

Maailman turvallisim ja luotettavin maa?

Suomalaisten luottamus yksityisiin vartiointiliikkeisiin ja poliisiin sekä rikollisuuden pelko 2000-luvun Suomessa

Pro gradu -tutkielma

Sosiologia

Turun yliopisto

Laatija:

Sanna Haarla

Ohjaajat:

FT Jani Erola

VTT Mikko Niemelä

VTT Olli Kangas

11.7.2021

Helsinki

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

HAARLA, SANNA: Maailman turvallisim ja luotettavin maa? – Suomalaisten luottamus yksityisiin vartiointiliikkeisiin ja poliisiin sekä rikollisuuden pelko 2000-luvun Suomessa.

Pro Gradu -tutkielma, 79 s, 1 liite.

Sosiologia

Heinäkuu 2021

Suomalaisen sisäisen turvallisuuden toimikenttä on muuttunut 1980-luvulta alkaen. Toimijoiden kokonaismäärä on kasvanut ja yksityinen sektori tarjoaa turvallisuuspalveluitaan julkisissa tiloissa poliisin rinnalla. Julkisen ja yksityisen intressit poikkeavat kuitenkin toisistaan. Turvallisuus määritellään ihmis- ja perusoikeudeksi niin kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla, joten aihe on luonteeltaan perusoikeusherkkä. Kun turvallisuutta osittain yksityistetään, kansalaiset asettuvat eriarvoiseen asemaan.

Olen kiinnostunut Pro Gradu -tutkielmassani suomalaisten luottamuksesta poliisia ja yksityisiä vartiointiliikkeitä kohtaan sekä turvattomuuden kokemuksesta. Kysyn tutkielmassani, ovatko luottamus ja rikollisuuden pelko muuttuneet 2000-luvun Suomessa, ja toisaalta, mitkä tekijät selittävät luottamusta sekä rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoa. Tutkielma on luonteeltaan kvantitatiivinen ja oikeussosiologinen. Käytän sisäministeriön keräämiä Poliisi-Barometri -haastatteluaineistoja (yht. N=4040) vuosilta 2001, 2005, 2010 ja 2014. Muutoksia tarkasteltaessa analyysimenetelminä hyödynnetään kuvailevia tilastollisia menetelmiä, selittäväenä menetelmänä puolestaan logistista regressioanalyysia.

Tulosten mukaan luottamus sisäisen turvallisuuden toimijoihin on korkeaa, mutta luottamus yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaa kohtaan on heikentynyt tasaisesti 2000-luvulla. Poliisiin kuitenkin luotetaan huomattavasti enemmän ja luottamuksen eri toimijoiden välillä kasvaa. Poliisin toimintaan kohdistuva luottamus tai rikoksen pelko eivät olleet muuttuneet tarkasteltuna ajanjaksona.

Luottamusta selittivät sukupuoli, ikä, koulutus ja tulot, ja ryhmien väliset erot olivat suurempia yksityisiä vartiointiliikkeitä tarkastellessa. Miehet luottivat vähemmän. Ikä ja koulutusaste vaikuttivat päinvastaisesti luottamukseen: nuoret luottivat eniten vartiointiliikkeisiin ja vanhemmat enemmän poliisiin. Korkeakoulutus heikensi luottamusta vartiointiliikkeisiin, mutta kasvatti poliisiin kohdistuvaa luottamusta. Korkea tulotaso kasvatti luottamusta poliisiin, ja rikoksen silminnäkijänä olemisen heikensi luottamusta vartiointiliikkeitä kohtaan.

Rikollisuuden pelkoa puolestaan selittivät silminnäkijyys, sukupuoli, ikä ja tulot. Miehet kokivat vähemmän pelkoa, ja alle 25-vuotiaat eniten. Korkea tulotaso heikensi pelkoa, kun taas väkivallan silminnäkijänä olemisen kasvatti sitä. Luottamuksen ja rikollisuuden pelon keskinäisten yhteyksien osalta luottamus poliisia kohtaan ennusti luottamusta yksityisiä vartiointiliikkeitä kohtaan ja toisinpäin. Sen sijaan rikollisuuden pelko ei selittänyt luottamusta eikä luottamus poliisiin ja yksityisiin vartiointiliikkeisiin ennustanut rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoa.

Asiasanat: institutionaalinen luottamus, rikoksen kohteeksi joutumisen pelko, yksityinen turvallisuusala, poliisi

1. JOHDANTO	6
2. TURVALLISUUDEN INSTITUUTIOT, RAKENTEET JA TRENDIT	10
2.1. Lainsäädännöstä ja turvallisuustoimijoiden määrittämisestä	10
2.2. Yksityisen sektorin ekspansio	12
2.3. Uusi julkisjohtamisen oppi muuttaa käsitystä julkisen turvallisuuden ja rikollisuutta koskevien toimenpiteiden luonteesta	16
3. INSTITUTIONAALINEN LUOTTAMUS JA TURVATTOMUUDEN TUNNE	22
3.1. Institutionaalinen ja yleistynyt luottamus	23
3.2. Luottamus poliisiin ja yksityisiin vartiointiliikkeisiin	24
3.3. Turvattomuuden tunne ja rikoksen kohteeksi tai uhriksi joutumisen pelko	27
4. TUTKIMUSASETELMA	36
4.2. Aineistot ja muuttajat	38
4.3. Muuttajat ja menetelmät	42
4.3.3. Tutkimusetiikka	47
5. ANALYYSI JA TULOKSET	49
5.1. Luottamus turvallisuustoimijoihin sekä turvattomuuden kokemus 2000-luvulla	49
5.2. Luottamusta ja turvattomuuden kokemusta selittävät tekijät	52
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	61
LIITTEET	70
KIRJALLISUUS	71

Kuviot

- Kuvio 1. Turvallisuuden ammattilaisten ja lupien lukumäärät 2000-luvun Suomessa. (s. 15)
- Kuvio 2. Vartioimisliikelupien lukumäärän kehitys 2000-luvulla. (s. 16)
- Kuvio 3. Tutkimusasetelmassa käytettävät muuttujat. (s. 38)

Taulukot

- Taulukko 1. Yksityisten turvallisuuspalvelujen ja poliisin tehtävien suhteesta. (s. 14)
- Taulukko 2. Aineistokuvaus. (s. 40)
- Taulukko 3. Aineiston perustiedot. (s. 41)
- Taulukko 4. Luottamus poliisiin ja yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaan sekä koettu turvattomuus Suomessa vuosina 2001, 2005, 2010 ja 2014 (%). (s. 51)
- Taulukko 5. Yksityisiin vartioliikkeisiin kohdistuvaa luottamusta selittävät tekijät, logistinen regressioanalyysi, keskivirheet suluissa. (s. 55)
- Taulukko 6. Poliisiin kohdistuvaa luottamusta selittävät tekijät. Logistisen regression marginaaliefektit. Keskivirheet suluissa. (s. 57)
- Taulukko 7. Rikoksen kohteeksi tai uhriksi joutumisen pelkoa selittävät tekijät. Logistisen regression marginaaliefektit. Keskivirheet suluissa. (s. 60)
- Taulukko 8. Tulosten yhteenveto. (s. 63)

Liitteet

- Liitetaulukko 1. Rikoksen kohteeksi joutumisen pelon summamuuttuja. (s. 70)

1. Johdanto

Kuvittele yhteiskunta, jossa kukaan ei luota kehenkään ja jossa vallitsee syvä turvattomuuden tunne. Kuvittele yhteiskunta, jossa ihmiset ottavat oikeuden omiin käsiinsä selviytyäkseen ja jossa jokainen on vastuussa vain itsestään. William Goldingin romaanissa *Kärpästen herra* (1954, eng. *Lord of the Flies*) joukko koulupoikia haaksirikkoutuu saarelle. Normien ja sääntöjen puuttuessa pojat ajautuvat kohtalokkain seurauksin väkivaltaiseen valtataisteluun. Kirjan tapahtumat heijastavat filosofi Thomas Hobbesin *Leviathan* -teoksessa (1651) kuvaamaa *luonnontilaa*, jossa yhteiskuntasopimuksia tai valtiota ei ole, ja jossa vallitsee tila, jossa kaikki ovat sodassa toisiaan vastaan. Teoksessaan Hobbes (1651) kuvaa yhteiskuntasopimuksen ja pakkovallan keskittämisen olevan kaikille sopimuksen osapuolilleärkevin vaihtoehto. Toisin sanoen *Leviathan* havainnollistaa ja perustelee tarpeen modernille hallintomuodolle eli oikeusvaltiolle, jossa väkivallan käyttö sanktiomuotona on ulkoistettu yksilön ulkopuolelle. Yhteiskuntasopimuksien kannalta on keskeistä, että kansalaiset voivat luottaa hallinnon ja muiden ihmisten toimintaan. Sosiologian klassikon Georg Simmelin (1990, 178; 1950, 318) mukaan ilman luottamusta yhteiskunnat hajoaisivat, ja luottamus onkin yksi tärkeimmistä synteettisistä voimista yhteiskunnassa. Toisin sanoen luottamus toisiin ihmisiin ja instituutioihin sitovat yhteiskuntaa tiiviimmin yhteen, ja luottamus on yhteydessä sosiaaliseen koheesioon ja yhteiskunnalliseen järjestykseen. Koettu turvattomuus puolestaan syö luottamusta (Kouvo 2014, 60). Kun kansalainen voi luottaa pakkovaltaa ylläpitäviin instituutioihin ja muihin ihmisiin, hän ei pelkää korostuneesti esimerkiksi rikoksen uhriksi joutumista. Tutkin tässä Pro Gradu -tutkielmassa kansalaisten luottamusta poliisiin ja yksityisiin vartiointiliikkeisiin sekä rikollisuuden pelkoa eriarvoistavina tekijöinä 2000-luvun Suomessa.

Sisäministeriön *Sisäisen turvallisuuden tila* -raportin (2019) mukaan Suomi on monella mittarilla mitattuna maailman turvallisimma maa ja 89 % suomalaisista pitää Suomea turvallisena maana. Suomi on valittu kansainvälisessä vertailussa maailman onnellisimmaksi maaksi jo useamman vuoden ajan ja pohjoismaisen onnen reseptiksi on ehdotettu muun muassa vahvaa sosiaalista koheesiota, alhaista epätasa-arvoastetta ja rikosastetta, korkeaa turvallisuuden tunnetta sekä vahvaa luottamusta toisiin ihmisiin (Martela et al. 2020, 130–131, 139–140; United Nations 2020). Poliisin tietoon tulleiden rikosten määrä on Suomessa laskenut 1990-luvulta alkaen (Sisäministeriö 2019) ja poliisi

nauttii kansalaisten keskuudessa poikkeuksellisen korkeaa luottamustasoa (Valtioneuvosto 2020).

Yksityinen turvallisuusala on laajentunut Suomessa merkittävästi 1980-luvulta alkaen (Sisäministeriö 2020b) ja ala tuottaa enenemissä määrin poliisin rinnalla turvallisuuspalveluita. Lisäksi 2000-luvulla toteutuneet lakimuutokset laajentavat yksityisen turvallisuusalan toimintamahdollisuuksia suomalaisessa yhteiskunnassa (Kerttula 2009, 1–6). Yksityisen ja julkisen välinen raja on hämärtynyt, eikä rikoskontrolli ole enää vain valtion monopolin alla (Garland 2001, 17–18). *Uuden julkishallinnollisen opin* periaatteiden mukaisesti julkisia toimintoja ja palveluja osittain yksityistetään (Patomäki 2007, 29). Turvallisuuden tuottajina ja ylläpitäjänä 2000-luvun Suomessa toimivat poliisin lisäksi yksityiset vartiointiliikkeet ja turvallisuusalan yritykset, jotka toimivat vapaiden markkinoiden kysynnän ja tarjonnan periaatteilla ja niillä on omat kaupalliset intressinsä.

Sisäministeriön erityisasiantuntija Lauri Holmström alleviivasi sisäministeriön järjestämässä valtakunnallisessa Turvallisuus2.0-seminaarissa keväällä 2019 Kuopiossa koetun turvattomuuden tunteen merkitystä turvallisuustekijänä itsearvoisesti ja pohti, voisiko turvattomuuden tunne olla jopa suurempi turvallisuusriski yksilöille kuin rikollisuus itse. Yhteiskunnassa, jossa on kohonnut riski kokea turvattomuutta ja rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoa, suhtaudutaan myönteisemmin rangaistuksiin (Hale 1996, 3–6), mikä puolestaan voi johtaa yleiseen kontrollin kasvuun ja jopa nollatoleranssipolitiikkaan (kts. Korander 2014). Tällöin kuilu kontrollin kohteeksi joutuvien ja kontrollin kohteeksi joutumattomien välillä kasvaa (Kerttula 2010, 448–451; Koskela 2010, 18). Me ja muut -vastakkainasettelut polarisoituvat rakentaen viholliskuvia ja alleviivaten *toiseutta* (Koskela 2010, 18). Turvattomuuden on esitetty kasvavan yksityisen turvallisuusteollisuuden kasvun rinnalla, sillä pelko myy (Kerttula 2010, 38–40).

Pro Gradu -tutkielmani tavoitteena on selvittää, missä määrin luottamus poliisiin ja yksityisiin vartiointiliikkeisiin on muuttunut 2000-luvulla, ja onko vastaavaa tapahtunut turvattomuuden kokemukselle. Lisäksi olen kiinnostunut tekijöistä, jotka selittävät luottamusta ja turvattomuutta eli rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoa. Yksityisen turvallisuusalan tarkastelu perinteisen poliisin lisäksi on tärkeää analysoidessa julkisten palveluiden tuottajia ja käyttäjiä 2000-luvun Suomessa. Käytän tutkimusaineistonani neljää eri Poliisibarometriä 2000-luvulta. Tutkimuksen yhteiskuntapoliittinen tavoite on

tarkastella kansallisen tason sisäistä turvallisuutta ja siihen, miten sisäisen turvallisuuden toimijoihin luotetaan.

Uskon, että vartijoihin ja järjestyksenvalvojiin kohdistuvan heikon luottamuksen ja turvattomuuden tarkastelu voi paljastaa yhteiskunnallisia epätasa-arvorakenteita ja mahdollisia kehittyviä trendejä. On kiinnostavaa tarkastella, luottavatko jotkut ryhmät viranomaisiin enemmän kuin toiset, sekä toisaalta, pelkäävätkö toiset ryhmät joutuvan enemmän rikoksen kohteeksi kuin toiset. Sosiaalitieteilijänä uskon, että kokemus heikko luottamus ja turvattomuudesta heijastavat vähäosaisuutta ja mahdollista syrjäytymisvaaraa. Tieteenalana sosiologia tutkii luottamusta (Putnam 1995; Giddens 1990) ja instituutioita (Kumlin & Rothstein 2003). Uusliberalismin aikakautena rakenteelliset ongelmat tulkitaan herkästi individualistisesti eli yksilöstä johtuviksi ominaisuuksiksi (Räsänen 2003, 27), mutta yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa painottuu ilmiöiden yhteiskunnallinen ja sosiaalinen ulottuvuus. Ulrich Beckin (2003) kuvaamassa riskiyhteiskunnassa huoli ja pelko korostuvat ihmisten arjessa.

Inspiraatio tutkimusaiheelle syntyy omakohtaisesta kokemuksestani, sillä olen työskennellyt yksityisellä turvallisuusalalla yli kymmenen vuotta. Taustani tarjoaa minulle ymmärrystä alaan vaikuttavista ulkoisista ja sisäisistä tekijöistä, mikä väistämättä heijastuu tutkimusaiheeseen tai siitä johtamiini päätelmiin. Lukijan on siis hyvä olla tietoinen positiostani suhteessa tutkittavaan aiheeseen. Tutkimusaihe on sosiologisen luonteensa lisäksi yhtäältä kriminologinen, sillä kriminologia tutkii rikoskäyttäytymisen lisäksi reaktioita rikoskäyttäytymiseen (Kivivuori et al. 2018, 37), ja rikoksen kohteeksi joutumisen pelko ja luottamus viranomaisiin ovat tällaisia reaktioita. Yksityinen sektori on laajentunut nopeasti, mutta yksityisestä turvallisuusalasta tehtyä tutkimusta on niukalti suhteessa sen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Yksityisen sektorin markkinoiden arvo on ohittanut jo 2000-luvun alussa poliisin määrärahojen budjetin ja ala on merkittävä kasvava taloudellinen toimija EU:n sisällä (Hautamäki 2017, 230). Yksityisen turvallisuusalan ja -teollisuuden merkityksen kasvaessa yhteiskunnassa tarve taloudellisista intresseistä riippumattomalle kriittiselle tutkimukselle kasvaa.¹

Tutkimus tarjoaa lisätietoa sisäisen turvallisuuden tilasta päättäjille, järjestöille, lainsäädännön parissa työskenteleville, yksityisille turvallisuusliikkeille ja teemoista

¹ Yksityisellä turvallisuusalalla toimivat yritykset ovat toteuttaneet omia kyselyitä ja tutkimuksia. Avarn Security oy:n lehdistötiedote (MyNewsdesk 2017) *Suomalaiset toivovat lisää vartijoita – turvallisuuden tunne on heikentynyt* kuvaa alan kehitystä positiiviseksi ja toisaalta yhteiskunnallista turvattomuuden tunnetta.

yleisesti kiinnostuneille. Tulosten pohjalta voidaan esimerkiksi tunnistaa ja kartoittaa, missä luottamus on vähäistä ja missä rikoksen kohteeksi joutumisen pelko on korkea. Turvattomuuden kokemuksesta ja rikollisuuden pelosta (Kemppainen et al., 2014; Korander 2000; Kääriäinen 2002; Tuominen et al. 2014) sekä poliisiin kohdistuvasta luottamuksesta (Korander 2014; Kääriäinen 2007; 2008; Vuorensyrjä 2016) on runsaasti tutkimuskirjallisuutta. Yksityistä turvallisuusalaa koskeva tutkimusta on tehty Suomessa erityisesti laadullisia menetelmien hyödyntäen (Koskela 2009; Saarikkomäki 2017) ja esimerkiksi lainsäädännön näkökulmasta (Kerttula 2010). Käyttämäni laajan aineiston ja kvantitatiivisten menetelmien ansiosta tutkielmani tarjoaa makrotason ymmärrystä sisäisen turvallisuuden rakenteista ja instituutioista sekä yksityisen sektorin roolista osana yhteiskuntaa ja kansalaisten arkea.

Luvussa 2 taustoitin turvallisuuden instituutioita, rakenteita ja trendejä. Tarkastelen lainsäädäntöä, turvallisuustoimijoiden määrittämistä sekä yksityisen turvallisuusalan kasvua. Lisäksi tarkastelen uutta julkisjohtamisen oppia, joka on muuttanut käsitystä julkisen turvallisuuden ja rikollisuutta koskevien toimenpiteiden luonteesta. Luvussa 3 käsittelen institutionaalista luottamusta ja turvattomuuden tunnetta sekä niiden eroja että samankaltaisuutta. Käsittelen institutionaalista luottamusta ja yleistä luottamusta, sekä poliisiin ja yksityisiin vartiointiliikkeisiin kohdistuvaa luottamusta. Lisäksi käsittelen turvattomuuden tunnetta ja erityisesti rikoksen kohteeksi tai uhriksi joutumisen pelkoa. Luvussa 4 esittelen tutkimusasetelman, tutkimuskysymyksen, aineiston, muuttajat, menetelmät sekä tutkimusetiikkaa. Viidennessä luvussa käyn läpi tutkimuksen analyysia ja tulokset. Viimeisessä kuudennessa luvussa esittelen johtopäätökset, jotka pohjautuvat analyysiin.

2. Turvallisuuden instituutiot, rakenteet ja trendit

Kansallisen ja kansainvälisen lainsäädännön mukaan kaikilla kansalaisilla on oikeus turvallisuuteen. Perustuslain 1. luvun 2 §:n *oikeusvaltioperiaatteen* mukaisesti julkisen vallankäytön tulee aina perustua lakiin. Julkiset viranomaiset toimivat lain alaisuudessa ja heidän käyttämänsä pakkovalta on keskeinen osa valtion hallintavaltaa. Valtiovallan oikeudelliset tunnusmerkit ovat suvereenius, ihmisyhdyskunta ja rajattu maantieteellinen alue, jolla suvereenius eli itsevalta toteutuu, ja jossa ihmisyhdyskunta, eli missä kansalaiset ovat ja asuvat. Pakkovalta oikeutetaan perustuslailla ja oikeusvaltion ideaalilla. (Husa ja Pohjolainen 2014, 40.) Poliisin tehtävänä on turvata oikeus- ja yhteiskuntajärjestys (Poliisilaki 1. luku 1 §), eli poliisi takaa kansalaisten oikeuden turvallisuuteen. Turvallisuus on perusoikeus, jonka toteutuminen on taattava huolimatta siitä, kuka turvallisuudesta viime kädessä on vastuussa. Nykyisen turvallisuuden yksityistämisen trendin vallitessa (kts. Garland 2002; Kerttula 2010; Koskela 2009) turvallisuuden perusoikeusherkeyttä korostuu. Perusoikeuksien toteutumisen varmistamiseksi on perusteltua tarkastella kansalaisten luottamusta poliisia ja yksityistä turvallisuusalaa kohtaan. Jos yhteiskunnassa pelätään rikoksen kohteeksi joutumista, hallinnan ja kontrollin teemat korostuvat (Hale 1996, 3–6; Koskela 2010, 30). Käytännössä trendi heijastuu esimerkiksi julkisen keskustelun kovenemisena ja kovempien rangaistusten vaateena. Luottamus poliisiin ja yksityisen turvallisuusalan toimintaan siten heijastaa yhteiskunnan hyvinvointia ja koettua turvallisuutta.

2.1. Lainsäädännöstä ja turvallisuustoimijoiden määrittämisestä

Turvallisuus käsitetään länsimaalaisessa oikeusajattelussa yksilön ihmisoikeudeksi (Niemelä 2000, 22–23) niin kansainvälisellä kuin kansallisella tasolla. Yhdistyneiden Kansakuntien ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen (1948) artikla 3 mukaan kullakin yksilöllä on *oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen*. Kansainvälisellä tasolla myös Euroopan Unionin eli EU:n perusoikeuskirjan (2000) artikla 6 julistaa jokaiselle oikeuden vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Kansallisella tasolla Suomen Perustuslain (731/1999) 7 § mukaan *[J]okaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen*. Lisäksi kansalaisilla on 9 § mukaisesti oikeus *liikkumisvapauteen* ja 22 § mukaan *julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen*. Lainsäädännön näkemys turvallisuudesta yksilön ihmisoikeutena on siis yhtenäinen.

Yleisen järjestyksen ylläpito ja turvallisuuden turvaaminen kansalaisille ovat määritelty poliisin tehtäväksi (Poliisilaki 872/2011, 1. luku 1 §; Hautamäki 2017, 232). Kuitenkin yksityisen sektorin nousu on haastanut turvallisuuden yhdenmukaisen toteutumisen kaikille ja syntynyttä jännitettä onkin kutsuttu ”perusoikeusheräksi” (Kerttula 2010, 450). Kaikilla ei ole taloudellisia mahdollisuuksia ostaa turvallisuuspalveluita ja -tuotteita (eml.; Koskela 2009, 21) eikä yksityisiä vartiointiyrityksiä sido samankaltaiset eettiset valat kuin poliiseja (kts. *Poliisin eettinen vala*, Poliisi 2020b). Yksityistä turvallisuusalan kasvua kriittisesti tarkastelleet tutkijat pohtivat, onko turvallisuudesta perusoikeutena tullut jopa kauppatavaraa (Kerttula 2010, 3). Yleisemmin kontrollin kohteeksi joutuvat tyypillisesti jo valmiiksi oikeudellisessa ja sosiaalisesti heikommassa asemassa olevat ryhmät (kts. *leimaamisteoria*, Becker 1963). Kontrolli koetaan epäreiluksi ja sen kohteeksi joutuvat korostuneesti esimerkiksi nuoret. (Korander 2014, 184; Saarikkomäki 2017, 91–92.)

Poliisin asema on legitimoitu Poliisilaissa (872/2011). Poliisilain 1. luvun 1 § mukaan:

[P]oliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa ja huolehtii tehtäviinsä kuuluvasta kansainvälisestä yhteistyöstä.

Poliisin legitimoitu aseman tavoitteena on toisin sanoen varmistaa Perustuslain (731/1999) sekä Perustuslaissa määriteltyjen taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten eli TSS-oikeuksien toteutuminen. Suomen rajoilla yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitoa varmistavat poliisivoimien lisäksi rajavartiolaitos ja varuskunnat, sekä puolestaan sotilasalueilla puolustusvoimat (Kerttula 2010, 1). Poliisia ja yksityistä turvallisuusalan toimintaa monitoroi sisäministeriön Poliisiosasto (Sisäministeriö 2020a) ja Poliisiosaston alaisuudessa toimiva *Turvallisuusalan valvonta* nimensä mukaisesti valvoo yksityistä sektoria ja sen toimintaa (Poliisi 2020a).

Poliisien lisäksi suomalaisten arjessa näkyvät yksityisten vartiointiliikkeiden työntekijät eli vartijat ja järjestyksenvalvojat. Turvateollisuus on jakautunut vartiointiliike-, järjestyksenvalvoja-, turvatarkastus- ja turvasuojaustoimintaan (Poliisi 2020a). Erityisesti yksityistä turvallisuusalaa koskevaa lainsäädäntöä on säädetty 2000-luvulla (Hautamäki

2017, 232–233). Vartijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista on säädetty *Laissa yksityisistä turvallisuuspalveluista* (282/2002) ja järjestyksenvalvojista *Laki järjestyksenvalvojista* (533/1999). Sisäministeriö (2020a) kuvaa vartijan ja järjestyksenvalvojien toimenkuvia seuraavasti:

”Vartija vartioi omaisuutta, suojaa henkilön koskemattomuutta ja/tai paljastaa vartioimiskohteeseen tai toimeksiantajaan kohdistuneita rikoksia. Järjestyksenvalvoja puolestaan ylläpitää järjestystä ja turvallisuutta sekä estää rikoksia ja onnettomuuksia toimialueellaan. Järjestyksenvalvoja voidaan Suomessa asettaa vain laissa säädettyihin kohteisiin. -- . Vartijalla on myös tietyin edellytyksien oikeus käyttää voimakeinoja näiden toimivaltuuksien yhteydessä. -- Järjestyksenvalvojalla on enemmän toimivaltuuksia kuin vartijalla. Toimivaltuudet riippuvat siitä, millä laissa säädetyllä toimialueella järjestyksenvalvoja toimii. ”

Vartiointiliikkeiden työntekijöillä on siis tietyin edellytyksin mahdollista puuttua yksilön vapauksiin, kuten fyysiseen koskemattomuuteen ja liikkumisvapauksiin. Poliisiin, järjestyksenvalvojien ja vartijoiden toiminta on monitoroitua ja valvottua. Toimenkuvia säätelevät useat lait ja tahot vastaavat toiminnastaan sisäministeriölle. Lakisääteisesti toimenkuvat vaikuttavat selkeästi erillisiltä toisistaan, mutta käytännössä tahot valvovat kansalaisten arjessa turvallisuuden toteutumista.

2.2. Yksityisen sektorin ekspansio

Yksityinen turvallisuusteollisuus on kasvanut niin kansainvälisesti (Garland 2001, 16–17; Kerttula 2010, 31–38) kuin kansallisesti (Kerttula 2010, 1–6; Koskela 2009, 299–315; Poliisi 2020a). Yksityisen sektorin toimiessa poliisin rinnalla turvallisuutta käytetään tieteellisessä keskustelussa käsitettä *hybrid policing*. Kansainvälisesti yksityinen sektori on laajentunut joissain maissa, kuten Yhdysvalloissa, jopa niin suureksi, että puhutaan ”yksityisestä poliisista” (Koskela 2009, 299–300). Monessa länsimaassa aiemmin julkisia turvallisuuspalveluita on turvallisuusteollisuuden kasvun myötä siirretty yksityisyritysten omistukseen, kuten esimerkiksi vankiloita Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa (Garland 2001, 14). Uusliberalismin ja yksityistämisen trendi ovat läsnä myös suomalaisessa yhteiskunnassa (kts. Patomäki 2007, 68–82), vaikka Suomen kaltaisessa hyvinvointivaltiossa Yhdysvaltojen kaltaista trendiä vankiloiden yksityistämisestä pidetään epätodennäköisenä. Teemaa on kuitenkin käsitelty julkisessa keskustelussa, ja

1990-luvun lopulla oikeuskansleri Jussi Pajujoja on esittänyt vankiloiden yksityistämistä eräänä toimintavaihtoehtona (Kerttula 2010, 37).

Suomessa yksityinen turvallisuusala on kasvanut tasaisesti 1980-luvulta alkaen (Sisäministeriö 2020b) ja alan sisällä reilu enemmistö (75 %) suhtautuu toiveikkaasti alan tulevaisuuteen (Santonen & Paasonen 2012, 16). Yksityisen turvallisuusalan asema vahvistui osana suomalaista yhteiskuntaa erityisesti Järjestyslain (612/2003) ja järjestyslakia edeltäneen lainsäädäntöuudistuksen (HE 20/2002) siivittämänä, mikä mahdollisti järjestyksenvalvontatoiminnan yksityiselle turvallisuusalalle myös julkisissa tiloissa. Vuonna 2003 astui voimaan *Järjestyslaki* (612/2003), jonka avulla pyrittiin edistämään *yleistä järjestystä ja turvallisuutta*. Laki määrittelee muun muassa järjestyksen ja turvallisuuden vaarantamiseen ja häiriön aiheuttamiseen liittyvää käyttäytymistä, kiellettyjä esineitä sekä eläimiin liittyviä yleisiä järjestyks- ja turvallisuusseikkoja. Vuoden 2004 hallituksen esitys (HE 265/2004) täsmensi aiempaa lainsäädäntöä siten, että poliisin ja järjestyksenvalvojien roolia selkeytettiin sekä ”[J]ärjestyksenvalvojia voidaan asettaa ylläpitämään järjestystä ja turvallisuutta yleisiin kokouksiin, yleisötilaisuuksiin, leirintäalueille, majoitus- ja ravitsemisliikkeisiin, matkustaja-aluksille sekä kauppakeskuksiin, liikenneasemille ja joukkoliikenteen kulkuneuvoihin”.

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvonta kuuluu poliisille (esim. Korander 2014, 184; Poliisilaki 872/2011) samaan aikaan, kun yksityinen sektori toimii monella alueella, jossa poliisi ei ole aiemmin toiminut (Kerttula 2010, 140–146). Järjestyslain ja yksityiseen sektoriin kohdistuvien lakimuutosten myötä kontrolli on laajentunut useammalle elämänalueella kuin aikaisemmin. Julkinen vallankäyttö ei ole ainoastaan poliisin ja valtion viranomaisten tehtävä, ja erityisesti järjestyksenvalvojien ja poliisien toimenkuvat muistuttavat toisiaan (kts. taulukko 1, Kerttula 2010, 140). Hallinnollisen ilmapiirin muutos on tarjonnut yksityiselle sektorille mahdollisuuden toimia kokonaan uusilla alueilla (Kerttula 2010, 71; Koskela 2009, 227–228). Taulukossa 1 on esitelty tarkemmin yksityisten turvallisuuspalveluiden ja poliisien tehtävien väliset erot (Kerttula 2010, 146). Poliisilla on tehtäviä, joita yksityisellä sektorilla ei ole toiminnassaan. Toisaalta yksityinen sektori hoitaa uudenlaisia toimenkuvia, joita poliisilla ei ole, ja toimii paikoissa, joissa poliisi ei ole aiemmin toiminut.

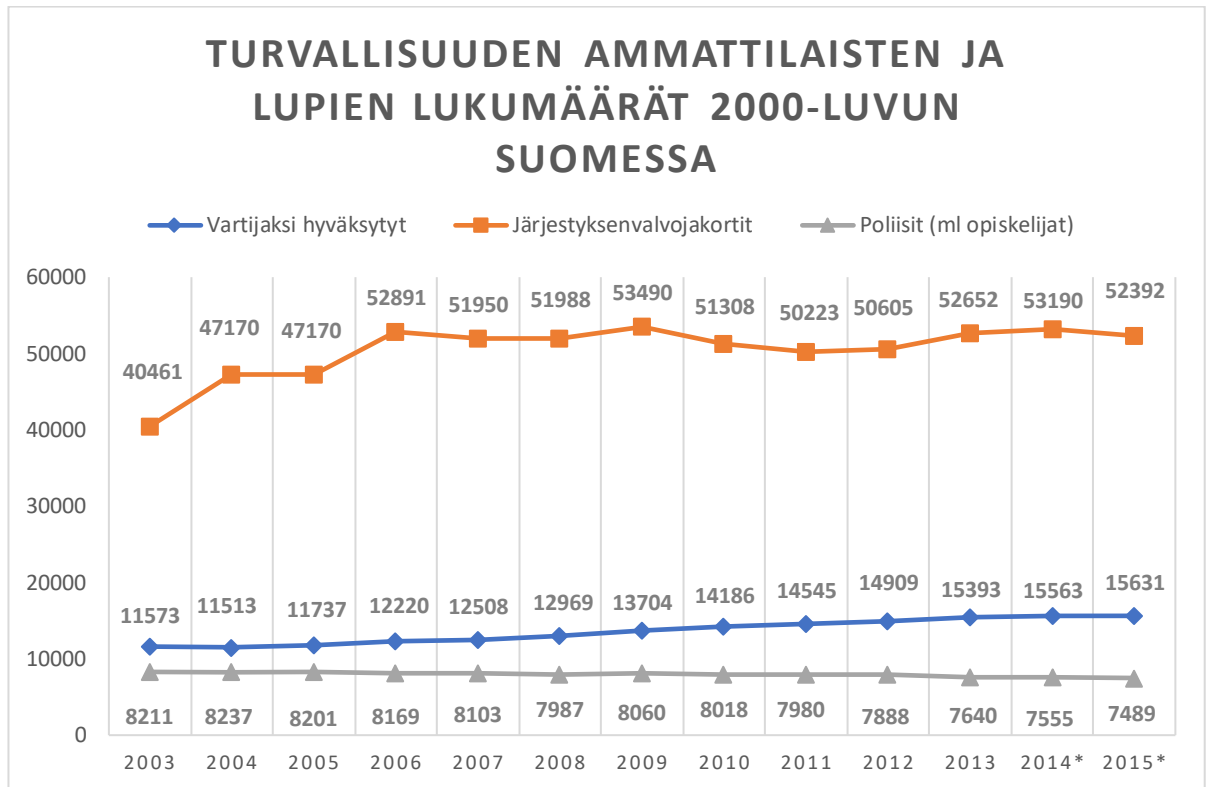
Taulukko 1. Yksityisten turvallisuuspalvelujen ja poliisin tehtävien suhteesta.

Poliisin perustehtävä	Vastaava vartijan tai järjestyksenvalvojan tehtävä	Huom.
Oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen	Ei vastaavaa tehtävää	
Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen	Järjestyksenvalvoja: järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen	Järjestyksenvalvojan rajattu toimialue
Rikosten ennalta estäminen	Vartija: omaisuuden varjostus ja henkilön koskemattomuuden suojaaminen Järjestyksenvalvoja: rikosten estäminen	Järjestyksenvalvojan rajattu toimialue
Rikosten selvittäminen	Vartija: rikoksen paljastaminen	
Rikosten syyteharkintaan saattaminen	Ei vastaavaa tehtävää	

Lähde: Kerttula 2010, 146.

Kuvio 1 kuvaa turvallisuustoimijoiden myönnettyjen lupien lukumäärää ja toisaalta myös viroissa toimivien poliisimiesten lukumäärää (kts. HE 22/2014, 5–10; Kolehmainen 2016, 3). Poliisit-kategoriaan on mukaan luettu opiskelijat, sillä osana koulutusta poliisiopiskelijat käytännössä toimivat niin sanotusti kentällä (Kolehmainen 2016, 3). Poliisi ei voi toimia järjestyksenvalvojana tai vartijana virkasuhteessa ollessaan potentiaalisten ammatillisten ristiriitatilanteiden takia (HE 265/2004, 6), mutta vartija puolestaan voi toimia järjestyksenvalvojana ja järjestyksenvalvoja vartijana. Vuosien 2003–2015 myönnettyjen järjestyksenvalvojakorttien määrä lisääntyi reilussa kymmenessä vuodessa noin 23 %, eli yli 12 000 luvalla 40 461 kappaleesta 52 392 kappaleeseen (kuvio 1). Vastaavasti myönnettyjen vartijakorttien määrä kasvoi vuosien 2003–2015 välisenä aikana noin 26 %, eli yli 4 000 luvalla reilusta 11 573 luvasta 15 631 lupaan. Kuvion tulkinnassa on kuitenkin tärkeä tiedostaa, että yksityisen sektorin luvat ovat voimassa kerrallaan viisi vuotta, jonka jälkeen niiden voimassaolo tulee uusiksi (Poliisi 2020c). Väliaikaisia vartijakortteja eli neljän kuukauden työskentelylupia myönnettiin vuosittain 242–449 (HE 22/2014, 6), mutta kuviossa 1 on esitetty ainoastaan pysyvät vartijaluvat.

Kuvio 1. Turvallisuuden ammattilaisten ja lupien lukumäärät 2000-luvun Suomessa.



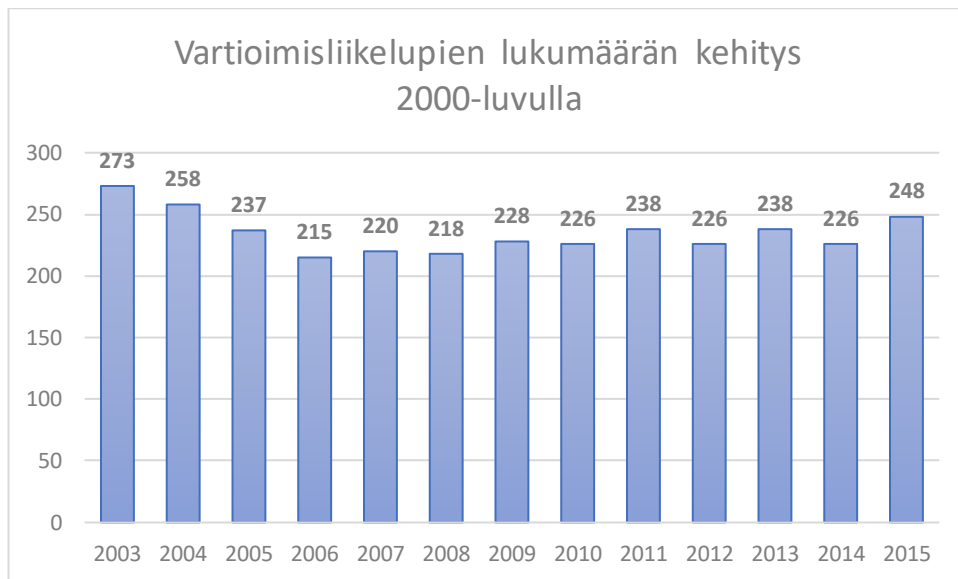
Lähteet: HE 22/2014 vp, 5–10; Seppo Kolehmainen 2016, 3; Rousku 2018.²

Kuviosta 1 on havaittavissa poliisien kokonaismäärän lasku. Poliisien lukumäärä laski vuodesta 2003 vuoteen 2015 noin 10 %, eli noin 700 poliisilla 8 211 poliisista 7 489 poliisiin (Kolehmainen 2016, 3). Vuonna 2016 toteutetussa vertailussa Suomessa oli vähiten poliiseja asukasta kohti koko Euroopassa (Eurostat 2019). Kuvio 2 kuvaa puolestaan muutosta vartioimisliikelupien lukumäärän kehitystä 2000-luvulla. *Turvallisuusalan elinkeinoluvalle* tarkoitetaan lupaa, jota edellytetään vartioimisliikkeen harjoittajalta ja joka on voimassa viisi vuotta kerrallaan (kts. *Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista* 1085/2015, 71 §). *Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista* (1085/2015) astui voimaan 1.1.2017, ja lakimuutos keskitti hallinnallisesti hajanaista turvallisuusalayritysten kenttää. Lakimuutos muutti vartioimisliikeluvan turvallisuusalan elinkeinoluvalle (kts. *Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista* 282/2002 ja *Vartioimisliikeasetus* 743/1983), mikä muutti määritelmää, jonka sisälle turvallisuusalan yritykset käsitetään. Vuosina 2003–2015 poliisin myöntämien vartioimisliikelupien lukumäärä vaihteli 215–273 välillä ja niiden määrä laski 273 luvasta 248 lupaan, mikä

² Taulukon pohja saatu Venla Rouskun Pro Gradu -tutkielmasta hänen luvallaan. Vuosien 2014–2015 vartijoiden ja järjestyksenvalvojia koskevia tietoja täydennetty OTT Jyri Paasosen kanssa käydyin sähköpostikeskustelun 26.4.2020: alkuperäiset tiedot peräisin Poliisihallituksen Turvallisuusalan valvonnasta.

tarkoittaa noin 10 % laskua kokonaismäärässä. Liikelupien määrä ei kuitenkaan kerro niiden liiketoiminnan kokoa.

Kuvio 2. Vartioimisliikelupien lukumäärän kehitys 2000-luvulla.³



Suoria johtopäätöksiä kuviossa 1 esitettyjen tietojen perusteella ei voi turvallisuusalan lupien ja poliisien virkasuhteiden välisestä vertailusta kuitenkaan tehdä, sillä alat ovat laadullisesti hyvin erilaisia: yksityinen turvallisuusala sisältää osa-aikatyötä ja satunnaisesti töitä tekeviä henkilöitä eikä luvan omistaminen edellytä olemassa olevaa virkasuhdetta, kun taas poliisi on tarkastelussa aina virkasuhteessa (Kerttula 2010, 51–54). Kansainvälisen tutkimuksen (de Waard 1999, 155) mukaan vuonna 1996 turvallisuusalan työntekijöitä oli vain 3 500 ja poliiseja noin 11 800. Tutkimusta on kuitenkin kritisoitu (Kerttula 2010, 51–54) sen epämääräisestä tavasta määrittellä turvallisuusalan työntekijä. Kuitenkin tämän perusteella yksityisen ja julkisen sektorin välisen dynamiikan muutos on kuitenkin valtava.

2.3. Uusi julkisjohtamisen oppi muuttaa käsitystä julkisen turvallisuuden ja rikollisuutta koskevien toimenpiteiden luonteesta

Yleisen oikeustieteen professori Kaarlo Tuori totesi asiantuntijalausunnossaan Perustuslakivaliokunnassa (PeV 31/2002, 15) seuraavasti: *Järjestyksenvalvojen ja vartioimisliikkeiden toiminnassa ollaan niin lähellä julkisen vallan käytön perinteistä ydintä, poliisin toimivaltuuksia, jotka oikeuttavat puuttumaan syvälle yksilöiden perusoikeuksiin, että kyse on perustuslain 124 §:ssä tarkoitettusta merkittävästä julkisen*

³ Tiedot peräisin OTT Jyri Paasosen kanssa käydystä sähköpostikeskustelusta 26.4.2020. Alkuperäiset tiedot ovat peräisin Poliisihallituksen Turvallisuusalan valvonnasta.

vallan käytöstä. Yksityisen sektorin tarkastelu on siis keskeistä kansalaisten turvallisuuden toteutumisen tarkastelun näkökulmasta. Poliisin toiminta perustuu lainvalvontaan, kun taas yksityisen turvallisuusalan liiketoiminta perustuu ensisijaisesti taloudellisen hyödyn tavoitteluun (Koskela 2009, 299–344). Nykyinen suomalainen hyvinvointivaltio toimii *uuden julkishallinnollisen opin* periaatteiden (Patomäki 2007, 29–30) mukaisesti, jolloin julkisia toimintoja, kuten kansalaisten perustuslaillisen turvallisuuden takaaminen, osittain yksityistetään. Turvallisuuden toteuttajana toimivat poliisin lisäksi yksityiset vartiointiliikkeet ja turvallisuusalan yritykset, jotka toimivat vapaiden markkinoiden *kysynnän ja tarjonnan* periaatteella, eli toisin sanoen niillä on omat kaupalliset intressinsä ja tällöin on mahdollista argumentoida yksityinen turva-alan hyötyvän rikoksen pelosta (esim. Korander 1994, 104).

Uusi julkisjohtamisen oppi (tai *uusi julkishallinnollinen oppi*, eng. *New Public Management*) kuvaa, kuinka julkisjohtamisen ideaali on muuttunut eettisyyttä ja julkisen hyvän käsitettä painottaneista toimintamalleista markkina-alisteisuutta ja yksityistämistä korostaviksi. Uusi oppi korostaa muun muassa budjetointia, tehokkuutta ja valvontabyrokratian, kuten kvartaalitalouden, lisäämistä. (esim. Ferlie et al. 1996; Lane 2002) Julkinen sektori siis imitoi yksityisen sektorin toimintamalleja, millä voi olla turvallisuuden ja luottamuksen kannalta arvaamattomia vaikutuksia. Yksityisen ja julkisen välinen raja on hämärtynyt, ja yksityisen sektorin toimijat toimivat enenemissä määrin ja yhä laajan hyvinvointivaltion sisällä.

Kun turvallisuutta valvovien tahojen toimijoita yksityistetään, julkiseen turvallisuuteen kanavoitu raha ja pääoma eivät tule ainoastaan valtiolta vaan myös yksityisiltä yrityksistä ja henkilöiltä, sillä yksityiset sektorit saavat rahoituksen yksityisiltä sijoittajilta ja markkinoilta. Vartijat ja järjestyksenvalvojat toimivat siis myös hyvinvointivaltion järjestelmän sisällä, mutta poliisiin verrattuna yksityistä turvallisuusalaa ohjaavat erilaiset eettiset ja sosiaaliset periaatteet, mikä puolestaan heijastuu enemmän tai vähemmän suoraan kohtaamisiin. Esimerkiksi poliisin eettinen vala esimerkiksi velvoittaa poliisin kunnioittamaan jokaisen ihmisarvoa ja oikeuksia sekä toimimaan oikeudenmukaisesti ja sovinnaisuutta edistäen sekä *käyttämään poliisin valtuuksia lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla* (Poliisi 2020b). Avoimuus herättää luonnollisesti luottamusta poliisin toimintaa kohtaan, sillä heidän toimintaansa ohjaavat periaatteet ovat julkisia ja avoimia.

Yksityisellä sektorilla vastaavaa eettistä valaa ei ole, joten yksityiset vartiointiliikkeet voi näyttäytyä heikommin luotettavana niiden läpinäkyvyyden puutteen takia. Kun julkinen

sektori ostaa julkiseksi tarkoitettuja turvallisuuspalveluita yksityiseltä sektorilta, yleinen turvallisuuskentän atomisoituminen voi aiheuttaa turvallisuuden ja luottamuksen kannalta negatiivisia lieveilmiöitä. Lieveilmiöitä voivat olla esimerkiksi laittoman etnisen profiloinnin kasvu (kts. Keskinen et al. 2018). Lieveilmiöiden taustalla saattavat yksityisen turvallisuusalan työntekijöiden ja poliisien väliset erot koulutuksessa. Peruskoulutusjakso vartijaksi kestää vähintään 100 tuntia (Poliisi 2020d) ja järjestyksenvalvojaksi 40 tuntia (Poliisiammattikorkeakoulu 2016, 13), kun taas poliisiksi valmistuminen kestää noin kolme vuotta (Poliisi 2020e). Toimijoina heillä on siis hyvin erilaiset lähtökohdat toimia turvallisuuden takaamiseksi.

Yksityisen turvallisuusalan kasvuun ja kasvun vauhdittamaan yhteiskunnalliseen muutokseen suhtaudutaan eri tavoin. Toisaalta kasvu tulkitaan positiiviseksi ilmiöksi, jolloin yksityinen sektorin tulkitaan täydentävän julkisen palvelun puutteita (Hautamäki 2017, 230–231) ja tarjoavan niin sanottua selektiivistä tukitoimintaa alueilla, joihin poliiseilla ei olisi muutoin resursseja. Selektiivisellä tukitoiminnalla tarkoitetaan sitä, vartijat ja järjestyksenvalvojat päivystävät paikoissa, joissa on paljon järjestyshäiriöitä, kuten Helsingin rautatieasemalla. Kaikkien yksityisyriyten tarjoamien palveluiden, kuten myymälävartiointin ja arvokuljetusten, ei voida kuitenkaan argumentoida siirtyneen yksityiseltä julkiselle, sillä nämä työtehtävät ovat luonteeltaan uusia. Palvelutarpeen muutoksen on esitetty nousevan yhteiskunnallisesta muutoksesta. Kriittisestä näkökulmasta tarkasteltuna yksityisen sektorin kasvu tulkitaan uhaksi julkiselle demokraattiselle turvallisuudelle. (Kerttula 2010, 25–26.) Yksityisen turvallisuusala on kritisoitu perustuvan ”pelon taloudelle”, sillä pelon on esitetty vauhdittavan yksityisen turvallisuusteollisuuden talouskasvua (Hautamäki 2017, 231; Koskela 2009, 299). Yksityiseen turvallisuusalaan kohdistuvassa kritiikissä *pelätään* kontrollin yhteiskuntaa, mikä johtaa välillisesti pelon ja turvattomuuden lisäämiseen. *Riskinä* on tällöin paradoksaalinen tilanne, jossa rikollisuutta on vähemmän kuin aikaisemmin, mutta samanaikaisesti turvallisuuden ylläpitäjiä eli poliiseja, vartijoita ja järjestyksenvalvojia sekä toisaalta yleistä pelkoa ja turvattomuutta esiintyy aiempaa enemmän. Kritiikin mukaan turvattomuuden ja pelon lisääntyminen liittyy siten kiinteästi turvallisuusteollisuuden kasvuun ja sen markkinointiin, sillä ”pelko myy”. (Koskela 2010, 299–315.)

Kansainvälisessä vertailussa ja pitkän aikavälin tarkastelussa on kuitenkin huomattu, että poliisin rooli ja turvallisuuspolitiikan käytänteet ja niiden välinen dynamiikka vaihtelevat eri yhteiskuntien ja kulttuurien välillä, mikä on huomioitava kansainvälisestä vertailusta

tehtävien johtopäätösten tekemisessä. Poliiseilla on erilainen rooli eri yhteiskunnissa. Esimerkiksi Suomessa ja Yhdysvalloissa toimitaan hyvin erilaisella turvapoliittisella kentällä, vaikkakin maissa on paljon samankaltaisuuksia, ja Suomessa poliisin toiminnassa korostuu rikosten ennaltaehkäisy ja ennakointi. (Korander 2014, 92–205.)

Uusi julkisjohtamisen oppi on lisääntynyt hyvinvointivaltion sisällä uusliberalistisen ajattelun myötä (Korander 2014, 184; Patomäki 2007). Keskeistä uusliberalistisessa ajattelussa on, että jokainen yksilö on tietoinen ja kykenevä omiin elämänvalintoihinsa: ”jokainen on oman elämänsä seppä”. Uusliberalismin nousun myötä käsitys rikollisuudesta, rikosten tekijöistä ja rikollisuuteen puuttumisesta on muuttunut. Uuden ajattelumallin mukaan jokainen on mahdollinen pahantekijä, sillä jokainen yksilö kykenee tekemään *rationaalisen valinnan* tehdä rikoksen (*rationaalisen valinnan teoria*, Kivivuori et al. 2018, 227–231). Perinteinen selitysmalli on, että rikollisuus kumpuaa yksilön *turhautumisesta* ja heikommasta sosioekonomisesta asemasta. Köyhyyden on havaittu nostavan todennäköisyyttä tehdä rikoksia. (Kivivuori 2008, 149). Riippuen siitä, mitä päätelmiä tehdään rikollisuuden syistä, seuraukset näkyvät käytännön rikollisuuden kontrollitoimenpiteissä. Rikosten ja niihin liittyviä toimenpiteitä määrittäessä on keskeistä ymmärtää, että toimenpiteet ja määrittelyt ovat aina arvovalintakysymyksiä (Korander 2000, 177–216): jos kuka tahansa voi olla rikollinen, kaikkia valvotaan, tai jos rikoksen tekijänä pidetään lähinnä huonommassa sosioekonomisessa asemassa olevia, kontrollitoimenpiteet kohdistuvat heihin.

Turvallisuuden toimijoiden määrä ja lisääntynyt valvonta ovat lisääntyneet kuluneina vuosina uusliberalistisen ajattelutavan seurauksena (Garland 2002). Kontrollin lisääntymisen on mahdollistanut ennen kaikkea ajattelutavan muutos. Turvallisuuden ja valvonnan normalisoitumisen prosessia kutsutaan *turvallisuuden arkeistumiseksi* (Koskela 2009, 1–21). Pakkovallan instituutiot ovat olennainen osa 2000-luvun vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä, ja ”[k]aikean yhteiselämän edellytyksenä on -- järjestyksen ylläpitäminen” (Kyntäjä & Laitinen 1983, 13). Kuitenkin myös informaatioteknologian nousu (Bell 1979; Castells 2000) ja kiihtyvä globalisaatio (Patomäki 2007, 19–20; Held & McGrew 2007) ovat myös muovanneet modernien länsimaalaisten yhteiskuntien kehittymistä 2000-luvulle. Kuluttaminen ja individualismi, eli yksilöllistymisen ja valintamahdollisuuksien laajeneminen, korostuvat postmoderneissa yhteiskunnissa (Räsänen 2003, 27). Näiden yhteiskunnallisten muutosten myötä uudenlaiset perinteisten valtioiden rajojen ylittävät *uhat ja riskit*, kuten

terrorismi, ekologiset katastrofit ja finanssikriisit, korostuvat ihmisten arkipäivässä ja julkisessa keskustelussa (Jokinen 2008, 17–28).

Anthony Giddensin (1996, 79–111) mukaan tällainen yhteiskunnallinen kehitys tuo uusia riskejä ja uhkakuvia johtaen epäsuorasti eksistentiaalisen epävarmuudesta ontologiseen epävarmuuteen. Giddensin mukaan ontologinen epävarmuus kytkeytyy ennen kaikkea ihmisen emotionaaliseen puoleen, johon liittyy vahvasti luottamus asioiden jatkuvuuteen, rutiineihin ja muihin ihmisiin ja joille muodostuu pohja varhain kiintymyssuhteissa. Ontologinen epävarmuus kuvaa sisäistettyä epävarmuuden ja turvattomuuden kokemusta. Heikko luottamus tarkoittaa hänen mukaansa skeptisyyttä, negatiivista suhtautumista tai asennetta järjestelmää kohtaan. Postmoderneissa kulttuureissa, jossa epävarmuus lisääntyy useilla eri elämänalueilla, syntyy lähes skitsofreeninen tila, jossa riskit ja vaarat ovat abstraktimpia kuin aiemmin. Epävarmassa ympäristössä selviävät Giddensin mukaan erityisesti ne, joilla refleksiivinen identiteetti (*reflexive self-identity*), jossa minuuteen suhtaudutaan ikään kuin tietoisena projektina. Beckin (2003) kuvaamassa *riskyhteiskunnassa* vallitsee turvattomuuden, huolen, pelon ja sosiaalisen eksluusion ilmapiiri, missä painotus on nimensä mukaisesti *riskeissä*. Tällöin lasketaan matemaattisia mahdollisuuksia sille, kuinka todennäköinen jokin tapahtuma on. Tilastollisia malleja testataan erilaisilla uhkakuvatulkinnoilla ja uhkia pyritään tätä kautta ennakoimaan ja kontrolloimaan sosiaalista maailmaa.

Sisään koodattu ontologinen turvattomuus edesauttaa ja mahdollistaa rikollisuuden pelkoa luoden uudenlaisen tarpeen *turvallisuudelle*. Tietoisuus riskeistä ja pelon kulttuurissa oleva potentiaali hyväksikäytölle ovat välttämättömiä ymmärtää tulkittaessa sosiaalista elämää, mutta kyynisyys valtaapitäviä kohtaan voi olla itsessään myös ongelma. Sosiaalisten suhteiden etäisyys ja jakautuminen sisä- ja ulkopiiriläisiin edesauttavat pelon kulttuuria. (Furedi 2006, 175–188). Turvallisuuden ja turvattomuuden määrittäminen ovatkin aina poliittisesti latautuneita, sillä käsitteiden taustalla ovat aina ontologiset oletuksensa ja siten myös seurauksensa (Korander 2000, 177–216). Turvallisuuden politisoitumisesta on mahdollista puhua, jos turvallisuuden aihe on julkispoliittinen sekä vaatii esimerkiksi päätöksentekoa tai vastaavaa prosessia. Mikäli julkisessa keskustelussa esitetään jonkun tai jonkun aiheen olevan hätätoimenpiteitä vaativa turvallisuusuhka, puhutaan turvallistamisesta (*securitization*). (Buzan et al. 1998, 22–24.) Keskeistä on, kuinka turvallisuudesta ja turvattomuudesta puhutaan sekä missä yhteydessä. Todellisen uhan määrittäminen on äärimmäisen haastavaa ja tulkinnat vaihtelevat maittain. Subjektiiivinen uhka on *havaittu* uhka, jonka arvioimisella on

todellisia seurauksia. (eml., 30). Turvallisuusalan toimijoiden kasvun lieveilmionä on kritisoitu tapahtuvan juuri *turvallistamista*. Turvallistamisella tarkoitetaan sitä, että tietyt instituutiot, kuten hallitus ja eduskunta, tuottavat neutraaleista ilmiöistä tietoisesti uhkakuvia ja ilmiöt rinnastetaan siten turvallisuusdiskurssin piiriin. (Koskela 2010, 64) Turvallistamisen logiikalla yksityisen turvallisuusalan kasvu kasvattaisi myös uhkakuvien lisääntymistä ja siten turvattomuuden kokemusta.

3. Institutionaalinen luottamus ja turvattomuuden tunne

Luottamuksen kokemus ja turvallisuuden tunne ovat keskeisiä edellytyksiä sosiaalisen elämän sujuvuudelle. Olen kiinnostunut tutkielmassani luottamuksesta ja sen mahdollisista kytköksistä turvattomuuden kokemukseen. Koska luottamus on mahdollista määritellä lukuisalla eri tavalla (Kasperson 1992, 166–169), olen rajannut tarkastelun institutionaalisen (eng. *institutionalized trust*) ja yleistyneen luottamuksen (eng. *generalized trust*) käsitteisiin. Institutionaalinen luottamus kuvaa yksilön ja instituutioiden, eli epävirallisten tapojen tai virallisten instituutioiden, kuten poliisin (Kääriäinen 2008), oikeuslaitoksen (Ervasti & Aaltonen 2013) tai eduskunnan, välistä suhdetta (Kankainen 2007; Kouvo 2014, 26). Instituutioihin kohdistuvaa luottamusta on kuvattu myös luottavaisuudeksi (eng. *confidence*) ja tällöin korostetaan toiminnan ennakoitavuutta ja johdonmukaisuutta. Toisin sanoen asioiden edetessä sovitulla tavalla, institutionaalinen luottamus on korkeaa (Giddens 1996, 79–111; Luhmann 2018, 5; Seligman 2000, 19–20). Yleistynyt luottamus puolestaan kuvaa yksilöiden välistä luottamusta, mutta laajemmassa yhteisöllisessä ja yhteiskunnallisessa kontekstissa.

Olen kiinnostunut ensisijaisesti institutionaalisesta luottamuksesta, mutta turvallisuuden tunne liittyy läheisesti yleistyneen luottamuksen käsitteeseen (Giddens 1996). Luottamuksen tapaan turvattomuuden tunne on laaja-alainen sateenkaaritermi, jonka alle mahtuu hyvin monenlaisia näkökulmia turvattomuuteen (Niemelä 2000). Tarkastelen turvattomuuden kokemusta rikollisuuden kohteeksi tai uhriksi joutumisen pelon näkökulmasta. Yleistyneen luottamuksen keskeisenä piirteenä on, että toiset ihmiset eivät uhkaa meitä. Toisin sanoen voimme luottaa siihen, etteivät ventovieraat halua meille tarkoituksella tai tietoisesti pahaa, ja että he ottavat meidät huomioon toiminnassaan (Delhey & Newton 2005, 311). Jos yksilö siis luottaa muihin ihmisiin, hän ei pidä todennäköisenä joutuvansa muiden ihmisten tekemien rikosten kohteeksi. Luottamuksen eri määritelmiä yhdistävät erityisesti muihin kohdistuvat odotukset, tilanteen tulevaisuusodotukset sekä subjektiiviset kokemukset muista ja tilanteista. Lisäksi luottamukselle on keskeistä, että muut toimivat tilanteessa vapaaehtoisesti muille ja itselleen hyödyllisellä tavalla (Kasperson et al. 1992, 166). Kun sosiaalisista odotuksista muodostuvia normeja rikotaan tahallisesti, toiminta voidaan tulkita rikoskäyttäytymiseksi (eng. *criminal behaviour*) (Kivivuori et al. 2018, 17–19).

Luottamus heikentyminen syntyy siis odotusten rikkomisesta (Kasperson et al. 1992, 161), ja turvattomuuden tunne heikentää yleistynyttä ja institutionaalista luottamusta (Kouvo 2014, 60). Toiminnan on ennustettavaa ja johdonmukaista, luottamus toisiin ihmisiin on korkea. Oletukseni on, että jos luottaa poliisin ja yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaan (institutionaalinen luottamus) ja toisiin ihmisiin (yleistynyt luottamus), rikoksen kohteeksi joutumisen pelko on vähäistä. Lisäksi jos poliisin ei koeta kykenevän rikosten torjuntaan, luottamus poliisia kohtaan vähenee (Korander 2000, 184). Epäjohdonmukaisuus ja epävarmuus synnyttävät turvattomuutta, ja turvallisuus ja turva ovat ihmisille psykologisesti perustavanlaatuisia tarpeita (Lahikainen 2000, 63–64). Kun ihmisten välinen etäisyys on suurta, heikon luottamuksen ilmapiiri ja rikollisuuden pelko kasvavat (Kujala et al. 2018).

3.1. Institutionaalinen ja yleistynyt luottamus

Luottamuksen on kuvattu olevan yksi yhteiskunnan tärkeimmistä voimista (Simmel 1950, 318) ja luottamus on keskeistä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (Kasperson et al. 1992, 164). Luottamuksella on keskeinen rooli yhteiskunnassa, sillä se sitoo yhteiskuntaa ja sosiaalista verkostoa yhteen. Korkea luottamustaso yhteiskunnassa hyödyttää yksilöä, yhteisöä ja yhteiskuntaa niin taloudellisesti, sosiaalisesti kuin poliittisesti (esim. Granovetter 1997; Delhey & Newton 2005; Putnam 1995; Rothstein & Uslaner 2005; Seligman 2000). Hyvinvointivaltioissa ja Pohjoismaissa vallitseekin perinteisesti korkea luottamuksen tila (Newton 2001, 211; Kouvo 2014, 14). Mikäli yhteiskunnan yhteisöllisyys rakoilee, negatiiviset vaikutukset heijastuvat koulutukseen, talouteen, rikosasteeseen ja hallinnon tehokkuuteen. Luottamus liitetään usein sosiaaliseen pääomaan, jota leimaa vastavuoroisuus, sosiaaliset verkostot ja toimijoiden välinen keskinäinen luottamus. Sosiaalinen pääoma lisäävät yksilön ja yhteisön hyvinvointia. (Putnam 1995, 1–3). Lisäksi luottamus liitetään taloudelliseen tasa-arvoon ja mahdollisuuksien tasa-arvon käsitteeseen (Rothstein & Uslaner 2005). Mahdollisuuksien tasa-arvolla tarkoitetaan sitä, että kaikilla on suurin piirtein samanlaiset mahdollisuudet yhteiskunnassa menestymiseen. Absoluuttinen luottamus ei ole yhteiskunnassa kuitenkaan ihanteellista, sillä heikkoa luottamusta pidetään osana valveutuneiden kansalaisten kriittistä ajattelua, jonka kehitetään demokratiaa ja kyseenalaistetaan auktoriteetteja. (Kestilä-Kekkonen & Vento 2019, 19.) Korkea luottamuksen tila voi siis kertoa kriittisyyden tai sananvapauden rajoituksista.

Luottamusta voidaan tarkastella useilla eri tasoilla, kuten yksilön, yhteisön, horisontaalisella tai vertikaalisella tasolla (Kouvo 2014, 16). Kuten aiemmin jo totesin, keskityn tarkastelemaan institutionaalista ja yleistynyttä luottamusta. Nämä luottamuksen tasot ovat yhteydessä toisiinsa (Kouvo 2014, 29), vaikka yhteys ei ole yksiselitteinen tai selkeä (Newton 2001, 211). Yleistyneessä luottamuksessa on keskeistä tehdä päätös toiseen ihmiseen luottamisesta, ja tätä prosessia kutsutaan strategiseksi luottamukseksi. Lisäksi yleistyneeseen luottamukseen liittyy odotuksia ja asenteita siitä, miten muiden tulisi käyttäytyä, mitä puolestaan kutsutaan moralistiseksi luottamukseksi. (Uslaner 2002, 250.) Pohjoismaissa luottamus vieraisiin eli yleistynyt luottamus yleistyi 2000-luvun alussa (Rothstein 2005, 167–200).

Institutionaalisen luottamuksen on esitetty edistävän kansalaisten välistä luottamusta, ja luottamuksen rakoillessa yhteiskunnan toimintakyky hidastuu (Putnam 1995; Rothstein & Stolle 2003). Yhteiskunnan julkiset instituutiot ovat keskeisessä roolissa tutkittaessa institutionaalista luottamusta (Kumlin & Rothstein 2003). Kouvon tutkimuksen (2014, 3, 16, 21, 55) mukaan luottamus on yleisesti ottaen yhteiskunnissa korkeaa, jos instituutiot koetaan reiluin ja oikeudenmukaisina. Erityisesti Pohjoismassa toteutetun universalistisen sosiaalipoliittisen mallin on havaittu edesauttavan yleistynyttä luottamusta määrää yhteiskunnassa. Vaikka luottamusta on mahdollista selittää yksilöllisillä tekijöillä ja omakohtaisilla kokemuksilla, luottamuksen tasossa havaitaan muutoksia myös rakenteellisella tasolla. Lisäksi kansalaisten oma yhteiskunnallinen sijoittuminen vaikuttaa heidän käsitykseensä luottamusta. Institutionaalisisessa luottamuksessa ei ole kyse instituution tasapuolisuudesta vaan kansalaisten käsityksistä instituutioista. (Anttila 2001, 300.) Jos esimerkiksi odotukset instituutiota kohtaan ovat korkeat, odotuksia on haastavampi täyttää ja siten luottamus voi jäädä heikolle tasolle (Newton 2001, 205–206). Institutionaalisisessa luottamuksessa korostuu erityisesti proseduraalinen oikeudenmukaisuus, eli kokevatko kansalaiset tulleen kohdelluksi tasa-arvoisesti ja reilusti (Kumlin & Rothstein 2003).

3.2. Luottamus poliisiin ja yksityisiin vartiointiliikkeisiin

Olen kiinnostunut institutionaalisisesta luottamuksesta erityisesti poliisin ja yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaa kohtaan. Poliisin ja yksityisen vartiointiliikkeiden työntekijöiden eli vartijoiden ja järjestyksenvalvojien työn toimenkuva mahdollistaa kansalaisten fyysiseen koskemattomuuteen puuttuminen. Kuten aiemmin luvussa 2 todettiin, yksityisen sektorin nouseminen julkisen poliisin rinnalle on perusoikeusherkkä

aihe. Demokratian kannalta on välttämätöntä, että instituutioita voidaan, kuten poliisia ja vartiointiliikkeitä, voidaan tarkastella kriittisesti ja arvioiden (Kääriäinen 2008, 143). Poliisin nauttima luottamus vaihtelee Euroopan sisällä merkittävästi. Eniten poliisiin luotetaan pohjoisessa ja vähiten idässä (Kääriäinen 2007, 428). Poliisijärjestelmät kuitenkin ovat erilaisia eri maissa, joten johtopäätöksien tekemisessä tulee olla varovainen (Korander 2014; Kääriäinen 2007, 430). Luottamus hallitukseen ja yhteiskunnan korruptiotaso vaikuttavat koettuun luottamukseen (Kääriäinen 2007, 413, 428).

Kansalaisten käsitykset poliisin tehokkuudesta torjua rikoksia vaikuttavat heidän kokemaansa rikollisuuden pelkoon. Jos rikollisuudessa tapahtuu muutoksia ja poliisi koetaan tehottomaksi muutosta vastaan, turvattomuuden tunne lisääntyy. (Korander 2000, 179–216.) Suomessa luottamus poliisia kohtaan on vahva suomalaisessa yhteiskunnassa ja poliisin toimintaa pidetään pääasiassa onnistuneena (Vuorensyrjä 2016, 172). Suomalaiset luottavat poliisiin (Kääriäinen 2008), poliisin koetaan onnistuvan työssään hyvin ja poliisi koetaan tärkeäksi osaksi suomalaista yhteiskuntaa (Vuorensyrjä 2016, 178). Luottamus poliisiin voi heijastaa mahdollista turvallisuuden tunnetta itsessään (Kouvo 2014, 44), positiivisia mielikuvia instituutiosta, omakohtaisia kokemuksia tai mielikuvia tai tarinoita poliisista (Kääriäinen 2008, 142).

Vuorensyrjän (2016, 172–174) mukaan media (Kääriäinen 2008), alueelliset tekijät, yksilölliset tekijät ja kansalaisten poliisikontaktit vaikuttavat poliisia kohtaan koettuun luottamukseen. Poliisin uskottavuutta ja luotettavuutta ovat horjuttaneet median ja tutkivien journalistien paljastamat kriisit poliisin tai yksittäisten poliisien toiminnasta, kuten Helsingin huumepoliisipäällikön Jari Aarnion murhasyyte ja tuomiot törkeistä huumerikoksista⁴. Medialla Vuorensyrjä (2016, 172–174) viittaa median itsensä lisäksi kansalaisten mediakontakteihin. Kuvatessaan alueellisia tekijöitä, Vuorensyrjä korostaa alueen suhteellista varallisuutta, etnistä koostumusta, yleistä turvallisuustilannetta ja rikollisuuden määrää. Yksilökohtaisina tekijöinä hän mainitsee iän, sukupuolen, koulutuksen, etnisen taustan ja sosioekonomisen aseman. Kansalaisten poliisikontakteissa vastaavasti korostuu, onko kansalainen itse joutunut toimenpiteiden kohteeksi vai onko hän lähestynyt itse poliisia. Poliisibarometrillä tehdyn tutkimuksen

⁴ Gustafsson, Mikko. 2020. ”Jari Aarnion murhajutun pääkäsittely alkoi – Mitä huumepoliisin päällikkö tiesi alamaailman murhasuunnitelmasta vuonna 2003.” Helsingin sanomat. 7.9.2020.
Reinboth Susanna. 2019. ”Jari Aarnion 10 vuoden huumeuomio pysyy voimassa: ”Poikkeuksellista häikäilemättömyyttä”, toteaa hovioikeus tuomiossaan.” Helsingin sanomat 27.6.2019

mukaan ikä vaikuttaa myönteisesti kansalaisten luottamukseen poliisia kohtaan. Lisäksi etniset vähemmistöt luottavat poliisiin vähemmän kuin vertailuryhmät.

Vaikka Suomessa poliisi nauttii kansalaisten luottamusta, kaikki eivät luota poliisiin samalla tavalla. *Pysäytetyt – etninen profilointi Suomessa* -hanketutkimus (Keskinen et al. 2018) herätti julkista keskustelua poliisin harjoittamasta etnisestä profiloinnista⁵. Etniset ryhmät luottavat vähemmän poliisiin kuin muut vertailuryhmät (Vuorensyrjä 2016, 172–174) sekä raportoivat enemmän epäasiallista kohtelua (Keskinen et al. 2018, 2). Pysäytetyt-tutkimushankkeessa käsiteltiin myös vartijoiden ja järjestyksenvalvojen toimintaa. Rodullistetut vähemmistöt kokivat vartijoiden käytöksen epäkunnioittavaksi, ja vartijoiden ja järjestyksenvalvojen toiminta koettiin poliisin toimintaa suuremmaksi ongelmaksi etnisen profiloinnin kannalta (Keskinen et al. 2018, 111–112). Kuten edellisessä luvussa todettiin, kokemus siitä, että tuleeko kohdelluksi tasa-arvoisesti suhteessa muihin, vaikuttaa koettuun luottamukseen.

Elsa Saarikkomäen (2017) tutkimuksessa selvitettiin nuorisoon kohdistuvaa poliisi- ja vartijakontrollia. Nuorten näkökulmasta keskeisiä elementtejä luottamuksessa turvallisuusalaa ja poliisia kohtaan olivat erityisesti hyvä ja kunnioittava vuorovaikutus tilanteessa. Lisäksi luottamus oli nuorten keskuudessa suurempaa poliisia kuin vartijoita kohtaan. Nuorten on raportoitu herättävän turvattomuutta muissa ikäryhmissä (Kemppainen 2016, 5) ja nuoret joutuvat todennäköisemmin viranomaisten harjoittaman kontrollin kohteeksi (Saarikkomäki 2010, 8–10), mikä voi lisätä heidän kokemaansa turvattomuutta. Leimaamisteoria kuvaa kriminologisesta näkökulmasta prosessia, jossa *poikkeava* ryhmä leimautuu eli saa stigman, joka voi puolestaan lisätä rikollista käyttäytymistä tai taipumusta sosiaalisen torjunnan ja identiteetti muutoksen mekanismein (Kivivuori 2018, 182–183). Toisin sanoen leimaamisella voi olla itseään toteuttava vaikutus (Kivivuori 2008, 303) ja stigmatisointi voi vähentää yksilöiden halukkuutta osallistua yhteiskunnan toimintaan, vaikka he eivät olisi rikkoneetkaan lakia (Becker 1963, 9–10, 20, 31–32). Leimaumisteorian mukaan stigma määrittyy yksilön ulkoisten piirteiden, kuten sukupuolen, iän tai etnisyyden, perusteella eikä itse rikollisella toiminnalla (Saarikkomäki 2010, 17–21). Leimaamisteorian korostuu valta, joka kohdistuu niihin, jotka ovat heikoimmassa asemassa yhteiskunnassa ja joilla on itsellään valtaa vähiten. Nuoriin kohdistunut poliisikontrolli on tehostunut 1990-luvun jälkeen. (eml., 17, 49–54). Korostunut kontrollin kohteeksi joutuminen voi puolestaan heijastua

⁵ Repo, Päivi & Minna Passi. 2018. ”Helsingin poliisi: Etnisen profiloinnin kitkemiseksi on tehty paljon töitä – tuoreen tutkimuksen mukaan pysäytykset ovat Suomessa yleisiä.” Helsingin Sanomat. 3.4.2018.

heikkona luottamuksena viranomaisia kohtaan ja turvattomuuden tunteena, koska kohtelu koetaan prosessuaalisesti epäoikeudenmukaisena.

Rikollisuuden pelko ja luottamus poliisiin sekä vastaaviin kontrolli-instituutioihin ovat yhteydessä toisiinsa. Jos poliisin toiminta koetaan tehottomaksi, koettu turvattomuuden tunne kasvaa yhteiskunnassa. Rikosten määrän lisääntyminen ei kuitenkaan itsessään vaikuta turvattomuuden kokemukseen vaan poliisin koettu kyky toimia rikollisuutta vastaan. (Korander 2000, 179–216.) Vastaavasti koettu turvallisuuden tunne selittää luottamusta poliisiin (Kääriäinen 2007, 421–422). Rikollisuuden pelkoon liittyvät poliittiset kysymykset ovat myös esillä mediassa, joka korostaa kontrollipolitiikkaa. Tällöin rikollisuuden pelkoa ei koeta sosiaalisena hyvinvointivaltion ongelmana (Korander 2000, 179–216). Turvattomuuden on argumentoitu olevan suurempi ongelma kuin itse rikollisuuden (Nikunen et al. 2013, 13). Rikollisuuden pelkoa lisää heikko luottamus muihin ihmisiin ja yhteiskunnallisiin instituutioihin (Kujala et al. 2019).

3.3. Turvattomuuden tunne ja rikoksen kohteeksi tai uhriksi joutumisen pelko

Tässä luvussa käsittelen turvattomuuden tunnetta, sen operationalisointia rikoksen kohteeksi tai uhriksi joutumisen peloksi sekä esittelen aiempia rikoksen uhriksi joutumisen pelkoon liittyviä tutkimustuloksia. Turvattomuuden tunne on sateenkaaritermi, jolla on yhtä monta tulkintaa kuin kuulijaa. Kokemus turvattomuudesta liitetään taloudelliseen, sosiaaliseen, yhteiskunnalliseen tai terveydelliseen hyvinvointiin, eli inhimilliseen turvallisuuteen (Niemelä & Lahikainen 2000). Turvattomuuden määrittelyminen on aina näkökulmasidonnaista ja valitulla lähestymistavalla on aina käytännön seurauksia (Korander 2000, 177–216; Korander 2014). Jos esimerkiksi turvattomuuden tulkitaan olevan seurausta turvallisuuden puutteesta, turvallisuutta pyritään todennäköisesti lisäämään politiikan ja fyysisen ympäristön suunnittelun yhteistyöllä, mikä puolestaan tarjoaa mahdollisuuden kontrollin kasvulle (Koskela 2009, 45–50). Tutkimuskirjallisuudessa turvattomuuden kokemuksen lähikäsitteitä ovat esimerkiksi riski, uhka, vaara ja pelko (Niemelä 2000, 23). Turvattomuutta on mahdollista tarkastella yksilön, yhteiskunnan tai ihmiskunnan näkökulmista, jolloin *turvattomuuden kokemuksella* on laadullisesti erilaiset sisällöt. Yksilötasolla tarkastellessa voidaan tarkastella sisäistettyä turvallisuutta, sisäistä emotionaalista tasapainoa tai vaikkapa perheen taloudellista turvaa, kun puolestaan yhteiskuntatasolla kansallista turvallisuutta ja ihmiskuntatasolla rauhaa. (eml., 21–37.) Tarve turvalle on inhimillinen ja psykologinen perustarve, joka kehittyy jo varhaisissa kiintymyssuhteissa,

ja on keskeinen yksilön hyvinvoinnille (kts. Erikson 1950; Bowlby 1973). Maslow tarvehierarkia kuvaa ihmisten tarpeita hierarkkisesti ja käsittää turvallisuuden keskeiseksi perustarpeeksi heti biologisten perustarpeiden toteutumisen jälkeen. (McLeod 2007, 3–4.) Kokiessaan olonsa turvattomaksi ihminen kokee esimerkiksi pelkoa, huolestuneisuutta ja hänellä voi olla psykosomaattisia oireita (Niemelä 2000, 21).

Turvattomuuden tunne on aina kokijalleen todellinen, ja rikoksen kohteeksi joutumisen pelolla on aina siten kokijalleen todellisia tosiasiallisia seurauksia. Poliisin keskeinen osa toiminnan strategia on turvallisuuden tunteen vahvistaminen sekä rikosten ja häiriöiden taloudellisten ja inhimillisten kustannusten vähentäminen (Valtioneuvosto 2018). Rikoksen kohteeksi tuleminen pelolla voi olla emotionaalisia vaikutuksia, kuten yksinäisyyden ja haavoittuvuuden tunteita. Pelko voi aiheuttaa merkittävää hyvinvoinnin laskemista ja suojautumiskäyttäytymistä (Hale 1996, 1–3) sekä aktivoida välttämiskäyttäytymistä ja vetäytymistä (Kemppainen et al. 2014, 6), kaventaa fyysistä ja sosiaalista elämänpiiriä sekä aiheuttaa elämänlaadun heikentymistä (Tuominen et al. 2014, 9–10). Toisaalta välttämis- ja suojautumiskäyttäytyminen myös suojelee yksilöä ja absoluuttinen turvallisuuden tunne ei ole tosiasiallisesti tavoiteltavaa. Kaupunkisuunnittelussa turvattomuuden tunnetta ehkäistään muokkaamalla fyysistä tilaa, esimerkiksi järjestyksenvalvojen (Koskela 2009, 227–237) tai katuvalaistuksen määrää (Hale 1996, 3). Rikoksen uhriksi joutumisen pelko voi eristää ja myös siten lisätä pelkoa. (Hale 1996, 5) Pelko on kuitenkin usein liioiteltua, sillä rikollisuuden todennäköisyyttä yliarvioidaan (Gilchrist et al. 1998, 289). Rikoksen uhriksi joutumisen pelon vaikutukset ovat leviävät laajemmalle kuin itse rikoksen. Kyse rikoksen uhriksi joutumisen pelossa onkin siten kuvitellun riskin havaitsemisesta ja riskin seurausten ymmärtämisestä. (Hale 1996, 2). Pelko rikkoo yhteisöllisyyttä ja rikoksen pelon onkin argumentoitu olevan suuri sosiaalinen ongelma (eml, 3–6).

Kohonnut rikoksen kohteeksi joutumisen pelko yhteiskunnassa voi johtaa turvattomuuden ilmapiiriin, jossa yleisesti rankaiseminen ja kovemmat rangaistukset koetaan hyväksyttävämpinä kuin aikaisemmin (Hale 1996, 3–6). Yleinen kontrolli kasvaa yhteiskunnassa ja väestö jakautuu niihin, jotka ovat kontrollin kohteina ja toisaalta niihin, jotka eivät ole. Tutkimusten mukaan turvattomuuden kokemus eli koettu rikollisuuden pelko ei jakaudu väestössä tasaisesti (Kemppainen et al. 2014). Turvattomuuden kokemus vaihtelee väestöryhmittäin osittain siksi, että eri väestöryhmiin kohdistuvat laadullisesti erilaisia rikoksia tai niiden uhkaa. Rikoksen kohteeksi joutumisen pelko ei tarkoita rikosten uhrina olemista tai todennäköisyyttä joutua rikollisuuden uhriksi, vaikka

käsitteet ovatkin päällekkäisiä (Tuominen et al. 2014, 17). Useiden tutkimusten mukaan turvattomuuden kokemus ja rikoksen kohteeksi joutumisen pelko eivät suoraan korreloi keskenään (Kääriäinen 2002, 3; Pain 2000, 365) eikä rikollisuuden pelko selitä tyhjentävästi turvattomuuden kokemusta (Korander 2000, 117–216). Suuri vaihtelu turvattomuuden kokemuksessa eri väestöryhmien välillä voi implikoida rakenteellisesta epätasa-arvoisesta asemasta. Turvattomuuden tunnetta on siis tärkeä tutkia.

Lukuisissa tutkimuksissa turvattomuuden tunne, joka liittyy yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen, on operationalisoitu rikollisuuden peloksi (Kempainen et al. 2014) tai rikoksen kohteeksi joutumisen peloksi (eng. *Fear of crime, FOC*) (Kujala et al. 2018; Kääriäinen 2002, 3–4). Kansainvälinen rikollisuuden pelkoa koskeva tutkimus on kasvanut 1960-luvulta alkaen (Hale 1996, 1). Suomessa turvattomuuden kokemusta on tutkittu runsaasti jo 1980-luvulta ja turvattomuutta on tutkittu kyselyhaastatteluisia pääsääntöisesti kahdella eri tavalla (Tuominen et al. 2014, 34). Haastateltavilta on joko pyydetty arvioimaan kokonaisrikollisuustasoa sekä kysytty heidän huolestuneisuuttansa tiettyjen rikosten kohteeksi joutumisesta, tai heitä on pyydetty arvioimaan kokemuksiaan turvattomuudesta eri tilanteissa ja ajankohtina. Rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoa on tutkittu Suomessa Helsingin turvallisuuskyselyillä (esim. Laihin & Marttinen 2013), uhritutkimuksilla (esim. Danielsson 2020) ja poliisibarometreillä (esim. Vuorensyrjä & Rauta 2020, 28). Pelon tutkimus muuttui nimellisesti ajan kuluessa turvattomuuden kokemuksen ja rikoksen kohteeksi joutumisen tutkimukseksi. (Kempainen et al. 2014, 6.)

Tutkimuksen kannalta on tärkeää, että kysymykset ovat mahdollisimman yksiselitteisiä vastaajille ja siten toistettavissa seuraavissa tutkimuksissa (Hirsjärvi et al. 2009, 196–212). Erityisesti pelon maantiedettä tutkineet kriittiset tutkijat korostavat turvattomuuden kokemuksen tutkimista aina ajan ja paikan kontekstissa. (Kempainen et al. 2014, 7; Pain 2000, 366). Kansainvälisessä tutkimuksessa rikollisuuden pelkoa on mitattu kysymyksillä: *'How safe do you feel being out alone in your neighbourhood after dark?'*, *'How safe would you feel being out alone in your neighbourhood after dark?'* (suom. kuinka turvalliseksi koet olosi ulkona yksin ollessasi kotisi läheisyydessä/naapurustossasi pimeän tultua?) ja *'Is there any place around here where you feel unsafe walking at night?'* (suom. onko jotain paikkaa, jossa koet olosi turvattomaksi yksin kävellessäsi yöllä?) (Hale 1996, 7).

Rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoon vaikuttavat useat eri tekijät. Demografiset ja sosioekonomiset tekijät, kuten ikä (Kemppainen et al. 2014, Tuovi 2019), sukupuoli (esim. Gilchrist 1998; Hale 1996; Kääriäinen 2002; Pain 1991), koulutus (Näsi et al. 2019), etnisyys (Tuominen et al. 2014) ja tulot (Kujala et al. 2018; Näsi et al. 2018) heijastuvat rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoon. Asuinalue ja fyysinen tila (Kemppainen et al. 2014; Koskela 2009; Kääriäinen 2002; Tuominen et al. 2014) ovat keskeisessä tarkastelussa ja merkittävä turvattomuuden kokemukseen vaikuttavat tekijä. Lisäksi omakohtaiset kokemukset (Näsi et al. 2018; Tuominen et al. 2014) rikosten kohteeksi joutumisesta ja silminnäkijänä olemisesta ovat mahdollisia selittäjiä turvattomuuden kokemukselle. Suurin osa suomalaisista ei kuitenkaan ole joutunut rikoksen kohteeksi (Aho & Käyhkö 2010, 47), mutta he silti saattavat kokea rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoa. Tutkimusten mukaan (esim. Kemppainen et al. 2014, 5; Tuominen et al. 2014, 17) paradoksaalisesti ne, jotka pelkäävät eniten, joutuvat epätodennäköisemmin rikoksen uhriksi (ns. *pelkoparadoksi*). Pelkoparadoksia on selitetty esimerkiksi välttämiskäyttäytymisellä, eli toisin sanoen ne, jotka pelkäävät, välttävät paikkoja, joissa on todennäköisempää joutua rikoksen kohteeksi. Rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoon vaikuttaa myös media (Korander 2000; Näsi et al. 2018). Rikosten kohteeksi joutumisen pelkoa on mahdollista selittää useasta eri näkökulmasta. Monimuuttujamalleilla tehdyssä turvattomuuden tutkimuksessa havaittiin, että yksittäisten muuttujien selitysvoima väheni, kun malliin lisättiin uusia muuttujia (Kemppainen et al. 2014, 13). Rikoksen kohteeksi joutumisen pelko on ennen kaikkea intersektionaalinen ilmiö. Esittelen kuitenkin lyhyesti eri muuttujiin liittyvää tutkimusta.

Demografisten ja sosioekonomiset tekijät ovat yhteydessä koettuun turvattomuuteen. Tutkimuksissa on havaittu, että rikoksen kohteeksi joutumisen pelko vaihtelee ikäryhmittäin, mutta tutkimusten tulokset vaihtelevat ja ovat keskenään ristiriitaisia erityisesti iäkkäämpien keskuudessa (Kemppainen et al. 2014, 8). Turvattomuuden tunne on korkeaa erityisesti nuorten keskuudessa (Tuovi 2019). Pelon ikävaihtelua on selitetty useista eri näkökulmista, kuten liikkumisaikojen ja uhriksi joutumisen todennäköisyydellä. Nuoret liikkuvat kaupungilla öisin, jolloin väkivallan todennäköisyys on korkeampaa kuin päivisin (Näsi et al. 2018, 49). Poliisibarometreihin perustuvien raporttien mukaan erityisesti nuoremmat ikäryhmät joutuvat muita ikäryhmiä todennäköisemmin rikosten uhreiksi tai toimivat rikosten silminnäkijöinä (Poliisi 2006, 36; Sisäministeriö 2015, 47, 50) ja nuoret ikäryhmät pelkäävät joutuvansa väkivallan uhriksi muita ikäryhmiä todennäköisemmin (Tuovi 2019). Iäkkäiden kohdalla tutkimustulokset ovat puolestaan ristiriitaisia ja vaihtelevia (Kemppainen et al., 2014, 8).

Rikollisuuden pelon mittaaminen on ongelmallista ja mittauksen *onnistuminen* riippuu paljon käytetystä mittarista, ja tutkimustulosten on esitetty liioittelevan iäkkäiden kokemaa turvattomuutta (Lagrange & Ferraro 1989, 697). Muihin ikäryhmiin verrattuna iäkkäihin kohdistuu suhteessa vähemmän rikoksia ja iäkkäät joutuvat epätodennäköisemmin rikoksen uhriksi, mutta paradoksaalisesti (eng. *victimization-fear paradox*) iän karttuessa rikollisuuden pelko lisääntyy (Greve et al. 2017, 1224). Ilmiötä on selitetty terveyden heikentymiseen ja haavoittuvuuteen (niin kutsuttu *haavoittuvuushypoteesi*) liittyvillä selitysmalleilla (Kemppainen et al. 2014, 7), kuten fyysisen haurauden ja liikuntarajoitteiden lisääntymisellä. Lisäksi iäkkäät eivät välttämättä liiku enää ulkona niin paljon, mikä vähentää riskiä joutua rikoksen kohteeksi ja vaikuttaa heidän raportoimaansa turvattomuuden kokemukseen (Kemppainen et al. 2014, 12).

Rikoksen kohteeksi joutumisen pelko ovat havaittu vahvasti sukupuolittuneeksi ilmiöksi. Intersektionaalisesti tarkasteltuna iäkkäät naiset pelkäävät enemmän verrattuna saman ikäisiin miehiin (esim. Hale 1996, 2). Tutkimusten tulokset ovat kuitenkin keskenään ristiriitaisia: toisen tutkimuksen mukaan naisten turvattomuuden kokemus vähenee iän myötä päinvastoin kuin miehillä (Kemppainen et al. 2014, 13). Naiset (Kemppainen 2016, 5; Kääriäinen 2002, 218; 220) sekä erityisesti nuoret naiset kokevat olonsa turvattommaksi kuin miehet (Kemppainen et al. 2014, 13; Tuominen et al. 2014, 51), mutta on myös mahdollista, että miesten kynnys raportoida turvattomuuden tunteesta on korkeampi (Kemppainen et al. 2014, 12). Naisiin ja miehiin kohdistuu laadullisesti erilaisia turvallisuussuhkia. Haastattelututkimuksessa eri sukupuolilla havaittiin olevan erilaiset uskomukset rikollisuudesta sekä missä ja miten rikoksen uhriksi voisi joutua (Gilchrist et al. 1998, 296). Naiset pelkäävät erityisesti seksuaalista ahdistelua ja seksuaalista väkivaltaa, kun miehet puolestaan uhkailua ja väkivaltaa (Tuominen et al. 2014, 52–53). Vaikka naiset pelkäävät joutuvansa erityisesti seksuaalisen väkivallan kohteeksi, naiset raportoivat enemmän turvattomuutta ulkona liikkeessaan, missä seksuaalinen väkivalta ja ahdistelu ovat epätodennäköisempiä kuin yksityisessä tilassa, kuten kotona. Naisten kokeman rikollisuuden pelon on esitetty vastaavan realistisemmin tosielämän riskejä kuin miesten tekemien arvioiden. (Pain 1991, 416, 420–421, 428–429).

Intersektionaalisessa tarkastelussa (Vuorensyrjä & Fagerlund 2018, 65–66) havaittiin, että erityisesti alle 30-vuotiaat naiset raportoivat joutuneensa seksuaalisen ahdistelun tai väkivallan kohteeksi. Raportoitujen tapauksien lukumäärä oli vuosien 2010 ja 2018 välillä kasvanut, mutta kasvun perusteella ei ole mahdollista päätellä, onko ilmiö

tosiasiallisesti laajentunut vai onko muutos tapahtunut tilanteita koskevilla tulkinnoilla ja niiden ilmoittamisessa. Naiset kohtaavat tutkimusten mukaan todennäköisemmin seksuaalista ahdistelua ja seksuaalista väkivaltaa, kun puolestaan miehet joutuvat naisia todennäköisemmin rikosten ja pahoinpitelyjen kohteeksi (Sisäministeriö 2015, 36, 47). Yleisemmällä tasolla tyypillisin rikostyyppi on kuitenkin omaisuuteen kohdistuva rikos (Sisäministeriö 2015, 47; Poliisi 2006, 36). Tutkimusten perusteella suomalaisista joutuu väkivallan kohteeksi noin 16 % suomalaisista (Laurikainen & Nikkanen 2020, 51).

Väkivallan kokemus ja rikostiedon lähteet 2018 –katsauksen mukaan (Näsi et al. 2019, 31) korkeakoulutetut pelkäsivät eniten suhteessa muihin vertailuryhmiin joutuvansa väkivallan uhriksi, mutta eivät kokeneet yleisemmällä tasolla niin paljon uhkaa kuin muiden koulutustasojen edustajat (eml. 42). Matalasti koulutetut kokivat pelkoa enemmän yleisistä yhteiskunnallisista uhkakuvista, kuten terrorismista, maahanmuutosta ja turvapaikanhakijoista (eml. 2). Myös etnisyyden on havaittu tutkimuksissa liittyvän rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoon (Tuominen et al. 2014). Naisista erityisesti maahanmuuttajataustaiset nuoret naiset kokevat turvattomuutta kantaväestöä enemmän kodin lähellä ja keskustoissa, ja maahanmuuttajilla on kantaväestöä korkeampi riski joutua väkivallan kohteeksi (eml., 33–46, 51–52). Mikäli maahanmuuttajatausta on näkyvä, turvattomuuden kokemusta esiintyy naisten lisäksi myös miehillä (eml., 11–16).

Kansainvälisessä vertailussa on havaittu, että suuret tuloerot ovat yhteydessä turvattomuuden kokemukseen. Mitä suuremmat tuloerot maissa havaittiin, sitä todennäköisempää oli myös rikoksen kohteeksi joutumisen pelko. (Kujala et al. 2018.) Hankalassa taloudellisessa tilanteessa olevat pelkäävät enemmän joutuvansa väkivallan kohteeksi (Näsi et al. 2018, 33). Rikoksen kohteeksi joutumisen pelko korreloi tutkimuksissa haavoittuvuuden ja erityisesti taloudellisen haavoittuvuuden kanssa. Rikoksen kohteeksi joutumisen pelko voi lisätä kuilua varakkaiden ja vähävaraisten välillä, koska varakkailla on mahdollisuuksia ja resursseja hankkia itselleen eri tavalla suojausta kuin vähävaraisten. (Hale 1996, 2). Vähävaraisemmat ovat haavoittuvammassa asemassa yhteiskunnassa kuin varakkaat. Nämä tutkimustulokset tukevat *haavoittuvuushypoteesia*.

Asuinalueiden ja fyysisen tilan merkitystä on tutkittu runsaasti suhteessa turvattomuuden kokemukseen ja rikollisuuden pelkoon (Kempainen et al., 2014; Koskela 2009). Turvattomuuden tutkimuksessa on painotettu erityisesti tilanteen kontekstiin ja alueeseen liittyviä tekijöitä. Toisin sanoen tunnetilaan liittyvien kysymysten yhteydessä on

selvitettävä *missä* ja *miten* tunnetila ilmenee. (Kemppainen et al. 2014, 7.) Turvattomuutta käsitellään laajasti kriittisessä kaupunkitutkimuksessa ja turvattomuuden kokemusta pyritään ennaltaehkäisemään kaupunkisuunnittelun keinoin (Koskela 2009). Ei ole yhdentekevää, minkälaisella alueella turvattomuuden kokija asuu tai missä hän liikkuu. Sosiaalisen disintegraation teorian mukaan alueilla, joilla sosiaalinen koheesio on hajanaisempaa, on myös turvattomampaa, ja huono-osaisuudella on taipumus kasaantua paikallisesti. (Kivivuori et al. 2018, 210–213). Rikkinäisten ikkunoiden teorian (*broken window theory*) mukaan rikollisuutta ilmenee enemmän alueilla ja ympäristöissä, jotka ovat likaisia ja epäjärjestyksessä. Ympäristön epäjärjestys viestittää, *ettei ketään kiinnosta* ja ettei kukaan kannu vastuuta alueen siisteydestä (Wilson & Kelling 1982). Ydinajatuksena on, että yhtä rikkinäistä ikkunaa seuraa seuraava ja rikkeet kumuloituvat paikallisesti. Epäjärjestyttä pyritään kontrolloimaan erinäisin rikoskontrollin keinoin, kuten esimerkiksi nollatoleranssi-politiikalla. Suomessa vallitseekin vahva kontrollimyönteisyys (Korander 2014, 205).

Alueellisten erojen on oltava suhteellisen pysyviä, ja turvattomuus voi lisätä muuttohalukkuutta tietyiltä asuinalueilta ja toisaalta vahvistaa toisten alueiden vetovoimaisuutta, mikä puolestaan ruokkii alueellista eriytymistä (Kemppainen et al. 2014, 6). Mitä huono-osaisemmasta alueesta on kysymys, sitä turvattomammaksi alueella asuvat olonsa kokevat (Kemppainen 2016, 5). Rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoa koetaan enemmän sosioekonomisesti hauraammilla alueilla (Kemppainen 2016, 5; Tuominen et al. 2014, 9–10), missä on tyypillisesti enemmän vuokra-asuntoja, vieraskielistä väestöä ja joihin on kasaantunut enemmän huono-osaisuutta, kuten työttömyyttä ja alhaista tulotasoa (Kemppainen et al. 2016; Tuominen et al. 2014, 51–52). Varakkailla alueilla sosiaalinen epäjärjestys on harvinaisempaa kuin sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla (Kemppainen 2016, 7–8). Suomessa rikoksen kohteeksi joutumisen pelko on kasvanut Helsingissä alueilla, joissa on paljon huono-osaisuutta (Kääriäinen 2002, 216). Uudellamaalla ja Helsingissä joudutaan myös todennäköisemmin rikoksen kohteeksi (Sisäministeriö 2015, 47; 2010, 47). Turvattomuutta koetaan erityisesti asemarakennusten lähistöllä (Kemppainen 2016, 5) ja joukkoliikennevälineissä (Tuominen et al. 2014, 36–38).

Valaistuksella ja fyysisen tilan siisteydellä on vaikutusta koettuun turvattomuuteen ja mahdolliseen rikollisuuteen alueella (Nikunen et al. 2013), ja turvattomuus voi vahingoittaa naapuruston suhteita jo ennen niiden muodostumista (Tuominen et al. 2014, 9–10). Tietyillä asuinalueilla on myös enemmän väkivaltarikollisuutta, mikä vaikuttaa

turvallisuuden kokemukseen (Tuominen et al. 2014, 44). Toisin sanoen aiemmat uhrikokemukset lisäävät koetun väkivallan pelkoa (Näsi et al. 2018, 47). Uhrina olemisen ja koetun rikollisuuden pelon välillä on yhteys, mutta väkivallan silminnäkijänä toimimisen on esitetty lisäävän enemmän turvattomuuden kokemusta kuin väkivallan uhrina oleminen tai väkivallan tekijänä toimiminen. (Tuominen et al. 2014, 17–33, 52–53.) Rikosten uhrin todennäköisemmin käsittelevät kokemaansa ammattilaisten kanssa, kuten tekevät rikosilmoituksen, mutta silminnäkijöiden roolia ei vastaavalla tavalla tunnisteta.

Median rooli on keskeinen turvattomuuden kokemuksessa ja media voi normalisoida mielikuvia rikollisuudesta ihmisten arjessa. Median luomien mielikuvien seurauksen rikollisuuden pelko voi näyttäytyä todellisuutta pahempana. Muutokset erilaisten rikosten uutisoinnista eivät heijasta rikosten määrällistä muutosta, vaikka erilaisista rikoksista uutisoiminen lisäisikin niiden uhriksi joutumisen pelkoa. Medialla on oma positionsa yhteiskunnassa ja sillä on omat intressinsä tuoda erilaista rikollisuutta esiin. Rikoksista uutisoiminen voi aiheuttaa moraalipaniikkia eli kokemusta sosiaalisen järjestyksen uhasta, joka on liioiteltua suhteessa oikeaan uhkaan (Korander 2000, 179–216; kts. myös Cohen 2002). Turvattomuuden kokemukseen vaikuttavat myös erilaisten medioiden, kuten perinteisen uutismedian ja sosiaalisen median, kuluttaminen. Yleisimmin käytettyjä medioita rikostiedon lähteinä ovat televisio- ja radiouutiset, sekä sanoma- ja iltapäivälehtien sähköiset versiot. Erityisesti vanhemmat ikäryhmät hyödyntävät perinteistä mediaa tiedonhaussa, kun taas nuoremmat ikäryhmät sosiaalista mediaa. (Näsi et al. 2018, 14, 47.) Media voi luoda turvattomuutta korostamalla esimerkiksi vakavaa väkivaltarikollisuutta, kuten murhia ja vakavia pahoinpitelyjä (Korander 2000, 179–216). Väkivallan pelkoa kokevat erityisesti ne, jotka kuluttavat vaihtoehtoista tai sosiaalista mediaa (Näsi et al. 2018, 6, 49). Asenteet ja tulkinnat median tarjoamasta rikostiedosta ovat kuitenkin muuttuneet kriittisemmiksi tiedon pirstaloitumisen ja monimaistumisen myötä, ja sosiaalisella ja kulttuurisella taustalla on merkitystä median tiedon tulkitsemisessä. Esimerkiksi nuoret kertoivat ärsyyntyvänsä rikosaiheisista uutisista, kun taas vastaavasti iäkkäät raportoivat ahdistuvansa. (Näsi et al. 2018.)

Media ei kerro tosiasiallista rikollisuuden määrää ja uutiset tarjoavat vain valikoidun osan siitä. Viranomaisten tilastot kertovat järjestelmiin kirjatuista rikoksista, kun taas niin sanottua piilorikollisuutta eli tilastojen ulkopuolista rikollisuutta kartoitetaan esimerkiksi uhrikyselyjen avulla. (Korander 2000, 179–216.) Turvallisuuden tilaa ja tosiasiallista rikollisuutta hahmotetaan ja pyritään tarkastelemaan kokonaisrikollisuutta kuvaavilla

kyselytutkimuksilla (Nerg & Himberg 2018, 11). Kokonaisrikollisuus on Suomessa laskenut hyvinvointikehityksen seurauksena (Sisäministeriö 2018, 10), joten turvattomuuden kokemuksen tulisi olla tämän perusteella vähäistä. Kuitenkin rikollisuuden ja rikosten uutisoinnin argumentoidaan arkipäiväistävän eli institutionalisoivan rikollisuuden käynnistäen myös julkisen keskustelun rikollisuuden sanktioinnista ja sen hallinnasta. Kontrollin korostuminen keskusteluissa puolestaan tukee tuomitsevuuteen kannustavaa ilmapiiriin sekä tukee tahoja, joiden etu tai liiketoiminta perustuu kontrollin lisäämiseen, kuten turvallisuusalaa. (Korander 2000, 179–216.) Media on siis merkittävässä roolissa turvattomuuden kokemuksen tuottamisessa ja tutkimusaiheen näkökulmasta sekä suoraan että välillisesti.

4. Tutkimusasetelma

4.1. Tutkimuksen tavoitteet

Tämä tutkielma analysoi luottamusta poliisia ja yksityistä turvallisuusalaa kohtaan sekä koettua turvattomuutta rikollisuuden pelon näkökulmasta. Luottamusta poliisia kohtaan on tutkittu niin Suomessa kuin kansainvälisesti (Kääriäinen 2007; 2008, 419; Myllyniemi 2012, 38). Poliisiin kohdistuvan luottamuksen lisäksi olen erityisen kiinnostunut luottamuksesta, joka kohdistuu yksityiseen turvallisuusalaan, sillä ala on laajentunut nopeasti ja sen merkitys turvallisuutta turvaavana instituutiona on kasvanut. Kuten aiemmissa luvuissa todettiin, vartijoiden, järjestyksenvalvojen ja yksityisten vartiointiliikkeiden määrän kasvu muuttaa sisäpoliittisen turvallisuuden toimintakenttää. Yksityiset vartiointiliikkeet ovat vakiinnuttaneet oman asemansa suomalaisessa yhteiskunnassa, ja alan yrityksiin kohdistuu jatkuvasti enemmän sääntelyä (ks. *Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista* 1085/2015). Inhimillisen turvallisuuden ymmärtämiseksi on kehittynyt omia suuntauksiaan, jotka painottavat eri tekijöitä, kuten esimerkiksi ihmissuhteita, väkivaltaa, kontrollia, hyvinvointia ja ympäristöä (Niemelä 2000). Tässä tutkielmassa olen kiinnostunut turvattomuuden kokemuksesta kuitenkin rikollisuuden pelon näkökulmasta.

Olen kiinnostunut pitkällä aikavälillä tapahtuneesta muutoksesta sekä tekijöistä, jotka selittävät turvattomuuden kokemusta, luottamusta yksityisiin vartiointiliikkeisiin sekä poliisiin. Tarkastelen ja analysoin Poliisibarometreja (Sisäasiainministeriö 2005; 2006; 2012; 2015), jotka ovat sisäministeriön rahoittamia yleisesti hyväksytyjä poikkileikkaushetken kyselyaineistoja vuosilta 2001, 2005, 2010 ja 2014. Survey-tutkimuksilla on mahdollista kerätä satunnaistettuja laajoja aineistoja (Tilakeskus 2020) ja tämän tutkimusstrategian avulla on mahdollista kuvailla, vertailla ja selittää ilmiötä (Hirsjärvi et al. 2009, 134). Poliisibarometrien kysymyspatteristot mahdollistavat turvattomuuden kokemuksen sekä poliisiin ja yksityisten vartiointiliikkeisiin kohdistuvan luottamuksen tarkastelun. Tutkimuksen tarkoitus on kartoittaa ja selittää ilmiötä.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

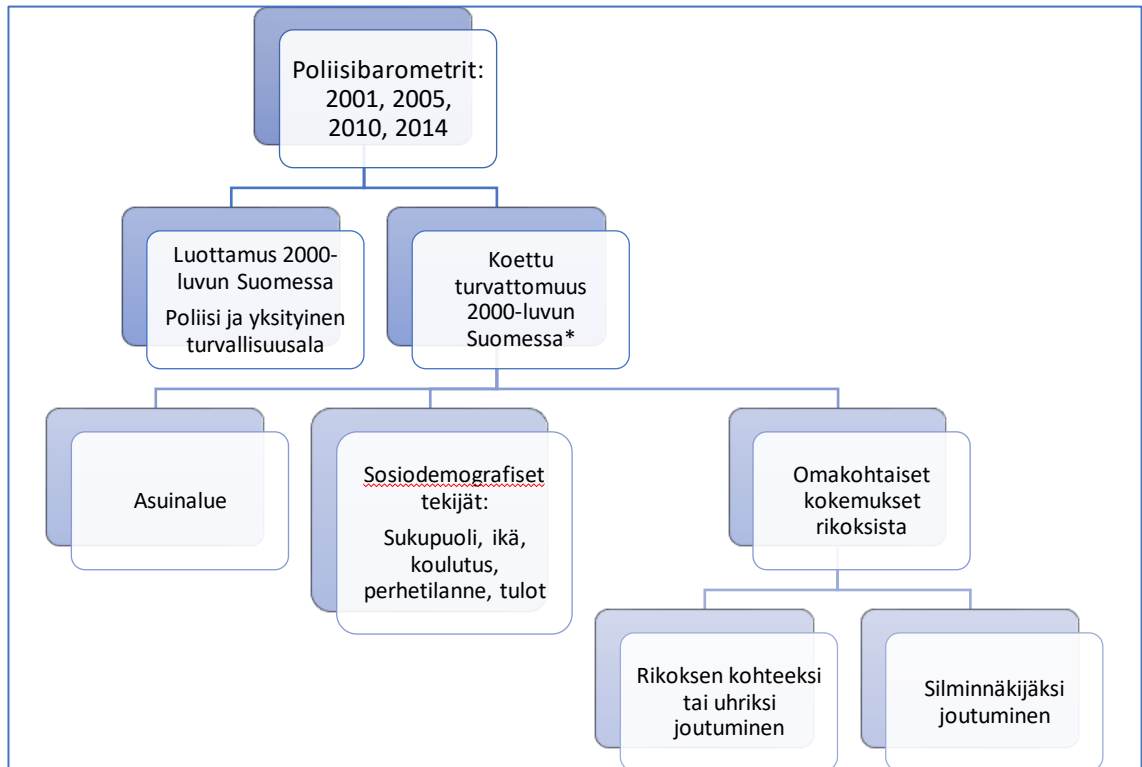
1. Missä määrin luottamus poliisiin ja yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaan sekä turvattomuuden kokemus ovat muuttuneet vuosien 2001 ja 2014 välisenä aikana?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta kiintoisaa on ensinnäkin se, missä määrin luottamus turvallisuusalan viranomaisiin sekä koettu turvattomuus on muuttunut 2000-luvun aikana. Toiseksi kiinnostavaa on se, että onko mahdolliset muutokset linjassa toistensa kanssa. Onko aiemman tutkimuksen osoittama korkea luottamus poliisiin säilynyt korkeana, onko luottamus yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaan samalla tasolla poliisin kanssa tai onko luottamus yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaan lähentynyt poliisia kohtaan osoitetun luottamuksen kanssa? Entä missä määrin turvattomuuden kokemus on muuttunut tarkasteluperiodin aikana ja onko siinä havaittu trendi yhteydessä poliisia ja yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaa kohtaan osoitetun luottamuksen kanssa?

2. Mitkä tekijät selittävät luottamusta poliisiin ja yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaa kohtaan sekä koettua turvattomuutta?

Tutkimuksen asetelma on kuvattu tarkemmin kuviossa 3. Käytän luottamusta ja turvattomuutta selittävinä muuttujina asuinalueita, sosiodemografisia tekijöitä sekä omakohtaisia kokemuksia rikoksista. Aiemman tutkimuksen perusteella oletan, että luottamus poliisia kohtaan on korkeaa (Kääriäinen 2007, 428; 2008), ja luottamukseen vaikuttavat alueelliset ja yksilölliset tekijät, kuten ikä, sukupuoli, koulutus ja sosioekonominen tausta (Vuorensyrjä 2016, 172–174). Oletan, että nuoret luottavat vähemmän poliisiin ja yksityisiin vartiointiliikkeisiin, koska nuoriin tutkitusti kohdistuu korostuneesti kontrollitoimenpiteitä kuin muihin ikäluokkiin verrattuna (Saarikkomäki 2017, 8–10). Oletan aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella, että erityisesti nuoret (Tuovi 2019), vanhuksat (Greve et al. 2017, 1224), naiset (esim. Gilchrist 1998; Hale 1996; Kääriäinen 2002; Pain 1991) pelkäävät rikoksen kohteeksi joutumista enemmän kuin muut vertailuryhmät. Oletan, että koulutus vaikuttaa koettuun turvattomuuteen, vaikka koulutuksen vaikutus ei ole suoraviivaista. Korkeakoulutetut pelkäsivät eniten joutuvansa väkivallan uhriksi, kun taas matalasti koulutetut kokivat enemmän pelkoa yhteiskunnallisista uhkakuvista (Näsi et al. 2019, 31). Tulo- ja varallisuus heijastuvat koettuun rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoon (Hale 1996; Kujala et al. 2018; Näsi et al. 2018). Asuinalue ja fyysinen tila (Kemppainen et al. 2014; Koskela 2009; Kääriäinen 2002; Tuominen et al. 2014) ja omakohtaiset kokemukset rikollisuudesta joko rikoksen kohteena tai silminnäkijänä (Näsi et al. 2018; Tuominen et al. 2014) vaikuttavasti keskeisesti koettuun turvattomuuteen.

Kuvio 3. Tutkimusasetelmassa käytettävät muuttujat.



Aiemman tutkimuksen perusteella oletan, että koettu turvallisuuden tunne heijastuu luottamuksena poliisiin ja vastaaviin instituutioihin (Kääriäinen 2007, 421–422; Kujala et al. 2018), ja matala luottamus poliisin toimintaan ja kykyyn toimia rikollisuutta vastaan kohtaan heikentää koettua turvattomuutta (Korander 2000, 179–216). Tutkimuksissa on havaittu myös lukuisia muita tekijöitä, jotka vaikuttavat luottamukseen ja rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoon, kuten median toiminta (Korander 2000; Kääriäinen 2008) ja etninen tausta (Keskinen et al. 2018; Tuominen et al. 2014), ja joita ei valitettavasti tämän Pro Gradu -tutkielman puitteissa ole mahdollista tarkastella. Tutkielmani kaikki tulokset eivät sinänsä ole uusia, sillä Poliisibarometreistä on julkaistu lukuisia kuvailevia raportteja (esim. Poliisi 2006; Aho & Käyhkö 2010; Sisäministeriö 2015; Valtioneuvosto 2020; Vuorensyrjä 2016; 2020; Vuorensyrjä & Fagerlund 2018).

4.2. Aineistot ja muuttujat

Käytän tutkielmassani neljää Sisäministeriön toimeksi antamaa *Poliisibarometria* 2000-luvulta. Ne ovat Sisäministeriön rahoittamia kyselytutkimuksia, jotka kartoittavat kansalaisten näkemyksiä poliisista ja poliisipalveluista sekä kansalaisten kokemuksia turvallisuudesta ja rikollisuudesta. Poliisibarometrit kerätty noin kahden vuoden välein poikkileikkausaineistoina. Poliisibarometri kerättiin ensimmäisen kerran vuonna 1999, ja vuosien 1999–2020 välisenä aikana Poliisibarometria on kerätty yhteensä 11 kertaa.

(Polamk 2020.) Kyselyt on toteutettu haastattelemalla vastaajia kasvokkain ja haastatteluissa on käytetty strukturoitua kyselylomaketta.

Tässä tutkimuksessa hyödynnetään Poliisibarometrien vuosien 2001, 2005, 2010 ja 2014 aineistoja. Kun aloitin aineistojen käsittelyn, vuoden 2018 tai 2020 aineistoja ei ollut vielä avoimesti saatavilla Aila Tietoarkistosta. Vastaavasti vuoden 2016 aineistojen muuttajat eivät vastanneet yhtä tarkasti aiempien vuosien muuttujia, joten valitsin tuoreimmaksi aineistoksi vuoden 2014 aineiston. Vaikka vuotta 2014 myöhempiä aineistoja ei tässä tutkimuksessa hyödynnetä, on tutkimusperiodi kuitenkin riittävän pitkä tutkimukselle asetettujen tutkimuskysymysten näkökulmasta.

Aineiston kuvaus perusjoukon ja aineistonkeruun osalta on kuvattu taulukossa 2. Aineiston perusjoukko ei ole joka vuosi ollut täysin identtinen. Kohdeikäryhmän yläikärajana on vaihdellut eri vuosina, mutta jokaisena vuotena alaikärajana on ollut 15 vuotta. Esimerkiksi vuonna 2001 aineisto kerättiin 15–74-vuotiailta, vuonna 2005 15-vuotta täyttäneeltä väestöltä, vuonna 2010 Suomen 15–79-vuotiailta ja vuonna 2014 15–79-vuotiailta henkilöitä. Perusjoukon ulkopuolelle jäivät Ahvenanmaa ja vuonna 2014 poliisit, heidän perheensä ja heidän lähisukulaisensa olivat rajattu aineiston ulkopuolelle. (Poliisibarometri 2001; 2005; 2010; 2014.) Käyttämässäni tutkimusaineistossa vastaajien joukossa saattaa olla yksityisen turvallisuusalan työntekijöitä, poliiseja ja heidän läheisiään, mikä vaikuttanee mielipiteisiin ja asenteisiin. Koska aineisto on kuitenkin satunnaistettu, oletan näiden näkemysten olevan vain pieni osa kokonaiskuvaa. Poliisibarometrit ovat yleisesti käytettyjä ja hyväksytyjä kyselyaineistoja.

Vuonna 2001 Poliisibarometri tavoitti 986 vastaajaa, vuoden 2005 1012 vastaajaa, vuoden 2010 vastaava luku 1027 ja vuonna 2014 haastateltiin 1015 vastaajaa. Aineistot on kerätty kiintiöpoiminnalla ja kiintiöinnissä on huomioitu sukupuoli, ikä, alue ja kuntatyyppi. Paikkakuntatiedot ovat kuitenkin poistettu tässä tutkielmassa käytetystä datasta tietoturvasyistä. (Tietoarkisto Aila 2020). Poliisibarometreissä käytetyllä kiintiöpoiminnalla tarkoitetaan sitä, että perusjoukko on etukäteen jaettu erilaisiin ryhmiin ja näistä ryhmistä valitaan tietty määrä haastateltavia. Käytännössä etukäteen päätetään, että aineiston vastaajiksi halutaan esimerkiksi 50 % miehiä ja 50 % naisia, jonka jälkeen haastateltavaksi etsitään puolet miehiä ja puolet naisia. Kiintiöpoiminnan avulla valitaan edustava näyte perusjoukosta (esim. Tilastokeskus 2020).

Poliisibarometriä aineistoja kuvaava raportti (Vuorensyrjä & Rauta 2020) arvioi kiintiöpoiminnassa käytettävän poiminnan olevan *tavallisesti kohtuullisen hyvää*, vaikka poiminta ei ole yhtä edustava kuin yksinkertainen satunnaisotanta. Käytettävissä olevaa aineistoa ei ollut kokonaisuudessaan mahdollista painottaa, sillä vuosien 2001 ja 2005 aineistoista puuttuivat painokertoimet (Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto 2002, 4; 2018a, 4; 2018b, 4; 2018c, 4). Vaikka satunnaisuus mahdollistuu kiintiöpoiminnassa, otoksessa voi mahdollisesti olla systemaattista valikoituneisuutta, jota ei syystä tai toisesta ole osattu ennakoita. Mahdollinen valikoituneisuus ja kohdejoukon tavoitettavuus voivat vinouttaa aineistoa ja vaikuttaa siten tutkimuksen lopputuloksiin ja johtopäätöksiin. Lisäksi raportista ilmenee, että vuoden 2014 aineistossa poliisit ja heidän lähiomaisensa on rajattu kyselyn ulkopuolelle johtuen kohdejoukon erilaisesta määrittelystä. Kohdejoukko ei siis ole tästä syystä kaikissa aineistoissa yhtenäinen. Sisäministeriön raportti arvioi kuitenkin vinouman olevan vähäistä, sillä poliiseja ja heidän lähiomaisiaan on aineistossa vain vähän. Raportissa pohdittiin, että yhteiskunnan marginaalissa elävät henkilöt saattavat rajautua aineistosta pois tai olla aliedustettuna aineistossa, sillä heitä on vaikeampi tavoittaa. (Vuorensyrjä & Rauta 2020, 36–38.)

Taulukko 2. Aineistokuvaus.

	Poliisibarometri 2001	Poliisibarometri 2005	Poliisibarometri 2010	Poliisibarometri 2014
N	986	1012	1027	1015
Muuttujia (N)	349	370	385	326
Perusjoukko	Suomen 15–74-vuotias väestö (pois lukien Ahvenanmaa)	Suomen 15 vuotta täyttänyt väestö (pois lukien Ahvenanmaa)	Suomen 15–79-vuotias väestö (pois lukien Ahvenanmaan maakunta)	Suomen 15–79-vuotias väestö (pois lukien Ahvenanmaa sekä poliisit, heidän perheensä ja lähisukulaisensa)
Otanta	Kiintiöpoiminta: sukupuoli, ikä, alue, kuntatyyppi	Kiintiöpoiminta: ikä, sukupuoli, alue, kunta	Kiintiöpoiminta: ikä, sukupuoli, alue ja kunta	Kiintiöotanta (ikä, sukupuoli, alue, kunta kokoloukka)
Kerääjät	Taloustutkimus Oy	Taloustutkimus Oy	Taloustutkimus Oy	ISS-otantatutkimus Oy
Keruumenetelmä	Kasvokkainen haastattelu: tietokoneavusteinen (CAPI tai CAMI)	Kasvokkainen haastattelu: tietokoneavusteinen (CAPI tai CAMI)	Haastattelu	Kasvokkain haastattelu
Keruuväline tai -ohje	Strukturoitu lomake	Strukturoitu lomake	Strukturoitu lomake	Strukturoitu lomake

Aineistojen keräämisen toteutti vuosina 2001, 2005 ja 2010 Taloustutkimus Oy, ja vuonna 2014 ISS-otantatutkimus Oy. Keruumenetelmänä käytettiin vuonna 2001, 2005

ja 2014 kasvokkain toteutettua haastattelua. Vuonna 2010 keruumenetelmäksi raportoitiin ainoastaan haastattelu ja jää epäselväksi, onko tänä vuonna haastattelu toteutettu kasvokkain vai onko haastattelu tehty esimerkiksi puhelimitse. Poliisibarometrissa hyödynnettiin strukturoitua haastattelua eli niin sanottua lomakehaastattelua (Hirsjärvi et al. 2012, 208). Kasvokkain tapahtuvan haastattelun menetelmään liittyy monia haasteita. Haastattelijat saattaa tarjota sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia todellisten vastauksien sijaan ja pyrkiä miellyttämään haastateltavaa. Haastatteluissa vaietaan helpommin sairauksista, vajaavaisuuksista, rikollisesta ja norminvastaisesta käyttäytymisestä ja taloudellisesta tilanteesta. (Hirsjärvi et al. 2009, 206–207). Aineisto on kerätty strukturoidulla lomakkeella, jolla tarkoitetaan valmiiksi rakennettua lomaketta, jossa vastausvaihtoehdot ovat ennakoon määriteltäviä. Tietoa on tällä tavalla mahdollista kerätä tosiasioista, käyttäytymisestä, toiminnasta, tiedoista, arvoista, asenteista, uskomuksista, käsityksistä ja mielipiteistä (Hirsjärvi et al. 2009, 197).

Taulukko 3. Aineiston perustiedot.

	Yhdistetty aineisto		Poliisibarometri 2001		Poliisibarometri 2005		Poliisibarometri 2010		Poliisibarometri 2014	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Yhteensä	4040	100	986	24	1012	25	1027	25	1015	25
Sukupuoli										
Nainen	2086	52	503	51	520	51	544	53	519	51
Mies	1954	48	483	49	492	49	483	47	496	49
Ikäluokka										
Alle 25-vuotiaat	726	18	211	21	173	17	161	16	181	18
25-34-vuotiaat	662	16	170	17	166	16	164	16	162	16
35-44-vuotiaat	619	15	171	17	156	15	129	13	163	16
45-54-vuotiaat	621	15	146	15	138	14	151	15	186	18
55-64-vuotiaat	697	17	149	15	192	19	194	19	162	16
Yli 65-vuotiaat	715	18	139	14	187	18	228	22	161	16
Koulutus										
Perus-/keski-/kansa-/kansalaiskoulu	1105	27	349	35	305	30	263	26	188	19
Ammatti-/teknillinen-/kauppakoulu	1088	27	254	26	279	28	302	29	253	25
Ylioppilas/lukio	463	11	109	11	91	9	97	9	166	16
Ammattikorkeakoulu/Opistotaso	827	20	188	19	218	22	208	20	213	21
Yliopisto, korkeakoulu	527	13	84	9	117	12	154	15	172	17
En halua vastata	30	1	2	0	2	0	3	0	23	2
Perhetilanne										
Yksinäistalous	1267	31	259	26	341	34	373	36	294	29
Lapseton pari	997	25	236	24	262	26	276	27	223	22
(Muu) aikuistalous (vain yli 18-vuotiaita)	548	14	146	15	121	12	107	10	174	17
Talous, jossa lapsia	1228	30	345	35	288	28	271	26	324	22
Asuinalueen tyyppi										
Kaupunki tai taajama-alue	861	87	778	77	816	79	852	79	3	84
Haja-asutus tai muu kunta	125	13	234	23	211	21	163	21	733	16
Kotitalouden tuloluokat										
Alin tuloluokka	1100	32	252	27	357	35	302	29	189	19
Toiseksi alin tuloluokka	823	24	161	18	256	25	206	20	200	20
Kolmas tuloluokka	711	20	228	25	142	14	152	15	189	19
Toiseksi ylin tuloluokka	523	15	174	19	90	9	120	12	189	14
Ylin tuloluokka	318	9	104	11	28	3	59	6	57	6

Koska strukturoidun kyselylomakkeen kysymykset ovat pääasiallisesti pysyneet vuosien varrella suhteellisen samoina, aikasarja-analyysi on mahdollinen, vaikka vaatiikin huolellisuutta. Kuitenkin yksittäisissä muuttujissa on joitain eroavaisuuksia, jotka raportoin esitellessäni analyysissä käytettävät muuttujat (luku 4.3.). Yhdistin analyysia varten Stata -tilasto-ohjelmistolla vuoden 2001, 2005, 2010 ja 2014 aineistot yhdeksi

dataksi sekä käsittelin analyysissä käytettävät muuttujat siten, että ne vastaavat teknisesti toisiaan. Käyttämäni aineiston perustiedot on esitetty tarkemmin taulukossa 3.

4.3. Muuttujat ja menetelmät

Selitettävät muuttujat

Käytin tutkielmassani selitettävinä muuttujina luottamusta poliisiin [1] ja yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaan kohtaan [2] sekä turvattomuuden kokemusta [3]. Poliisin toiminnan luotettavuutta arvioinut muuttuja [1] *Missä määrin luotatte seuraavien viranomaisten tai tahojen toimintaan...? Poliisi ei ollut muuttunut tarkasteltuina ajankohtina kyselyissä*. Vastausvaihtoehdot ovat *erittäin vähän* (1), *melko vähän* (2), *melko paljon* (3), *erittäin paljon* (4) ja *EOS/ei osaa sanoa* (5). Muuttujia muokattiin aineiston yhdistämävaiheessa siten, että vuoden 2014 vastausvaihtoehtojen luottamuksen määrää arvioiva mittari käännettiin teknisesti vastaamaan muita vuosia ja *EOS/ei osaa sanoa* -vastausvaihtoehto yhdenmukaistettiin. Käytännössä *EOS/ei osaa sanoa* -vaihtoehdon jätettiin tilastollisen analyysin ulkopuolelle. Poliisin toimintaa koskevassa arvioinnissa EOS-vastausten määrä jäi pieneksi⁶. Vastaavat toimenpiteet toteutettiin myös yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaa koskevalle muuttujalle [2] *Missä määrin luotatte seuraavien viranomaisten tai tahojen toimintaan...? Yksityisen vartiointiliikkeet*. EOS-vastausten määrä oli suurempi kuin luottamusta poliisiin toimintaan arvioidessa⁷, mikä voi johtua esimerkiksi, etteivät yksityisten vartiointiliikkeiden toiminnasta ole samaan tapaan kokemusta tai näkemystä kuten poliisin toiminta.

Tutkimuskysymyksiä tarkastellessa käytän ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla, *missä määrin luottamus poliisiin ja yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaan – ovat muuttuneet vuosien 2001 ja 2014 välillä*, yllä mainittua neliasteikkoista muuttujaa, joka ottaa huomioon tarkemmin luottamuksen eri tasot. Toisen tutkimuskysymyksen tarkastelun kohdalla olen yhdistänyt luottamuksen eri luokat toisiinsa kahdeksi uudeksi luokaksi, eli *dummy*-muuttujaksi, joka saa arvoja *luottaa vähän* (0) ja *luottaa paljon* (1)⁸. Käytän analyysissä logistista regressiota, joten luokkien yhdistäminen toteutettiin pragmaattisista ja metodologisista syistä. Luottamus on lisäksi itsessään hyvin abstrakti

⁶ Vuonna 2001 poliisin toimintaan kohdistuvaa luottamusta arvioi 986 vastaajaa, joista 6 eivät osanneet vastata. Vastaavat luvut olivat vuonna 2004 3/1012, vuonna 2010 14/1027 ja vuonna 2015 3/1015.

⁷ Vuonna 2001 vartiointiliikkeiden toimintaan kohdistuvaa luottamusta arvioi 986 vastaa, joista 39 eivät osanneet vastata. Vastaavat luvut olivat vuonna 2004 28/1012, vuonna 2010 23/1027 ja vuonna 2015 49/1015.

⁸ Huomion arvoista on havaita, että tutkimuslomakkeessa ei ole vaihtoehtoa, että ”ei luota lainkaan”.

käsite, jota on haastava mitata tai arvioida. Termien merkitys voi vaihdella eri tutkijoiden ja vastaajien välillä ja operationalisointi onkin aina tulkinnanvaraista (Hirsjärvi et al. 2009, 149, 157). On haastava esimerkiksi määrittää, kuinka suureksi vastaajaksi kokevat eron *melko vähän* ja *erittäin vähän* -vastausvaihtoehtojen välisen kuilun. *Dummy*-muuttujan käytön on määrä helpottaa tutkimusta ja yksinkertaistaa luottamuksen arviointia ja käsittelyä arvioidessa, mitkä tekijät selittävät luottamusta poliisin ja yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaa arvioidessa.

Turvattomuutta, tai täsmällisemmin rikollisuuden pelkoa [3], tarkastelen käyttämällä muuttujaa *Mikä tai mitkä tällä kertalla mainituista asioista ovat sellaisilla, joissa koette yksinolonne turvattomaksi? Kodin lähistöllä pimeän tultua*. Tätä muuttujaa on yleisesti käytetty kansallisessa ja kansainvälisessä tutkimuksessa rikollisuuden pelon mittarina (esim. Hale 1996, 7; Kemppainen et al. 2014, 10). Vastausvaihtoehdot olivat *ei mainittu* (0) ja *mainittu* (1). Pääasiassa muuttuja oli sama eri ajankohtina, mutta vuoden 2010 oli kysytty: *koetteko yksinolonne turvattomaksi: kodin lähistöllä pimeän tultua*⁹. Kuitenkin tämä on käytännössä sama muuttuja kuin muiden vuosien. Turvattomuutta käsittelevää muuttujaa ei tarvinnut siis muokata samoin kuin luottamusta käsitteleviä muuttujia ja sitä käsiteltiin sellaisenaan molemmissa tutkimuskysymyksissä.

Koska turvattomuutta kuvaava muuttuja, jossa rikollisuuden pelko on operationalisoitu turvattomuuden kokemuksena yksinollessa kodin lähistöllä pimeän tultua, on saanut osakseen kritiikkiä¹⁰ (esim. Kujala et al. 2018, 17), tein turvattomuutta julkisella paikalla kuvaavista muuttujista summamuuttujan (kts. taulukko 8 liitteistä). Tavoitteenani oli tarkastella turvattomuuden kokemusta julkisella paikalla, jossa myös poliisi ja yksityiset vartiointiliikkeet toimivat. Turvattomuuden summamuuttuja koostui seuraavista muuttujista: *Mikä tai mitkä tällä kertalla mainituista asioista ovat sellaisia, joissa koette yksinolonne turvattomaksi? Sanokaa sellaisten asioiden numerot kortilta: Kodin lähistöllä päiväsaikaan* (1), *Kodin lähistöllä pimeän tultua* (2), *Keskustassa päiväsaikaan* (3), *Keskustassa pimeän tultua* (4), *Pankkiautomaatilla asioidessanne* (5), *Myöhään perjantai- ja lauantai-iltoina asuinalueellanne* (6) ja *Myöhään perjantai- ja lauantai-iltoina paikkakuntanne keskustassa* (7). Vastausvaihtoehdot olivat *ei mainittu* (0) ja

⁹ Vuoden 2010 vastausvaihtoehtona oli ainoastaan *mainittu* (1) ja muut vastaukset oli merkitty puuttuviksi. Vastauksia oli 84 ja muita 943. Aineistoa käsiteltiin siten, että vuoden 2010 turvattomuutta käsittelevän muuttujan puuttuvat havainnot koodattiin ”ei mainittu” vastausvaihtoehdoksi, jotta analyysi olisi mahdollista tehdä.

¹⁰ Rikoksen kohteeksi joutumisen pelossa olisi hyvä olla lueteltuna eri rikokset, joiden kohteeksi pelkää joutuvansa, mutta tällaista mittaria on käytännössä haastava toteuttaa (Kujala et al. 2018, 17).

mainittu (1). Summamuuuttuja sai arvon 1, mikäli jokin edellisistä oli mainittu ja 0, jos mitään edellisistä ei ollut mainittu¹¹. Selitettävänä tekijänä käytin summamuuuttujaa ainoastaan vastatessa ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, jossa tavoitteena on kuvata turvattomuuden muutosta. Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla turvattomuuden summamuuuttujaa käytettiin selittävänä muuttujana.

Selittävät muuttujat

Selitettävänä luokkina käytin tässä Pro Gradu -tutkielmassa sosiodemografisia tekijöitä, asuinaluetta ja omakohtaisia kokemuksia. **Sosiodemografisista tekijöistä** tarkasteltiin sukupuolta, ikäluokkaa, koulutusta, perhetyyppiä ja tuloja. **Sukupuolta** oli kysytty aineistossa *nainen* (1) ja *mies* (2) -luokittelulla, joka pysyi samana jokaisessa kyselyssä. Vastaajan **ikä** sen sijaan kysyttiin eri vuosina eri tavoin. Vuosina 2001 ja 2014 ikä oli luokiteltu¹², ja vuosina 2005 ja 2010 ikä ilmoitettiin avoimena vastauksena. Muodostin uudet seitsemän ikäluokkaa näiden perusteella, jotka olivat alle 25-vuotiaat, 25–34-vuotiaat, 35–44-vuotiaat, 45–54-vuotiaat, 55–64-vuotiaat ja yli 65-vuotiaat. Yli 65-vuotiaiden ikäluokka käytännössä sisälsi eri vuosina eri rajauksella vastaajia, joka on huomioitava johtopäätöksiä tehtäessä. Perusjoukko ei siis ollut joka mittauskertana täysin sama (kts. taulukko 3. Aineiston perustiedot). Ikäluokkien rajaaminen yllä mainittuun seitsemään kategoriaan johtui pitkälti pragmaattisista ja metodologisista syistä. Alkuperäisessä aineistossa luokkia oli 13–14 ja ne vähennettiin uudelleenluokittelussa seitsemään.

Koulutuksen määritelmät olivat joka tarkasteluajankohtana samat. Yhdistin luokat ammattikorkeakoulu ja opistotaso samaan mielekkään tarkastelun vuoksi ohjaajan ohjeistuksen mukaisesti. Opistotasoa vastaavaa nykyaikainen luokka on ammattikorkeakoulutaso. Lopulliset luokat olivat tarkastelu perus-/keski-/kansalaisyhteiskoulu (1), ammatti-/tekninen-/kauppakoulu (2), ylioppilas/lukio (3), ammattikorkeakoulu/opistotaso (4), yliopisto/korkeakoulu (5). Halusin tarkastella myös kotitalouden muotoa ja sen mahdollista vaikutusta tutkimuskysymyksiin.

¹¹ Poliisibarometreissä oli kysytty *Mikä tai mitkä tällä kortilla mainituista asioista ovat sellaisia, joissa koette yksinölönne turvattomaksi? Sanokaa sellaisten asioiden numerot kortilta.* täsmennyksellä *ei missään/EOS/ei mikään näistä*. Vastausvaihtoehdot olivat eri vuosina erilaiset, joten pitkittäistarkastelua ei ollut mahdollista toteuttaa tästä näkökulmasta.

¹² Vuonna 2001 ikäluokat oli määritelty seuraavasti: (1) 15–17, (2) 18–19, (3) 20–24, (4) 25–29, (5) 30–34, (6) 35–39, (7) 40–44, (8) 45–49, (9) 50–54, (10) 55–59, (11) 60–64, (12) 65–69 ja (13) 70–74. Vuonna 2014 ikäluokit oli määritelty vastaavasti, mutta tutkimuksessa oli huomioitu myös 75–79-vuotiaiden ikäluokka. Perusjoukko ei siis ollut joka vuosi täysin sama. Kts. lisää taulukosta 3. Aineiston perustiedot.

Poliisibarometreissä kysyttiin **perheen tämänhetkistä elämäntilannetta**. Vastausvaihtoehdot olivat yksinäistalous (1), lapseton pari (2), (muu) aikuistalous (vain yli 18-vuotiaita) (3) ja talous, jossa lapsia (4). Tarkastelin muuttujia sellaisenaan analyysissa.

Sosiodemografisista muuttujista viimeisenä tarkastelin tuloja. **Tuloluokat** vaihtelivat eri mittausajankohtina ja eivät ole siten eurolleen tai markalleen vertailukelpoisia. Vuonna 2001 Suomen valuuttana oli markka, jonka vuoksi vuoden 2001 aineiston kysymyspatterin kysymykset ovat kysytyt eri valuutalla kuin myöhempien vuosien. Vuoden 2001 tuloluokan muuttuja luokiteltiin seuraavasti: (1) alle 80 000 markkaa, (2) 80 001–120 000 markkaa (3) 120 001–200 000 markkaa, (4) 200 001–280 000 markkaa ja (5) yli 280 markkaa vuodessa. Vuoden 2005, 2010 ja 2014 aineistot olivat puolestaan vertailukelpoisia eurolleen ja muuttujien luokat luokiteltiin (1) alle 20 000 euroa, (2) 20 001–35 000 euroa, (3) 35 001–50 000, (4) 50 001–70 000 ja (5) yli 70 001 euroa vuodessa. Täsmällisiä euromääriä tärkeämpää on kuitenkin tässä tutkielmassa hahmottaa se, miten tulot ja tuloerot vaikuttavat koettuun turvattomuuteen ja luottamukseen viranomaisista kohtaa. Vertailemalla tuloluokkien välisiä eroja vältetään myös inflaation ja ostovoimaan liittyvä problematiikka analyysissa. Tulojen ja varallisuuden on esitetty liittyvän koettuun turvattomuuden tunteeseen sekä viranomaisiin kohdistuvaan luottamukseen, joten koen sen tutkimusongelman kannalta keskeiseltä ottaa mukaan analyysiin.

Asuinalueta kysyttiin Poliisibarometreissa eri tavoin eri vuosina. Vuonna 2001 vastausvaihtoehdot olivat taajama ja haja-asutusalue, vuonna 2005 kaupunki ja muu kunta, vuonna 2010 kaupunki ja muu kunta sekä vuonna 2014 keskustassa (myös kirkonkylässä), lähiössä ja muussa taajamassa (esim. kyläkeskus), haja-asutusalueella ja ei vastattu. Luomani uusi muuttuja sisälsi kategoriat *kaupunki tai taajama* (1) ja *haja-asutusalue* (2). Vuoden 2001, 2005 ja 2010 muuttujat muutettiin suoraan vastaamaan tätä muuttujaa. Vuoden 2014 kohdalla loin uuden muuttujan, joka kattoi *keskustassa ja lähiössä ja muussa taajamassa* -vastausvaihtoehdot (1) sekä *haja-asutusalue* (2).

Tarkastelin osana tutkimusta **omakohtaisia kokemuksia** rikoksen kohteeksi joutumisesta, silminnäkijänä olemisesta, väkivallan kohteeksi joutumisesta sekä väkivallan silminnäkijänä olemisesta. **Rikoksen kohteeksi tai uhriksi joutumista** kuvattiin seuraavien muuttujien summamuuttujalla: *Oletteko joutunut jonkin seuraavien rikosten uhriksi tai kohteeksi: asuntomurto tai sen yritys* (1), *omaisuuden varastaminen*

(2), omaisuuden vahingoittaminen (3), pahoinpitely (4), autovarkaus tai sen yritys (5), aseellinen uhkaus (6), seksuaalinen ahdistelu tai väkivalta (7), sekä muu rikos tai haitanteko (8). Vastausvaihtoehdot kysymykseen vaihtelivat eri vuosina koskien rikoksen uhriksi tai kohteeksi joutumisen ajankohtaa. Esimerkiksi vuonna 2014 vastausvaihtoehdot olivat tänä vuonna, viime vuonna, 2–4 vuotta sitten, yli 4 vuotta sitten, ei koskaan ja en osaa sanoa. Ei osaa sanoa -vastaukset koodattiin tarkastelun ulkopuolelle ja rikosten kohteeksi joutumiselle koodattiin dummy-muuttuja, joka sai arvot ”ei koskaan” (0) ja ”joutunut rikoksen kohteeksi tai uhriksi” (1).

Rikoksen **silminnäkijänä** toimisesta koostettiin vastaavanlainen summamuuttuja kuin rikosten uhriksi tai kohteeksi joutumisesta. Vastaajilta kysyttiin: *Minkä tällä kertalla mainittujen rikosten silminnäkijäksi olette joutunut? asuntomurto tai sen yritys (1), omaisuuden varastaminen (2), omaisuuden vahingoittaminen (3), pahoinpitely (4), autovarkaus tai sen yritys (5), aseellinen uhkaus (6), seksuaalinen ahdistelu tai väkivalta (7), sekä muu rikos tai haitanteko (8).* Vastausvaihtoehdot olivat *kyllä* ja *ei*. Kyselymuotoilut eivät olleet muuttuneet eri ajankohtina. Loin uuden summamuuttujan, joka sai arvon *ei* (0), jos vastaaja ei ollut joutunut yhtenkään edellä mainitun rikosten silminnäkijäksi ja arvon (1), jos vastaaja oli joutunut jonkun edellä mainitun rikoksen silminnäkijäksi.

Tarkastelin lisäksi vastaajien väkivaltakokemuksia, eli oliko vastaaja ollut **pahoinpitelyn uhrina** tai **pahoinpitelyn silminnäkijänä**. Käytin muuttujaa *Oletteko joutunut jonkin seuraavien rikosten uhriksi tai kohteeksi: pahoinpitely* ja *Minkä tällä kertalla mainittujen rikosten silminnäkijäksi olette joutunut? pahoinpitely*. Pahoinpitelyn kohteeksi joutuneilla yhdistin vastausvaihtoehdot, jotka kuvasivat pahoinpitelystä kulunutta aikaa, yhdeksi vaihtoehdoksi. Muodostin uuden dummy-muuttujan vastausvaihtoehdoilla *ei koskaan* (0) ja *joutunut rikoksen uhriksi* (1) samalla tavalla kuin aiemmin kuvatussa rikoksen kohteeksi tai uhriksi joutumisen summamuuttujassa. Pahoinpitelyn silminnäkijyyttä kuvaa muuttuja *Minkä tällä kertalla mainittujen rikosten silminnäkijäksi olette joutunut? Pahoinpitely*. Vastausvaihtoehdot olivat *kyllä* ja *ei*. Kun olin yhdistänyt Poliisibarometrit, muodostin uuden muuttujan, joka sai arvot *ei* (0) ja *kyllä* (1). Lisäksi käytin myös selittävinä tekijöinä **luottamusta yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaa kohtaan, luottamusta poliisin toimintaa kohtaan, rikollisuuden pelon summamuuttujaa ja rikollisuuden pelkoa**, joiden muodostaminen on kuvattu selitettävissä muuttujissa.

Tutkimusstrategisesti on tärkeää kerätä aineisto siten, että aineisto mittaa niitä asioita, mitä on tarkoitettu mitattavaksi ja että mittaus on toistettavissa. Tällöin tutkitun tiedon validiteetti ja reliabiliteetti ovat onnistuneita. (Hirsjärvi et al. 2009, 231–233). Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, *missä määrin luottamus poliisiin ja yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaan sekä turvattomuuden kokemus ovat muuttuneet vuosien 2001 ja 2014 välisenä aikana*, vastaan käyttäen kuvailevia ristiintaulukointeja. Toisen tutkimuskysymyksen, *mitkä tekijät selittävät luottamusta poliisiin ja yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaa kohtaan sekä koettua turvattomuutta*, käytän tutkimusmenetelmänä logistista regressioanalyysia, jonka tuloksista raportoin marginaaliefektit. Marginaaliefektien käyttö logistisessa regressiossa mahdollistaa tulosten vertailun tietyin edellytyksin mallien välillä. Logistisessa regressiossa perinteisessä raportoinnissa tulokset ovat mallikohtaisia eivätkä ne ole siten vertailukelpoisia. Analyysia viedään siis tästä pidemmälle ja analyysissa vertaillaan selittäjän keskimääräisestä vaikutuksesta Y:n todennäköisyyteen. Keskimääräinen marginaaliefekti (*average marginal effect, AME*) kuvaa toisin sanoen keskimääräistä kulmakerrointa. Marginaaliefektien raportoinnissa muutokset ilmoitetaan todennäköisyyksissä prosenttiyksikköinä eikä suhteellisina prosentteina. Käytetty tutkimusmenetelmä ei kerro syy-seuraus-suhteista mitään vaan ainoastaan ilmiöiden samanaikaisesta ilmentymisestä. Vertailussa käytetään aineistona yhdistettyä aineistoa vuosilta 2001, 2005, 2010 ja 2014.

4.3.3. Tutkimusetiikka

Tutkimus on suoritettu noudattaen *Hyvää tieteellistä käytäntöä* (HTK) ja tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja (kts. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013, 6). Eettinen ennakoarviointi ei ollut tässä tutkimuksessa tarpeellista, sillä tutkittavat ovat antaneet suostumuksensa haastatteluvaiheessa, fyysiseen koskemattomuuteen ei puututa, tutkittavat eivät ole alaikäisiä, tutkittavia ei altisteta voimakkailla ärsykeille tai henkisellet haitalle ja tutkimus ei aiheuta tutkittaville turvallisuusuhkaa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 16). Tässä tutkimuksessa käytetyt Poliisibarometri-aineistot perustuvat Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston Ailan opiskelijoille avoimesti ja ilmaiseksi tarjolla olevaan tutkimusaineistoon (Vuorensyrjä & Rauta 2020, 30). Aineisto ei sisällä henkilötietoja ja se on anonymisoitu, eli henkilöitä ei ole mahdollista tunnistaa vastauksista. Tutkimukseen vastaaminen on perustunut vapaaehtoisuuteen ja vastaajia on

informoitu tietojen keräämisestä, anonymisoinnista ja arkistoinnista (eml. 145–147.). Tutkijana en myöskään ole ollut itse aineiston keruussa osallisena. Aineistoa analysoidaan kvantitatiivisen menetelmin, jolloin kiinnostus kohdistuu ryhmien, ei yksilöiden, välisiin eroihin. Aineistoa analysoitaessa on lisäksi huomioitu, että solukoot ovat riittävän suuria luotettavien päätelmien tekemiseksi.

Aineisto on ollut käytössä tutkimuksen aikana vain minulla. Sitä on säilytetty omalla tietokoneellani, jonka käyttö on suojattu salasanalla sekä VPN-yhteydellä. Aineistosta on olemassa varmuuskopio muistitikulla, joka on myös salanasuojattu. Tuhoan tutkimusaineiston molemmilta päätteiltä tutkielman valmistuttua. Tutkimusongelman määrittämisen kannalta on keskeistä tunnistaa oman työhistoriani ja sen mahdolliset vaikutukset tutkimukseeni. Olen työskennellyt turvallisuusosalalla yli kymmenen vuotta, mikä vaikuttaa väistämättä positiooni ja näkökulmaani myös tutkijana. Erityinen haaste tutkimuksessa on implisiittisten oletusten valjastaminen eksplisiittisen tekstin muotoon. Oma lähestyminen tutkimusongelmaan ja yksityisen sektorin laajentumiseen pyrkii uteliaisuuteen, kriittisyyteen ja kysyvyyteen. Jää lukijan päätettäväksi, miten hyvin olen edellä mainitussa tehtävässäni onnistunut. Tämä tutkielma pyrkii lisäämään ymmärrystä yksityiseen ja julkiseen turvallisuuteen liittyvästä tematiikasta ja alleviivaa yksityisen sektorin merkitystä arkipäivän turvallisuustoimijana. Tulokset tarjoavat uutta mielenkiintoista tietoa turvallisuuden tutkijoille, päättäjille, alan yrittäjille sekä aiheesta muuten vain kiinnostuneille.

5. Analyysi ja tulokset

5.1. Luottamus turvallisuustoimijoihin sekä turvattomuuden kokemus 2000-luvulla

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni kysyi, muuttuuko luottamus poliisiin ja yksityisiin vartiointiliikkeisiin sekä turvattomuuden kokemus vuosien 2001 ja 2014 välisenä aikana Suomessa. Näitä muutoksia tarkastellaan taulukossa 4. Luottamus poliisin toimintaan ja rikoksen kohteeksi joutumisen pelko eivät ole muuttuneet tarkasteltuna ajankohtana. Luottamus yksityisiin vartiointiliikkeisiin puolestaan laski tarkasteltuna aikavälinä.

Luottamus poliisiin toimintaan on erittäin korkeaa: vastaajista noin 93–95 % raportoivat luottavansa poliisiin melko tai erittäin paljon jokaisena tarkastelukertana. Suurin osa eli keskimäärin 94 % ovat luottaneet poliisiin toimintaan joko melko paljon (48 %) tai erittäin paljon (46 %). Ainoastaan 6 % vastaajista raportoi luottavansa poliisiin erittäin vähän (1 %) tai melko vähän (5 %). Taulukosta on jätetty pois vastausvaihtoehto ”en osaa sanoa”, joka vaihteli eri vuosina 3-6 vastaajan välillä (2001 EOS n=6, 2005 EOS n=3, 2010 EOS n=4, 2014 EOS=3). Luottamusta poliisin toimintaa kohtaan käsittelevän aineiston χ^2 -testi sai arvon 33,68 vapausastein 9 p-arvon ollessa alle 0,001 %, eli tulos on tilastollisesti merkitsevä ja havaittu vuosien välinen ero on mahdollista yleistää perusjoukkoon.

Valtaosa suomalaisista luottaa myös yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaan. Luottamus on kuitenkin heikentynyt 200-luvun aikana: vuonna 2001 76 % vastaajista luotti melko tai erittäin paljon yksityisiin vartiointiliikkeisiin. Luottavien osuus kuitenkin laski 64 %:iin vuoteen 2014 tultaessa. Vastaavasti vuonna 2001 noin joka neljännes raportoi luottavansa melko vähän tai erittäin vähän yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaan (25 %), kun vuonna 2014 joka kolmannes raportoi luottavansa vähän yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaan (35 %). Keskimäärin tarkasteluajankohtana vuodesta 2001 vuoteen 2014 noin kaksi kolmesta raportoi luottavansa yksityisiin vartiointiliikkeisiin (70 %). Poliisiin verrattuna luottamusta koskevaan kysymykseen koettiin selvästi haastavammaksi vastata (vuonna 2001 EOS n=39, 2004 EOS n=28, 2010 EOS n=23, 2014 EOS n=49). Luottamusta yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaa kohtaan käsittelevän aineiston χ^2 -testi sai arvon 37,67 vapausastein 9 p-arvon ollessa alle 0,001 %, eli tulos on tilastollisesti merkitsevä ja havaittua vuosien välinen ero on mahdollista yleistää perusjoukkoon.

Kodin lähistöllä pimeään aikaan yksin ollessaan vastaajista koki turvattomuutta noin joka kymmenes, eli 8–11 % koki rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoa eri mittauskertoina. Toisin sanoen suurin osa vastaajista (89–91 %) koki olonsa turvalliseksi. χ^2 -testi sai arvon 5,51 vapausastein 3 p-arvon ollessa alle 0,14, eli tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä ja luottamusta käsittelevää aineistoa ei siis voi sellaisenaan yleistää populaatioon.

Summamuuttujalla tarkasteltuna rikoksen kohteeksi joutumisen pelko pysyi suhteellisen samana vuosien 2001–2010 välisenä aikana ja laski vuonna 2014 edelliseen vuoteen verrattuna 8 % ja vuoteen 2001 verrattuna 7 %. Noin puolet vastaajista raportoi yhden tai useamman kysytystä tilanteista, joissa heillä oli herännyt rikoksen kohteeksi joutumisen pelko. Turvattomuusmuuttujista koostetun summamuuttujan perusteella keskimäärin noin puolet (5 %) vastaajista raportoi yhden tai useamman turvattomuusmuuttujan eri ajankohtina. Vuonna 2001, 2005 ja 2010 vastaajista mainitsi 53–54 % yhden tai useamman turvattomuusmuuttujan. Vuonna 2014 vain hieman alle puolet raportoivat turvattomuutta (47 %). Summamuuttujaa koskevassa ristiintaulukoinnissa χ^2 -testi sai arvon 14,11 vapausastein 3 p-arvon ollessa alle 0,01 eli tulos on tilastollisesti merkitsevä.

Edellä mainittujen lisäksi luottamusta poliisiin ja yksityistä turvallisuusalan toimintaa kohtaan testattiin erikseen niiden vastaajien kesken, jotka raportoivat turvattomuuden kokemusta kodin lähistöllä pimeällä kulkiessaan turvattomuutta, ja niiden, jotka eivät kokeneet turvattomuutta. Testasin mahdollista variaatioita turvattomuuden summamuuttujalla. Ryhmien välillä ei ollut merkittävää eroa, joten turvattomuuden kokemuksen ja luottamuksen välisen mahdollisen yhteyttä tai yhteisvaihtelua ei ollut mielekästä ottaa jatkotarkasteluun.

Taulukko 4. Luottamus poliisiin ja yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaan sekä koettu turvattomuus Suomessa vuosina 2001, 2005, 2010 ja 2014 (%).

	2001	2005	2010	2014	Yhteensä
Luottamus poliisiin					
Erittäin vähän	1	1	1	1	1
Melko vähän	6	4	3	7	5
Melko paljon	51	45	46	50	48
Erittäin paljon	43	50	49	43	46
Yhteensä (%)	100	100	100	100	100
Yhteensä (N)	980	1009	1023	1012	4024
p<0,001					
Luottamus yksityisiin vartiointiliikkeisiin					
Erittäin vähän	3	3	4	5	4
Melko vähän	22	25	27	30	26
Melko paljon	59	55	55	54	56
Erittäin paljon	17	16	13	10	14
Yhteensä (%)	100	100	100	100	100
Yhteensä (N)	947	984	1004	966	3901
p<0,01					
Tuntee olonsa turvattomaksi kodin lähistöllä pimeän tultua					
Ei	90	89	92	91	90
Kyllä	10	11	8	9	10
Yhteensä (%)	100	100	100	100	100
Yhteensä (N)	986	1012	1027	1015	4040
p=0,14					
Kokee yksinolonsa turvattomaksi vähintään yhden tekijän osalta					
Ei	47	46	46	53	48
Kyllä	53	54	54	47	52
Yhteensä (%)	100	100	100	100	100
Yhteensä (N)	986	1012	1027	1015	4040
p<0,01					

5.2. Luottamusta ja turvattomuuden kokemusta selittävät tekijät

Seuraavaksi tarkastelen luottamuksen ja turvattomuuden kokemusta selittäviä tekijöitä. Toinen tutkimuskysymykseni kysyi, *mitkä tekijät selittävät luottamusta poliisin ja yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaa kohtaan sekä koettua turvattomuutta*. Tarkoitukseni on yhdistää useamman eri tutkimussuuntauksen tekijöitä yhdeksi kokonaisuudeksi. Nämä tutkimussuuntaukset korostavat demografisten ja sosioekonomisten tekijöiden, asuinalueen sekä omakohtaisten kokemusten arviointi luottamusta ja turvattomuuden kokemusta tutkittaessa. Selvitän tässä tutkielmassa luottamusta ja turvattomuutta yhdistäviä ja erottavia tekijöitä.

Logistisen regressioanalyysin mallissa tulokset raportoidaan marginaaliefekteillä ja testataan lisäämällä malliin muuttujia. Vakiointi auttaa ehkäisemään vääristymiä tutkimustuloksien raportoimisessa. Ensimmäisessä analyysiosiossa tarkastelen selitettävää ja selittävää muuttujaa yhdessä omana kokonaisuutena eli yksittäistarkasteluna. Mallissa 1 tarkastelen ajallista muutosta sekä demografisia ja sosioekonomisia tekijöitä. Demografisia ja sosioekonomisia tekijöitä ovat tässä tutkimuksessa sukupuoli, ikäluokka, koulutus, perhetilanne ja kotitalouden tuloluokat. Ajallinen tarkastelu huomioidaan kaikissa muissa malleissa paitsi yksittäistarkasteluissa. Mallissa 2 tarkastelen asuinalueen tyypin vaikutusta ja mallissa 3 omakohtaisia kokemuksia rikollisuudesta. Malli testaa, vaikuttavatko vastaajan omakohtaiset kokemukset rikollisuuden ja rikollisuuden kohtaamisen eli silminnäkijänä oleminen koettuun luottamukseen tai rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoon. Malli 4 testaa kaikkien edellä mainittuja muuttujia ja muiden selittävien muuttujien mahdollista yhteisvaikutusta. Lisäksi luottamusta koskevissa malleissa testataan myös turvattomuussummamuuttujan vaikutusta.

5.2.1. Yksityisiin vartiointiliikkeisiin kohdistuvaa luottamusta selittävät tekijät

Seuraavaksi tarkastelen yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaan kohdistuvaa luottamusta selittäviä tekijöitä. Kun demografiset ja sosioekonomiset tekijät, asuinalueen tyyppi, omakohtaiset kokemukset rikollisuudesta, luottamus poliisiin ja turvattomuuden pelko ovat vakioitu, aineistosta korostuu tilastollisesti merkitseviä tekijöitä, jotka selittävät luottamusta yksityiseen turvallisuusalaan (kts. taulukko 5). Luottamus yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaa kohtaan laski tarkasteltuna ajankohtana, miehet luottavat naisia vähemmän vartiointiliikkeisiin ja nuoret eniten. Lisäksi alle 25-vuotiaisiin verrattuna useat ikäryhmät kokivat enemmän heikkoa luottamusta yksityistä sektoria kohtaan. Mitä korkeammin koulutettu vastaaja oli, sitä todennäköisemmin hän raportoi heikkoa luottamusta yksityisiä vartiointiliikkeitä kohtaan. Rikosten silminnäkijänä oleminen lisäsi todennäköisyyttä heikolle luottamukselle yksityisiä vartiointiliikkeitä kohtaan. Luottamus poliisiin toimintaa ennusti todennäköisyyttä luottaa poliisiin.

Kun ajallisessa muutoksessa käytetään referenssiryhmänä vuoden 2001 aineistoa, todennäköisyys luottaa paljon yksityisiin vartiointiliikkeisiin laskee noin 7 prosenttiyksikköä vuonna 2010 ja 2014 ($p < 0,01$). Luottamus yksityisiin vartiointiliikkeisiin on siis laskenut. Naisten ja miesten välisessä vertailussa todennäköisyys luottaa paljon yksityisiin vartiointiliikkeisiin on miehillä 10 prosenttiyksikköä pienempi kuin naisilla ($p < 0,001$). Kun referenssiryhmänä olivat alle 25-vuotiaat, todennäköisyys luottaa paljon yksityisiin vartiointiliikkeisiin laski 6 prosenttiyksiköllä 25–34 ($p < 0,05$) sekä 44–54-vuotiailla ($p < 0,05$) ja yli 65-vuotiailla 7,8 prosenttiyksikköä ($p < 0,05$). On siis perusteltua todeta, että nuoret luottavat todennäköisemmin yksityisiin vartiointiliikkeisiin. Myös koulutuksessa havaittiin eroja. Kun referenssiryhmänä olivat perus-, keski-, kansa- tai kansalaiskoulun käyneet, todennäköisyys luottaa yksityisiin vartiointiliikkeisiin laski lukion käyneiden kohdalla 8 prosenttiyksikköä ($p < 0,01$), ammattikorkeakoulun tai opistotason suorittaneilla 6,8 prosenttiyksikköä ($p < 0,01$) ja yliopiston tai korkeakoulun suorittaneilla 8,2 prosenttiyksikköä ($p < 0,01$). Ammatti-, teknisen tai kauppakoulun kohdalla vastaavaa laskua ei löytynyt. Perhetilanne ei vaikuttanut luottamukseen yksityisiin vartiointiliikkeisiin. Tuloluokkien yksittäistarkastelussa kotitalouden ylimmät tuloluokat todennäköisyys luottivat vähemmän yksityisiin vartiointiliikkeisiin, mutta tilastollisesti merkitsevää eroa ei enää löytynyt, kun kaikki selittävät muuttujat vakioitiin.

Logistisen regression marginaaliefektien mukaan asuinalueen tyyppi ei lisännyt tai vähentänyt todennäköisyyttä luottaa yksityisiin vartiointiliikkeisiin. Yksittäistarkasteluissa kaikki omakohtaiset kokemukset rikollisuudesta, joko silminnäkijänä tai rikoksen uhrina, lisäsivät todennäköisyyttä luottaa vähän yksityisiin vartiointiliikkeisiin. Kun kaikki selitettävät muuttujat vakioitiin, ainoastaan rikoksen silminnäkijänä oleminen lisäsi todennäköisyyttä luottaa vähän yksityisiin vartiointiliikkeisiin 5,9 prosenttiyksiköllä ($p < 0,001$). Luottamusta ja turvattomuuden kokemusta tarkastellessa ainoastaan luottamus poliisiin nosti todennäköisyyttä luottaa yksityisiin vartiointiliikkeisiin 27 prosenttiyksiköllä ($p < 0,001$). Turvattomuuden summamuuttujan kohdalla todennäköisyyden nousua oli yksittäistarkasteluissa, mutta todennäköisyyden nousua ei havaittu enää, kun kaikki selittävät tekijät olivat samassa mallissa. Toisin sanoen turvattomuuden kokemus ei nostanut tai laskenut todennäköisyyttä luottaa yksityisiin vartiointiliikkeisiin.

Taulukko 5. Yksityisten vartioliikkeiden toimintaan kohdistuvaa luottamusta selittävät tekijät, logistinen regressioanalyysi, keskiarvot suluissa.

		Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5	
Vuosi	2005	-0,0384 (0,0201)	-0,0465* (0,0218)	-0,0412* (0,0202)	-0,0291 (0,0201)	-0,0438* (0,0200)	-0,0386 (0,0218)
(ref. 2001)	2010	-0,0675*** (0,0203)	-0,0762*** (0,0219)	-0,0698*** (0,0203)	-0,0596*** (0,0203)	-0,0731*** (0,0202)	-0,0698*** (0,0219)
	2014	-0,1028*** (0,0208)	-0,0798*** (0,0226)	-0,103*** (0,0208)	-0,102*** (0,0210)	-0,0992*** (0,0206)	-0,0714** (0,0225)
Sukupuoli	Mies	-0,1166** (0,0146)	-0,124*** (0,0158)				-0,101*** (0,0167)
(ref. nainen)	ikä	-0,0770*** (0,0251)	-0,0681* (0,0287)				-0,0646* (0,0275)
(ref. alle 25-vuotiaat)	25–34-vuotiaat	-0,0417 (0,0251)	-0,0371 (0,0299)				-0,0496 (0,0290)
	35–44-vuotiaat	-0,0603* (0,254)	-0,0471 (0,0298)				-0,0610* (0,0290)
	45–54-vuotiaat	-0,0057 (0,0239)	-0,0292 (0,0290)				-0,0616* (0,0288)
	55–64-vuotiaat	-0,0079 (0,0242)	-0,0319 (0,0298)				-0,0783** (0,0302)
	Yli 65-vuotiaat	-0,0380* (0,0191)	-0,0080 (0,0218)				-0,0081 (0,0216)
Koulutus	Ammatillinen keskiaste	-0,1054*** (0,0259)	-0,0827** (0,0314)				-0,0816** (0,0312)
(ref. perusaste)	Ylioppilas/lukio	-0,0942*** (0,0212)	-0,0686** (0,0248)				-0,0675** (0,0246)
	Ammattikorkea/opisto	-0,1320*** (0,0251)	-0,0806** (0,0285)				-0,0820** (0,0284)
	Korkeakoulu	-0,0151 (0,0199)	-0,0073 (0,0232)				-0,0145 (0,0230)
Perhetyyppi	Lapseton pari	0,0397 (0,0234)	0,0543* (0,0272)				0,0496 (0,0269)
(ref. yksin asuva)	Muu aikuistalous	-0,0031 (0,0187)	0,0065 (0,0239)				0,0004 (0,0236)
	Lapsiperhe	-0,0039 (0,0211)	0,0105 (0,0226)				0,0142 (0,0224)
	Toinen	-0,0132 (0,0222)	0,0062 (0,0253)				0,0066 (0,0251)
	Kolmas	-0,0530* (0,0250)	-0,0255 (0,0290)				-0,0309 (0,0289)
	Neljäs	-0,0884*** (0,0305)	-0,0422 (0,0350)				-0,0397 (0,0347)
	Ylin tuloluokka	0,0270 (0,0189)	0,0294 (0,0188)				-0,0038 (0,0214)
Asuinalue	Haja-asutusalue						
(ref. kaupunki tai taajama)	Kyllä	-0,0726*** (0,0148)		-0,0385* (0,0166)			-0,0168 (0,0179)
Rikoksen kohde	Kyllä	-0,1053*** (0,0146)		-0,0661** (0,0203)			-0,0587*** (0,0218)
(ref. ei ole)	Silminnäkijä	-0,0754*** (0,0162)		-0,0167 (0,0222)			-0,0138 (0,0235)
(ref. ei ole)	Väkivallan kohde	-0,0961*** (0,0162)		-0,0317 (0,0218)			-0,0223 (0,0230)
(ref. ei ole)	Väkivallan silminnäkijä						
	Luottaa paljon	0,2713*** (0,0339)			0,268*** (0,0338)		0,267*** (0,0357)
Luottamus poliisiin	(ref. luottaa vähän)	0,0315* (0,0147)			0,0183 (0,0153)		0,0050 (0,0169)
Rikollisuuden pelko, summamuuttuja	Kyllä	0,0421 (0,0242)			0,0294 (0,0257)		0,0065 (0,0291)
(ref. ei pelkoa)	Rikollisuuden pelko						
(ref. ei pelkoa)							
N		3386	3901	3886	3898	3371	
Pseudo R2		0,03	0,006	0,018	0,02	0,052	
BIC		4205,1	4781,9	4731,2	4726,9	4162,7	

* P < 0,05, ** P < 0,01, *** P < 0,001

5.2.2. Poliisiin kohdistuvaa luottamusta selittävät tekijät

Seuraavaksi tarkastelen poliisin toimintaan kohdistuvaa luottamusta selittäviä tekijöitä (kts. taulukko 6). Muuttujat ovat samat kuin yksityisiä vartiointiliikkeitä analysoidessa, mutta luottamus yksityisiin vartiointiliikkeisiin on poliisiin kohdistuvaa luottamusta selittävässä mallissa selittävä tekijänä. Miehet luottivat vain hieman vähemmän poliisiin kuin naiset, vanhemmat ikäpolvet luottivat todennäköisemmin poliisiin kuin

nuoret ja korkea koulutustaso nosti todennäköisyyttä luottaa poliisiin. Toiseksi korkein tuloluokka luotti poliisiin enemmän kuin matalin tuloluokka.

Malleissa 1-4 ajallisessa muutoksessa oli pieniä tilastollisesti merkitseviä eroja, mutta tilastollisesti merkitseviä eroja ei enää löytynyt mallista 5. Toisin sanoen logistisen regression marginaaliefektien mukaan poliisiin kohdistuva luottamus ei ole muuttunut vuosien 2001–2014 välisenä aikana. Demografisia ja sosioekonomisia tekijöitä tarkastellessa löytyi tekijöitä, jotka selittävät poliisiin kohdistuvaa luottamusta. Kun referenssiryhmänä analyysissä olivat naiset, miesten todennäköisyys luottaa poliisiin laski 2,2 prosenttiyksikköä ($p < 0,01$). Todennäköisyys, että miehet luottavat poliisiin on siis hieman pienempi kuin naisilla. Ikäluokkia tarkastellessa referenssiryhmänä olivat alle 25-vuotiaat vastaajat. Heihin verrattuna todennäköisyys luottaa poliiseihin nousi 4 prosenttiyksikköä 44–45-vuotiailla ($p < 0,05$), noin 5 prosenttiyksikköä 55–64-vuotiailla ($p < 0,001$) sekä 5,7 prosenttiyksikköä yli 65-vuotiailla ($p < 0,001$). Toisin sanoen vanhemmat ikäpolvet luottavat todennäköisemmin poliisiin. Tilastollisesti merkitsevää eroa ei löytynyt 25–44-vuotiailla. Luottamus yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaan nosti todennäköisyyttä luottaa myös poliisiin.

Kun referenssiryhmänä olivat perus-, keski-, kansa- tai kansalaiskoulu, todennäköisyys nousi ylioppilas tai lukion kohdalla 4 prosenttiyksikköä ($p < 0,01$), ammattikorkea tai opistotasolla 3,7 prosenttiyksikköä ($p < 0,01$) ja yliopisto tai korkeakoulutasolla 5 prosenttiyksikköä ($p < 0,001$). Korkeammin koulutetut luottavat siis todennäköisemmin poliisiin. Perhetilanteella ei logistisen regression marginaaliefektien mukaan vaikutusta todennäköisyyteen luottaa poliisiin. Yksittäistarkasteluissa kotitalouden tulotasoissa oli havaittavissa nousua ylemmissä luokissa, mutta selitettävien muuttujien vakioinnin jälkeen tilastollisesti merkitsevästi jäi toiseksi ylin tuloluokka. Tässä tuloluokassa todennäköisyys luottaa poliisiin oli 2,7 prosenttia todennäköisempää kuin alimmassa tuloluokassa ($p < 0,05$). Asuinalueen tyyppi ei vaikuttanut laskevasti tai nostavasti todennäköisyyteen luottaa poliisiin. Tarkastellessa omakohtaisia kokemuksia rikollisuudesta, eli joko rikoksen kohteeksi joutuneena tai silminnäkijänä olemisena, vaikutti negatiivisesti todennäköisyyteen luottaa poliisiin yksittäistarkastelussa. Mallissa 5, jossa kaikki muuttujat oli vakioitu, tilastollisesti merkitsevää vaikutusta poliisiin kohdistuvaan luottamukseen ei enää löytynyt. Kun referenssiryhmänä tarkasteltiin niitä, jotka luottavat yksityisiin vartiointiliikkeisiin vähän, todennäköisyys luottaa poliisiin kasvoi tilastollisesti merkitsevästi 7 prosenttiyksikköä niiden keskuudessa, jotka luottavat yksityisiin vartiointiliikkeisiin paljon ($p < 0,001$).

Taulukko 6. Poliisin toimintaan kohdistuvaa luottamusta selittävät tekijät. Logistisen regression marginaaliefektit. Kesquivirheet suluissa.

		Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5
Vuosi (ref. 2001)	2005	0,0197 (0,0104)	0,0121 (0,0106)	0,0211* (0,0104)	0,0218* (0,0103)	0,0212 (0,0109)
	2010	0,0194 (0,0103)	0,0100 (0,0109)	0,0204* (0,0104)	0,0210* (0,0104)	0,0247* (0,0107)
	2014	-0,0107 (0,0116)	-0,0257* (0,0130)	-0,0103 (0,0116)	-0,0113 (0,0118)	0,0017 (0,0115)
Sukupuoli (ref. nainen)	Mies	-0,0327*** (0,0075)	-0,0364*** (0,0082)			-0,0219* (0,0086)
Ikä (ref. alle 25-vuotiaat)	25–34-vuotiaat	0,0006 (0,0147)	-0,0042 (0,0147)			0,0074 (0,0180)
	35–44-vuotiaat	0,0247 (0,0137)	0,0260 (0,0174)			0,0337 (0,0176)
	45–54-vuotiaat	0,0201 (0,0140)	0,0315 (0,0168)			0,0422* (0,0162)
	55–64-vuotiaat	0,0424*** (0,0125)	0,0508*** (0,0154)			0,0522*** (0,0162)
	Yli 65-vuotiaat	0,0449*** (0,0124)	0,0579*** (0,0148)			0,0577*** (0,0160)
Koulutus (ref. perusaste)	Ammatillinen keskiaste	0,0025 (0,0107)	0,0212 (0,0130)			0,0219 (0,0134)
	Ylioppilas/lukio	-0,0001 (0,139)	0,0340* (0,0146)			0,0409** (0,0145)
	Ammattikorkea/opisto	0,0191 (0,0105)	0,0313* (0,0140)			0,0366** (0,0141)
	Korkeakoulu	0,0303** (0,0111)	0,0426** (0,0147)			0,0502*** (0,0146)
Perhetyyppi (ref. yksin asuva)	Lapseton pari	0,0156 (0,0098)	0,0071 (0,0115)			0,0104 (0,0113)
	Muu aikuistalous	0,0033 (0,0125)	-0,0056 (0,0153)			-0,0092 (0,0168)
	Lapsiperhe	0,0078 (0,0097)	0,0044 (0,0115)			0,0060 (0,0116)
Tulot (ref. alin tuloluokka)	Toinen	0,0048 (0,0118)	-0,0022 (0,0124)			-0,0029 (0,0124)
	Kolmas	0,0183 (0,0116)	0,0134 (0,0129)			0,0096 (0,0129)
	Neljäs	0,0330* (0,0116)	0,0283* (0,0132)			0,0269* (0,0130)
	Ylin tuloluokka	0,0291* (0,0139)	0,0234 (0,0161)			0,0223 (0,0158)
Asuinalue (ref. kaupunki tai taajama)	Haja-asutusalue	-0,0099 (0,0101)		-0,0132 (0,0505)		-0,0112 (0,0120)
Rikoksen kohde (ref. ei ole)	Kyllä	-0,0223** (0,0073)		-0,0109 (0,0086)		-0,0131 (0,0092)
Silminnäkijä (ref. ei ole)	Kyllä	-0,0205** (0,0074)		0,0005 (0,0110)		-0,0004 (0,0118)
Väkivallan kohde (ref. ei ole)	Kyllä	-0,0529*** (0,0132)		-0,0336* (0,0131)		-0,0197 (0,0123)
Väkivallan silminnäkijä (ref. ei ole)	Kyllä	-0,0297*** (0,0087)		-0,0194 (0,0123)		-0,0075 (0,0120)
Luottamus YV (ref. luottaa vähän)	Luottaa paljon	0,0703* (0,0097)			0,0698*** (0,0097)	0,0722*** (0,0106)
Rikollisuuden pelko, summamuuttuja (ref. ei pelkoa)	Kyllä	0,0174* (0,0075)			0,0156* (0,0079)	0,0116 (0,0088)
Rikollisuuden pelko (ref. ei pelkoa)	Kyllä	0,0022 (0,0125)			-0,0047 (0,0150)	0,0009 (0,0155)
N		3456	4024	4007	3898	3371
Pseudo R2		0,051	0,008	0,023	0,047	0,101
BIC		1661,1	1826,9	1817	1694	1602,2

* P < 0,05, ** P < 0,01, *** P < 0,001

5.2.3. Rikoksen kohteeksi tai uhriksi joutumisen pelkoa selittävät tekijät

Turvattomuuden kokemusta mitattiin väittämällä: *mikä tai mitkä tällä kortilla mainituista asioista ovat sellaisia, joissa koette yksinolonne turvattomaksi? Kodin lähistöllä pimeään tultua*. McFadden'sin pseudo- R^2 mukaan parhaat mallit testatuista malleista ovat mallit 1 ($R^2=0,099$) ja 5 ($R^2=0,079$). Mallit eivät ole kuitenkaan sellaisenaan keskenään vertailukelpoisia, sillä niiden otosmäärät vaihtelevat. Mallissa 1 otoskoko on 3465 ja malli 5 huomioi vain 1784 vastaajaa. Keskityn näihin kahteen malliin analyysissä. Muut mallit ovat nähtävillä taulukossa 7. Naiset kokivat hieman enemmän rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoa kuin miehet ja alle 25-vuotiaisiin verrattuna turvattomuutta kokivat vähemmän 35–44-vuotiaat. Neljäs ja ylin tuloluokka kokivat vähemmän rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoa kuin alin tuloluokka. Väkivallan silminnäkijänä oleminen nosti rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoa.

Kun aineistoa analysoitiin logistisen regression marginaaliefekti -menetelmällä, turvattomuuden kokemuksessa ei löytynyt ajallista muutosta. Kun referenssiryhmänä olivat naiset ja kaikki muuttajat vakioitiin, miehillä todennäköisyys kokea rikollisuuden pelkoa laski tilastollisesti merkitsevästi 1,3 prosenttiyksikköä ($p<0,001$). Naiset siis kokevat olonsa hieman turvattommaksi kotinsa lähistöllä pimeään tultua kuin miehet. Ikäluokista 35–44-vuotiaat erottuvat mallissa, jossa kaikki muut selittävät tekijät ovat vakioitu. Kun referenssiryhmänä on alle 25-vuotiaat, 35–44-vuotiaat kokivat olonsa turvallisemmaksi 9,4 prosenttiyksikköä todennäköisemmin ($p<0,01$). Yksittäistarkastelussa koulutus ja perhetilanne vähensivät todennäköisyyttä kokea turvattomuutta, mutta vakioiduissa malleissa vastaavaa tilastollisesti merkitsevää todennäköisyyttä ei löytynyt. Kotitalouden tuloluokkia tarkastellessa referenssiryhmänä käytettiin alinta tuloluokkaa. Toiseksi ylin tuloluokka koki 7,5 prosenttiyksikköä ($p<0,05$) ja ylin tuloluokka noin 10 prosenttiyksikköä epätodennäköisemmin turvattomuuden tunnetta ($p<0,01$) kuin alin tuloluokka. Toisin sanoen vauraammat kokevat olonsa turvallisemmaksi.

Asuinalueen tyyppi ei nostanut todennäköisyyttä kokea turvattomuutta vakioidussa mallissa, vaikka yksittäistarkasteluissa ja mallissa 2 (ajallinen muutos ja asuinalue) haja-asutusalueella tai muussa kunnassa asuminen laski todennäköisyyttä hieman alle 4 prosenttiyksikköä kokea turvattomuutta. Toisin sanoen vakiointi vakioinnin jälkeen, asuinalueen tyyppillä ei ollut tilastollista merkitystä turvattomuuden kokemuksen näkökulmasta. Tarkastellessa omakohtaisia kokemuksia ja niiden merkitystä turvattomuuden kokemukseen, ainoastaan silminnäkijänä oleminen väkivaltatilanteessa

oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä koettuun turvattomuuteen. Väkivallan kohteeksi joutuminen nosti todennäköisyyttä yksittäistarkastelussa turvattomuuden kokemukseen, mutta vakioinnin jälkeen todennäköisyyttä ei ollut enää havaittavissa tilastollisesti merkitsevästi. Kun referenssiryhmänä olivat ne, jotka eivät olleet todistaneet silminnäkijänä väkivaltaa, silminnäkijät kokivat olonsa turvattomaksi 7,8 prosenttiyksikköä todennäköisemmin verrattaessa referenssiryhmään ($p < 0,05$). Luottamus poliisiin ja yksityisiin vartiointiliikkeisiin ei kasvattanut tai laskenut todennäköisyyttä kokea turvattomuutta.

Taulukko 7. Rikoksen kohteeksi tai uhriksi joutumisen pelkoa selittävät tekijät.

Logistisen regression marginaaliefektit. Keskivirheet suluissa.

		Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5
Vuosi (ref. 2001)	2005	0,0143 (0,0137)	0,0084 (0,0142)	0,0187 (0,0137)	0,0314 (0,0242)	0,0314 (0,0242)
	2010	-0,0156 (0,0127)	-0,0227 (0,0132)	-0,0126 (0,0127)	-0,0263 (0,0228)	-0,0263 (0,0228)
	2014	-0,0057 (0,0130)	-0,0178 (0,0142)	-0,0044 (0,0129)	0,0136 (0,0250)	0,0136 (0,0250)
Sukupuoli (ref. nainen)	Mies	-0,1117*** (0,0089)	-0,108*** (0,01)			-0,0127*** (0,0170)
Ikä (ref. alle 25-vuotiaat)	25–34-vuotiaat	-0,0276 (0,0175)	-0,0245 (0,0193)			-0,0303 (0,0316)
	35–44-vuotiaat	-0,0750*** (0,0160)	-0,0701*** (0,0184)			-0,0939** (0,0318)
	45–54-vuotiaat	-0,0655*** (0,0164)	-0,0494* (0,0194)			-0,0521 (0,0327)
	55–64-vuotiaat	-0,0546*** (0,0164)	-0,0480* (0,0189)			-0,0521 (0,0327)
	Yli 65-vuotiaat	-0,0301 (0,0172)	-0,0269 (0,0194)			0,0039 (0,0356)
Koulutus (ref. perusaste)	Ammatillinen keskiaste	0,0044 (0,0131)	0,0257 (0,0141)			0,0343 (0,0260)
	Ylioppilas/lukio	0,0169 (0,0177)	0,0079 (0,0179)			0,0069 (0,0322)
	Ammattikorkea/opisto	-0,0315* (0,0129)	-0,0107 (0,0142)			-0,0337 (0,0264)
	Korkeakoulu	-0,0434** (0,0139)	-0,0097 (0,0173)			-0,0308 (0,0315)
Perhetyyppi (ref. yksin asuva)	Lapseton pari	-0,0387** (0,0128)	-0,0100 (0,0143)			-0,0238 (0,0255)
	Muu aikuistalous	-0,0454** (0,0147)	-0,0313 (0,062)			-0,0480 (0,0312)
	Lapsiperhe	-0,0417*** (0,0121)	-0,0166 (0,0146)			-0,0213 (0,0270)
Tulot (ref. alin tuloluokka)	Toinen	-0,0498*** (0,0143)	-0,0254 (0,0140)			-0,0408 (0,0259)
	Kolmas	-0,0515*** (0,0147)	-0,0156 (0,0166)			-0,0348 (0,0294)
	Neljäs	-0,0837*** (0,0143)	-0,0443** (0,0172)			-0,0754* (0,0319)
	Ylin tuloluokka	-0,1026*** (0,0146)	-0,0593** (0,0195)			-0,0995** (0,0378)
Asuinalue (ref. kaupunki tai taajama)	Haja-asutusalue	-0,0384*** (0,0105)	-0,0393*** (0,0104)			-0,0064 (0,0207)
Rikoksen kohde (ref. ei ole)	Kyllä	0,0140 (0,0094)		0,0023 (0,0108)		-0,0064 (0,0207)
Silminnäkijä (ref. ei ole)	Kyllä	0,0139 (0,0093)		-0,0161 (0,0142)		-0,0224 (0,0269)
Väkivallan kohde (ref. ei ole)	Kyllä	0,0436** (0,0149)		0,0295 (0,0156)		0,0463 (0,0283)
Väkivallan silminnäkijä (ref. ei ole)	Kyllä	0,0378*** (0,0105)		0,0376* (0,0165)		0,0776* (0,0301)
Luottamus YV (ref. luottaa vähän)	Luottaa paljon	0,0171 (0,0099)			0,0205 (0,086)	0,0037 (0,0200)
Luottamus poliisiin (ref. Luottaa vähän)	Luottaa paljon	0,0034 (0,0194)			-0,0119 (0,0406)	0,0029 (0,0399)
N		3465	4040	4014	2046	1784
Pseudo R2		0,099	0,0007	0,009	0,004	0,079
BIC		2095	2562,7	2572,7	1958,3	1727,6

* P < 0,05, ** P < 0,01, *** P < 0,001

6. Johtopäätökset

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, *missä määrin luottamus poliisiin ja yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaan sekä turvattomuuden kokemus ovat muuttuneet vuosien 2001 ja 2014 välisenä aikana, ja mitkä tekijät selittävät luottamusta poliisiin ja yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaa kohtaan sekä koettua turvattomuutta*. Tulosten valossa (Taulukko 8. *Tulosten yhteenveto*) luottamus poliisiin ja rikoksen kohteeksi joutumisen pelko eivät olleet muuttuneet 2000-luvulla. Aiemman tutkimuksen mukaisesti (Kääriäinen 2007, 428; 2008) luottamus poliisin toimintaa kohtaan oli erittäin korkeaa. Tarkasteltuna ajanjaksona luottamus ei juurikaan muuttunut poliisia kohtaan, ja esimerkiksi vuoden 2008 taloudellinen taantuma ei vaikuttanut luottamukseen poliisia kohtaan tai raportoituun rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoon.

Mielestäni korkea luottamustaso on akateemikoille kutsu tarkastelemaan, mistä luottamus poliisiin syntyy ja miksi se on niin korkeaa. Kriittisyys ja alan kriittinen arviointi ovat tärkeitä demokratian kannalta (Kääriäinen 2008, 143). Vaikka suomalaiset luottavat poliisin toimintaan, tutkimus ei kata ajankohtaa, jolloin Suomen huumepoliisin päällikkö Jari Aarnion syytteet yhteydestään murha- ja huumerikoksista julkaistiin. Rikokset tapahtuivat 2000-luvun aikana, jolloin korkea luottamus poliisin toimintaan raportoitiin. Olisi mielenkiintoista tutkia, ovatko Aarnion mediassa paljon keskustelua ja moraalipaniikkia herättäneet tuomiot ovat vaikuttaneet poliisin luottamuskuvaan seuraavien poliisibarometriä avulla. Tulokset tai mittari eivät erottele perustuuko luottamuksen arviointi mielikuviin vai käytännön kokemukseen poliisista esimerkiksi vastavuoroisesta kohtelusta ja prosessuaalisesta oikeudenmukaisuudesta.

Luottamus yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaa kohtaan oli sen sijaan selkeästi laskussa 2000-luvulla (taulukko 8). Vaikka enemmistö luotti yksityisen sektorin toimintaan, heikkoa luottamusta heidän toimintaansa kohtaan raportoi vuonna 2001 joka neljäs ja vuonna 2014 jopa joka kolmas vastaajista. Yksityinen sektori laajentaa toimintaansa julkisen toimijan rinnalla (Kerttula 2010; Koskela 2009; Sisäministeriö 2020b) ja siten sen merkitys yhteiskunnallisena toimijana kasvaa. Mahdollisia syitä luottamuksen heikentymiselle voisivat olla yleisesti alan laajenemiseen liittyvät lisääntyneet kohtaamiset kansalaisten vartijoiden ja järjestyksenvalvojen kanssa, joissa vastaajat eivät ole kokeneet tullessa kohdelluksi reilusti ja tasa-arvoisesti. Saarikkomäen

(2017, 91–92) mukaan prosessuaalinen oikeudenmukaisuus korostuu erityisesti nuorten ja kontrolliviranomaisten välisessä vuorovaikutuksessa. Lisäksi vartijoiden ja järjestyksenvalvojen kontrollitoimenpiteet saattavat kohdistua korostuneesti tiettyihin väestöryhmiin, jotka kokevat tämän epäreiluksi, mikä puolestaan saattaa heijastua kokonaisluottamukseen.

Suomea pidetään turvallisena maana (Tuovi 2019). Vain keskimäärin joka kymmenes pelkäsi yksin ollessa kotinsa läheisyydessä pimeän tultua, kun käytettiin vakiintunutta mittaria rikoksen kohteeksi joutumisen pelosta. Kun rikoksen kohteeksi joutumista mitattiin summamuuttujalla, joka varioi ja koosti useita eri tilanteita julkisessa tilassa eri ajankohtina, kuten turvattomuutta keskustassa pimeän tultua, pankkiautomaatilla asioidessa ja niin edelleen, yhden tai useamman tilanteen mainitsi vastaajista noin puolet. Turvattomuus ja rikoksen kohteeksi tai uhriksi joutumisen pelko vaihtelee siis merkittävästi riippuen tavasta, jolla sitä mitataan. Tulos ei sinänsä ole yllättävä, vaan asiaa on pohdittu aiemmin (esim. Kujala et al. 2018; Lagrange & Ferraro 1989, 697).

Olisi syytä jatkaa akateemista keskustelua vakiintuneiden mittarien käytöstä rikoksen kohteeksi tai uhriksi joutumisen pelkoa mitattaessa. Kujala ja kumppanit (2018, 17) korostivat artikkelissaan, että rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoa mitattaessa olisi hyvä olla lueteltuna eri rikoksia, joiden kohteeksi pelkää joutuvansa, mutta tällaista mittaria on käytännössä haastava toteuttaa. Käyttämäni muuttujat eivät myöskään eritelleet eri rikoksia vaan tilanteita, joissa turvattomuutta voi esiintyä. Joka tapauksessa tulosten tulkinnalla voi olla laajoja sosiaali- ja kontrollipoliittisia vaikutuksia riippuen siitä, mitä ja minkälaisia turvattomuuden mittareita käytetään. Kuten Korander (2000, 177–216) toteaa, turvallisuuden määrittäminen on aina poliittisesti latautunutta, jolla on omat käytännön seurauksensa. Suomen sisäisen turvallisuuden tila -raportin (Tuovi 2019) mukaan 89 % kansalaisista pitivät Suomea turvallisena maana. Rikoksen torjuntaan liittyvässä päätöksenteossa ja erityisesti nollatoleranssiin tähtäävissä toimenpiteissä ja politiikassa on merkittävä ero riippuen, mistä lähtöoletuksesta keskustelu etenee; tulkitaanko joka toisen vai kymmenennen pelkäävän rikoksen kohteeksi joutumista.

Taulukko 8. Tulosten yhteenveto.

	Muutos?	Vahvin luottamus	Heikoin luottamus
Luottamus poliisiin	Luottamus erittäin korkeaa, ei muutosta	Vanhemmat ikäpolvet, korkeasti koulutetut, toiseksi korkeimmat tulot, luottavat YV	Miehet
Luottamus yksityisiin vartiointiliikkeisiin (YV)	Luottamus korkeaa, mutta laskussa	Luottavat poliisiin	Miehet, vanhemmat ikäpolvet, korkeasti koulutetut, rikosten silminnäkijät
		Pelkäävät vähiten	Pelkäävät eniten
Rikoksen kohteeksi joutumisen pelko	Pelkoa on vähän, ei muutosta (kokonaisuus riippuu kuitenkin mittaustavasta)	Miehet, korkeimmat tuloluokat, 35–44-vuotiaat verrattuna alle 25-vuotiaisiin	Väkivallan silminnäkijät, alle 25-vuotiaat

Toinen tutkimuskysymykseni selvitti tekijöitä luottamuksen ja rikoksen kohteeksi joutumisen pelon taustalla. Oletukseni oli, että institutionaalinen luottamus ja turvattomuuden kokemus olisivat jonkunlaisessa yhteydessä toisiinsa (kts. Kujala et al. 2019; Kääriäinen 2007, 421–422). Käyttämilläni mittareilla tilastollisesti merkitsevää yhteyttä ei ainakaan tässä yhteydessä löytynyt. Kyse voi olla kolmannelta muuttujasta tai muusta mekanismista ilmiöiden taustalla. Kuitenkin aineistosta nousi samoja muuttujia, jotka selittivät luottamusta poliisiin ja yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaa kohtaan sekä rikoksen kohteeksi tai uhriksi joutumisen pelkoa.

Miehet luottivat yksityisiin vartiointiliikkeisiin ja poliisiin vähemmän kuin naiset. Poliisin kohdalla ero oli vain muutaman prosenttiyksikön, kun taas yksityisiin vartiointiliikkeisiin miehet luottivat huomattavasti epätodennäköisemmin. Poliisi ja yksityiset vartiointiliikkeet ovat pääasiassa miesvaltaisia aloja, millä saattaa olla vaikutusta koettuun luottamukseen. Naisiin ja miehiin kohdistuu erilaisia odotuksia jo pelkän sukupuolen perusteella, ja miehillä fyysistä voimakkuutta ihannoidaan. Voi myös olla, että miehiin kohdistuu tämän fyysisyyden näkökulmasta todennäköisemmin kontrollitoimenpiteitä kuin naisiin. Sukupuolittunutta tutkimusta Suomessa miesten ja naisten luottamukseen poliisiin ja yksityisiin vartiointiliikkeisiin ei juurikaan ole, joten lisätutkimusta aiheesta tarvitaan pelkän spekuloinnin sijaan. Olisi myös mielenkiintoista testata, vaikuttaako suoritettu asepalvelus erityisesti miesten viranomaisluottamukseen, sillä suurin osa miehistä on Suomessa siten toiminut osana viranomaisinstituutiota.

Naiset pelkäsivät joutuvansa rikoksen kohteeksi myös hieman todennäköisemmin kuin miehet, mutta ero oli vain 1,3 prosenttiyksikköä. Perinteisesti naiset ovat raportoineet enemmän rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoa, ja tutkimustulos oli aiemman tutkimuksen mukainen (esim. Gilchrist 1998; Hale 1996; Kääriäinen 2002; Pain 1991).

Yllättävää mielestäni oli kuitenkin, ettei ero ollut suurempi. Naiset pelkäävät seksuaalista ahdistelua ja väkivaltaa, jota tapahtuu todennäköisemmin yksityisissä tiloissa, kun toisaalta miehet pelkäävät naisia enemmän uhkailua ja väkivaltaa (Tuominen et al. 2014, 52–53), jota tapahtuu nimenomaan kodin ulkopuolella. Tutkimuksessa käytetty mittari käsitteli nimenomaan ulkona liikkumista kodin lähellä. Voi myös olla, että miesten kokema rikoksen pelko on todellisuudessa raportoitua suurempaa, sillä kynnyks raportoita on heillä naisia korkeampi (Kemppainen et al. 2014, 12).

Ikä vaikutti myös koettuun luottamukseen ja rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoon. Vanhemmat ikäpolvet luottavat todennäköisemmin poliisiin kuin nuoret. Verrattuna alle 25-vuotiaisiin muut ikäluokat (lukuun ottamatta 34–44-vuotiaita, jonka tulos ei ollut tilastollisesti merkitsevä,) kokivat nuoria enemmän heikkoa luottamusta yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaa kohtaan. Tulos on erittäin mielenkiintoinen, sillä erityisesti nuoret ovat nostettu aiemmassa tutkimuksessa esiin ryhmänä, joka kokee erityisen paljon kontrollitoimenpiteitä (Saarikkomäki 2010). Kuitenkin nuoret luottavat enemmän yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaan muihin ikäluokkiin verrattuna. Luottamuseroa saattaa selittää se, että vartijat ja järjestyksenvälvojat saattavat olla iältään nuorempia lyhyen koulutuksen seurauksena. Nuorien saattaa olla siis helppo samaistua heihin. Toisaalta vartijat saattavat vartioida paikoissa, joissa myös nuoret oleskelevat, kuten ostoskeskuksissa. Nuoret arvostivat kunnioittavaa ja reilua kohtaamista viranomaisen kanssa (Saarikkomäki 2017), mikä saattaa toteutua eri tavalla mahdollisesti paikallisten ja tuttujen vartijoiden kanssa. Vastaavasti poliisi käy paikalla lähinnä satunnaisesti tai vasta rikoksen satuttua.

Nuorien kohtaamiset poliisien kanssa saattavat painottaa siten, että nuoret joutuvat vastentahtoisesti kontrollin kohteeksi, ja vastaavasti vartijoiden ja järjestyksenvälvojen kanssa vuorovaikutus saattaa tapahtua nuoren itsensä aloitteesta. Kääriäisen (2007, 430) mukaan on selvää, että kontaktien laatu vaikuttaa kokemukseen luottamuksesta ja korostaa tutkimuksen tarvetta niiden näkökulmasta, jotka ovat eniten kontaktissa poliisiin ja vastaaviin instituutioihin. Saattaa myös olla, että tämä selittää vanhempien ikäpolvien poliisin toimintaa kohdistuvaa luottamusta. Heillä saattaa olla enemmän kokemusta kontakteista kuin nuorilla. Rikoksen kohteeksi joutumisen pelon yhteydessä ainoastaan 35–44-vuotiaat raportoivat alle 25-vuotiaisiin verrattuna vähemmän rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoa. Muihin ikäluokkiin verrattuna tilastollisesti merkitseviä eroja ei ollut. Tulos on kuitenkin yhdenmukainen aiemman tutkimuksen kanssa, että nuoret raportoivat turvattomuutta enemmän kuin muut ikäryhmät (Tuovi 2019). Vanhukset eivät nousseet

tässä tutkimusaineistossa tilastollisesti merkitsevästi esiin, kuten aiemmassa tutkimuksessa on esitetty (Greve et al. 2017, 1224).

Koulutustaso vaikutti institutionaaliseen luottamukseen. Korkea koulutustaso nosti todennäköisyyttä luottaa poliisiin ja samanaikaisesti laski todennäköisyyttä luottaa yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaan. Yhtenä selitysmallina saattaa olla samaistuttavuus tai luokkasamastuminen (kts. Erola 2010, 27–66). Poliisiksi kouluttaudutaan korkeakoulussa, ja vartijaksi sekä järjestyksenvalvojaksi vaaditaan vain päiviä tai viikkoja kestävä koulutus. Samastuminen saattaisi selittää myös sitä, että nuoret luottavat todennäköisemmin vartijoihin ja järjestyksenvalvojiin, sillä työntekijät saattavat olla nuorempia kuin poliisit. Ilmiö kuitenkin vaatii lisätutkimusta. Koulutustaso vaikutti myös koettuun turvattomuuteen. Aiemman tutkimuksen mukaan (Näsi et al. 2019, 31.) korkeakoulutetut pelkäävät joutuvansa väkivallan uhriksi ja matalasti koulutetut kokivat enemmän pelkoa erilaisista yhteiskunnallisista uhkakuvista. Tutkimuksessani käytetty pelon mittari ei havainnut eroja koulutuksen ja rikoksen kohteeksi joutumisen pelon osalta.

Tuloluokat selittivät luottamusta ja rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoa. Poliisiin luottivat todennäköisemmin toiseksi korkeimman tuloluokan kuuluvat, ja kaksi korkeinta tuloluokkaa raportoivat vähemmän rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoa kuin matalin tuloluokka. Aiemman tutkimuksen mukaan (Hale 1996; Kujala et al. 2018; Näsi et al. 2018) tulo- ja varallisuus heijastuvat koettuun rikollisuuden pelkoon. Lisäksi asuinalueen ja fyysisen tilan merkitys korostuu erityisesti käytetyssä mittarissa, sillä tutkimuksessa käytettiin *kodin lähistöllä* määritelmää. Vaikka taajaman ja kaupungin välillä ei löytynyt tutkimuksessa tilastollisesti merkitsevää eroa, uskon tilan merkityksen heijastuvan koettuun rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoon. Lukuisat tutkimukset alleviivaavat juuri tilan ja siisteyden merkitystä rikoksen kohteeksi joutumisen pelon merkityksessä (Kemppainen et al. 2014; Koskela 2009; Kääriäinen 2002; Tuominen et al. 2014). Varakkailta on varaa valita, missä he asuvat ja heillä on varaa sijoittaa turvalliseen asuinpaikkaan, sekä toisaalta varakkailta on myös erilaiset resurssit hankkia turvaa tarjoavia palveluita (Hale 1996, 2).

Aiemman tutkimuksen perusteella oletin, että omakohtaiset kokemukset rikollisuudesta joko rikoksen kohteena tai silminnäkijänä (Näsi et al. 2018; Tuominen et al. 2014) vaikuttaisivat koettuun rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoon. Yllättävästi rikoksen kohteeksi joutumisen kokemukset eivät tilastollisesti merkitsevästi nousseet aineistosta,

mutta silminnäkijänä oleminen vaikutti luottamukseen vartiointiliikkeiden toimintaa kohtaan sekä rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoon. Rikosten silminnäkijänä oleminen lisäsi todennäköisyyttä heikolle luottamukselle yksityisiä vartiointiliikkeitä kohtaan, mikä saattaa kertoa yksityisen sektorin kyvyttömyydestä vastata rikollisuuteen. Tutkimuskirjallisuudessa poliisiin kohdistuvassa luottamuksessa korostui poliisin kyky toimia rikollisuutta vastaan tehokkaasti (Korander 2000, 179–216.). Tutkimustulos saattaa kertoa, että vastaavaa luottamusta yksityisten sektorin kykyyn toimia ei rikoksen silminnäkijöillä ole. Väkivallan silminnäkijänä oleminen puolestaan nosti rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoa, vaikka vastaavaa ei väkivallan uhreilla havaittu. Silminnäkijyydestä tarvitaan lisätutkimusta, sillä sen merkitys rikoksen kohteeksi joutumisen pelolle näyttää olevan olennainen. On mahdollista, että väkivallan uhrin pääsevät purkamaan kokemustaan viranomaisten kanssa, mutta vastaavaa purkua ei tapahdu silminnäkijöille, vaikka kokemus traumatisoi ja järkyttää heidän turvallisuuden kokemustaan.

Korkea institutionaalinen luottamus ennusti korkeaa luottamusta myös toiseen. Toisin sanoen luottamus yksityisiin vartiointiliikkeisiin ennusti todennäköisyyttä luottaa poliisiin ja toisin päin. Tulos ei ole yllättävä institutionaalisen luottamuksen näkökulmasta. Luottamus poliisia ja vartiointiliikettä kohtaan ei vaikuttanut turvattomuuden kokemukseen tässä analyysissä. Teoreettinen ajatus, että pelolla myyminen lisäisi turvattomuuden kokemusta (kts. Koskela 2009, 38–40), ei tässä aineistossa ja näillä mittareilla saa empiiristä tukea. On mahdollista, että validiteetti eli se, että mittaja mittaa sitä, mitä pitää, on heikko. Pro Gradu –tutkielmassa käytetään ensisijaisesti muiden aineistoja ja toimimaan niiden pohjalta, mutta tilanne saattaisi olla erilainen, jos olisi itse mukana kysymysten operationalisoinnissa ja luottamuksen ja pelon yhteydestä kysyttäisiin suuremmin. Oletin alussa, että luottamuksella ja turvattomuudella olisi selvä yhteys. Kävi nopeasti ilmi, että näin ei ollut, mikä vaikutti tulosten raportointiin. Institutionaalinen luottamus ja turvattomuuden kokemus ovat itsessään todella laajoja kokonaisuuksia, ja niiden yhdistäminen yhteen Pro Gradu -tutkielmaan on liian kunnianhimoista. Tästä huolimatta on mielenkiintoista, että yhteyttä ei välttämättä tästä näkökulmasta ole. Lisäksi tähän tutkimukseen ei ollut mahdollista sisällyttää esimerkiksi etnisyyden (Keskinen et al. 2018; Tuominen et al. 2014) ja median vaikutusta (Korander 2000; Kääriäinen 2008), joiden aiemman tutkimuksen tiedetään vaikuttavan luottamukseen ja turvattomuuden kokemukseen. Vastaavasti tutkimuksessa ei tarkasteltu vastaajien suhteita yksityisen sektorin työntekijöihin tai kytköksiä poliisiin, eikä ketkä raportoivat liikkuvan tosiasiallisesti yöaikaan.

Suomessa oleminen siis koetaan turvalliseksi ja kontrolliviranomaisiin kohdistuva luottamus on vahvaa. Hobbesin kuvaama luottamukseton *luonnontila* on kaukana pohjoismaisesta sosiaalisesta koheesiosta. Yksityisen turvallisuusalan ekspansion rinnalla on kuitenkin kasvanut heikkoa luottamusta, mikä vaikuttaa turvallisuuden yksityistyessä myös julkiseen turvallisuuteen. Pro Gradu -tutkielman tuloksissa korostui polarisaatiota eri ryhmien välillä. Korkeimmat tuloluokat pelkäsivät vähiten rikoksen kohteeksi joutumista sekä korkeasti koulutetut luottivat eniten poliisiin. Korkeasti koulutetut suhtautuivat kriittisemmin matalasti koulutettuihin vartioihin ja järjestyksenvalvojiin. Olisi mielenkiintoista tutkia, heijastavatko tulokset mahdollisesti kasvavaa polarisaatiota ja luokkien eriytymistä.

Turvallisuus on kansallisella ja kansainvälisellä lainsäädännöllä (kts. luku 2) turvattu jokaiselle kansalaiselle. Yksityisen sektorin noustessa julkisen toimijan rinnalle, luottamusta yksityiseen turvallisuusalaan on tarkasteltava erityisellä huolella. Yksityisen toteuttaessa julkista turvallisuutta, sillä on velvollisuudet toimia lainsäädännön mukaisesti ja pyrkiä turvaamaan turvallisuuden perusoikeus kaikille kansalaisille. Järjestyksenvalvojat ja vartijat toimivat yhä enenemissä määrin julkisilla paikoilla, jolloin yksityisen sektorin on noudatettava kansallista ja kansainvälistä lainsäädäntöä perusoikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Pääasiassa kansalaiset luottavat yksityisen sektorin toimintaan, mutta kansalaiset suhtautuvat heidän toimintaansa huomattavasti kriittisemmin kuin poliisiin. Mielestäni olisi tärkeää tutkia proseduraalisen tasa-arvon toteutumista ja sitä, miten vuorovaikutus koetaan kaikissa mahdollisissa ryhmissä koskien yksityisiä vartiointiliikkeitä. Tiedon perusteella olisi mahdollista kouluttaa yksityistä sektoria ja nostaa yksityiseen sektoriin kohdistuvaa luottamusta. Kuitenkin, kuten Korander (2014, 205) totesi, Suomessa vallitsee vahva kontrollimyrönteisyys.

Olin kiinnostunut tutkielmassani erityisesti institutionaalisesta luottamuksesta ja siitä, kuinka institutionaalisessa luottamuksessa (eng. *confidence*) korostetaan toiminnan johdonmukaisuutta. On mahdollista, että luottamus poliisiin on selvästi vahvempaa, koska sen toiminta ja päämäärät koetaan selkeiksi. Vastaavasti yksityisen sektorin toiminnan päämäärä on alan kasvun ja alaa koskevien lakimuutosten myötä muuttumassa ja muutoksessa. Luottamuksen keskiössä ovat odotukset ja luottamuksen heikentyminen johtuu odotusten rikkomisesta (Kasperson et al. 1992, 161). Kun ei varsinaisesti tiedetä, minkälaista toiminnan pitäisi edes olla, toiminnan johdonmukaisuuden luottamuksellisuutta on haastava analysoida ja arvioida. Epäjohdonmukaisuus ja

epävarmuus synnyttävät epäluottamusta, kun taas asioiden edetessä sovitusti institutionaalinen luottamus on korkeaa (Giddens 1996, 79–111; Luhmann 2018, 5; Seligman 2000, 19–20). Rikoksen kohteeksi joutumisen pelko oli aineistossa vähäistä. Toisin sanoen pääosin ihmiset luottavat toisiinsa ja siihen, etteivät ventovieraat toimi *meille* tarkoituksenmukaisesti vahingollisella tavalla (esim. Delhey & Newton 2005, 311). Institutionaalinen ja yleistynyt luottamus olivat tämän perusteella Suomessa korkealla, mikä tukee aiempaa tutkimusta (esim. Kouvo 2014; Rothstein 2005).

Turvattomuuden kokemus voi johtaa yhteiskunnassa pelon ilmapiiriin (Hale 1996). Pelon ilmapiiri oli aineistoissa jakaantunut lähinnä väkivaltaa nähneiden ja alle 25-vuotiaiden kannettavaksi. Vaikka nuoret luottivat eniten yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaan, he luottivat vähiten poliisiin ja kokivat enemmän rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoa. Nuorten sensitiivistä asemaa on siten tutkittava vielä lisää. Myös väkivallan näkijänä oleminen lisäsi rikoksen kohteeksi joutumisen pelkoa. Nuoret liikkuvat muita enemmän yöaikaan, jolloin väkivalta on todennäköisempää (Näsi et al. 2018, 49). Pelkoparadoksia, jonka mukaan ne, jotka pelkäävät eniten, liikkuvat vähiten väkivallan riskin alueella, ei voida siten yleistää koskemaan alle 25-vuotiaita. Vastaavasti haavoittuvuushypoteesi ei saanut tukea aineistosta. Rikoksen kohteeksi joutumisen pelko ja luottamus viranomaisiin eivät siis jakautuneet tasaisesti ja erojen yksityiskohtaisempi tarkastelu vaatii osakseen akateemista huomiota. Käyttämälläni kvantitatiivisella kyselyaineistolla on viime kädessä mahdollista saada tietoa ihmisten vain muuttuvista mielipiteistä numeerisesti eikä sillä voida testata yhteiskunnallista muutosta sellaisenaan vaan ainoastaan ihmisten asenteita.

Vaikka tutkimuksen tulokset ovat monella tapaa aiemman tutkimuksen mukaisia, tutkimus tarjosi myös uusia tuloksia, havaintoja ja näkökulmia akateemiseen keskusteluun. Tutkimus osoitti, että luottamus vartiointiliikkeiden toimintaan on korkeaa, mutta luottamuksen trendi on laskeva, ja että alaan kohdistuvaan luottamukseen vaikuttavat sukupuoli, ikä, koulutus ja rikoksen silminnäkijänä oleminen. Miehet luottavat yksityisen sektorin toimintaan vähemmän kuin naiset, korkea ikä ja koulutustausta vähensivät luottamusta sekä toisaalta rikoksen silminnäkijänä oleminen laski luottamusta yksityisiin vartiointiliikkeisiin. Aiemman tutkimuksen perusteella oli mahdollista olettaa hyvin vähän yksityisiin vartiointiliikkeisiin kohdistuvasta luottamuksen laadusta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Aiemmassa tutkimuksessa erityisesti nuorten on osoitettu olevan erityinen ryhmä kontrollitoimijoihin kohdistuvan luottamuksen näkökulmasta. (esim. Saarikkomäki 2010; 2017). Tämä tutkimus kuitenkin

osoittaa, että nuoret luottavat itseasiassa eniten yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaan. Aiemmissä tutkimuksissa nuoria on haastateltu (eml.) ja lainsäädäntöä ja kampanjoita on tarkasteltu lainsäädännöllisestä näkökulmasta nuorten kannalta (Korander 2014: Koskela 2009), mutta Suomessa ei ole tehty suoraan ikäluokkiin perustuvaa vertailevaa kvantitatiivista tutkimusta. Tulos onkin erittäin yllättävä ja mielenkiintoinen sekä vaatii lisäselvitystä.

Aiemman Poliisibarometriin pohjautuvan tutkimuksen mukaisesti (kts. Vuorensyrjä 2016, 172–174) poliisiin kohdistuvaan luottamukseen vaikuttavat ikä, sukupuoli, koulutus ja sosioekonominen tausta. Aiemmin poliisiin ja yksityisen turvallisuusalaan kohdistuvaa luottamusta ei ole kartoitettu näin laajalla kvantitatiivisella aineistolla. Yllättävää oli, että osa samoista muuttujista vaikuttivat luottamukseen täysin päinvastaisella tavalla poliisilla kuin yksityisellä sektorilla. Vaikka toimijat toimivat enenemissä määrin rinnakkain ja toimijoiden välinen luottamus ennustaa luottamusta toiseen, luottamukset vaihtelevat huomattavasti sen mukaan, minkälaisesta yksilön yhteiskunnallisesta positioista toimijoita tarkastellaan. Vastaavasti rikoksen kohteeksi joutumisen pelon tarkastelua koskevat tulokset olivat aiemman tutkimuksen mukaisia. Yllättävää oli kuitenkin se, kuinka selkeästi korkea tulotaso vaikutti rikoksen kohteeksi joutumisen pelon heikentymiseen. Lisäksi rikoksen kohteeksi joutumisen pelon mittaaminen vaatii osakseen lisähuomiota, sillä rikoksen kohteeksi joutumisen pelko vaihtelee todella paljon riippuen, miten sitä mitataan.

Tutkimuksen yhteiskuntapoliittinen ja käytännön hyöty koskevat erityisesti kansallisen tason turvallisuutta ja sitä, miten sisäiseen turvallisuuteen liittyviin toimijoihin luotetaan. Yksityinen sektori on noussut julkisen toimijan rinnalle, joten yksityisen sektorin toiminnan tarkastelu korostuu yhteiskunnallisella tasolla. Mielestäni tutkimus onnistui kartoittamaan sisäisen turvallisuuden toimijoihin kohdistuvaa luottamusta. Yksityinen sektori on merkittävä toimija, jonka yhteiskunnallinen rooli on alitunnistettu ja joka ansaitsee osakseen enemmän akateemista huomiota. Tämä kvantitatiiviseen tietoon pohjautuvaa tutkimus tarjoaa lisätietoa päättäjille, järjestöillä, lainsäädännölle, poliisille ja yksityisille vartiointiliikkeille nykyisestä sisäisen turvallisuuden tilasta osoittaen, missä luottamus on vahvinta ja heikkoa sekä missä turvattomuutta koetaan eniten.

Liitteet

Liitetaulukko 1. Rikoksen kohteeksi joutumisen pelon summamuuttuja.

Mikä tai mitkä tällä kertalla mainituista asioista ovat sellaisia, joissa koette yksinolonne turvattomaksi?
-summamuuttuja.

	2001	2005	2010	2014	Yhteensä	
Vastaaja ei maininnut turvattomuusmuuttujaa	465	461	470	536	1932	N
	47	46	46	53	48	%
Vastaaja mainitsi yhden tai useamman turvattomuusmuuttujan	521	551	557	479	2108	N
	53	54	54	47	52	%
Yhteensä (N)	986	1012	1027	1015	4040	
%	100	100	100	100	100	

$\chi^2=14,11$, $df=3$, $p<0,01$

Kirjallisuus

Aho, Pauliina & Esa Käyhkö. 2010. *Poliisibarometri 2010. Kansalaisten näkemyksiä ja kokemuksia poliisitoiminnasta ja sisäisen turvallisuuden tilasta*. Helsinki: Sisäasiainministeriö, Monistamo.

Anttila, Raimo. 2001. ”Luottamus oikeuslaitokseen ja oikeuslaitoksen laatukriteerit.” *Lakimies: Suomalaisen lakimiesyhdistyksen aikakauskirja* 99: 2. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys.

Beck, Ulrich. 2003. *The Risk of Society*. Lontoo: SAGE Publications.

Becker, Howard. 1963. *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. New York: The Free Press.

Bell, Daniel. 1976. ”The coming of the post-industrial society.” *The Educational Forum* 40:4, 574–579.

Bowlby John. 1973. *Attachment and loss. Vol 2: Separation*. New York: Basic Books.

Buzan, Barry, Ole Wæver & Jaap De Wilde. 1998. *Security: a new framework for analysis*. Lynne Rienner Publishers.

Castells, Manuel. 2000. *The rise of network society*. Oxford: Blackwell.

Cohen, Stanley. 2002. *Folk devils and moral panics*. London: Routledge.

Danielsson, Petri. 2020. ”Johdanto.” Teoksessa *Rikollisuustilanne 2019. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*, toim. Petri Danielsson. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 42. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Delhey, Jan & Kenneth Newton. 2005. ”Predicting Cross-National Levels of Social Trust: Global Pattern or Nordic Exceptionalism.” *European sociological review* 21:4, 311–327.

Erikson, Erik. 1950. *Childhood and Society*. New York: Norton.

Erola, Jani. 2010. ”Luokkarakenne ja luokkiin samastuminen Suomessa”. Teoksessa *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*, toim. Jani Erola, 27–66. Gaudeamus oy.

Ervasti, Kaijus & Mikko Aaltonen. 2013. ”Osapuolten kokemuksia siviilioikeuden käynnistä.” *Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja* 118. Helsinki: Hakapaino oy.

Eurostat. 2019. *1.6 million police officers in the EU*. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20190104-1> (Luettu 25.4.2020)

Ferlie Ewan, Louise Fitzgerald & Andrew Pettigrew. 1996. *The new public management in action*. Oxford University Press, USA.

Furedi, Frank. 2006. *Culture of fear revisited*. Wiltshire: Cromwell Press Ltd.

Garland, David. 2012. *The culture of control: Crime and social order in contemporary society*. Chicago: University of Chicago Press.

Giddens, Anthony. 1990. *The consequences of modernity*. Stanford: Polity press.

Gilchrist, Elizabeth, Jon Bannister, Jason Ditton & Stephen Farrall. 1998. "Women and the 'the fear of crime'. Challenging the Accepted Stereotype." *The British Journal of Criminology*, 38:2, 283–298.

Golding, William. 1954. *Lord of the Flies*. London: Faber and Faber Ltd.

Granovetter, Mark. 1997. "Economic action and social structure: The problem of embeddedness." *International library of critical writings in economics* 83, 142–171.

Greve, Werner, Bernhard Leipold & Cathleen Kappes. 2017. "Fear of crime in old age: a sample case of resilience?" *The Journals of Gerontology: Series B*, 73:7, 1224–1232.

Gustafsson, Mikko. 2020. "Jari Aarnion murhajutun pääkäsittely alkoi – Mitä huumeepoliisin päällikkö tiesi alamaailman murhasuunnitelmasta vuonna 2003?" *Helsingin Sanomat*. 7.9.2020. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006627294.html> (Luettu 19.4.2021)

Hale, Chris. 1996. "Fear of crime: A review of the literature." *International review of Victimology* 4:2, 79–150.

Hautamäki, Tarja. 2017. "Yksityisen turvallisuusalan valvonta kaipaa täsmentämistä." *Suomalaisen lakimiesyhdistyksen aikakauskirja* 2, 230–235. Lahti.

Hirsjärvi, Sirkka, Pirkko Remes & Paula Sajavaara. 2009. *Tutki ja kirjoita*. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino oy.

Held, David & Anthony McGrew. 2007. *Globalization/anti-globalization: Beyond the great divide*. Polity.

Hobbes, Thomas. 1651. *Leviathan. II-osa*.

Husa, Jaakko & Teuvo Pohjolainen. 2014. *Julkisen vallan oikeudelliset perusteet: Johdatus julkisoikeuteen*. Helsinki: Talentum.

Jokinen, Pekka. 2008. "Riskiyhteiskunta nyt? Neljännesvuosisata Beckin aikalaisdiagnoosia." *Futura* 27: 4, 17–25.

Kankainen, Tomi. 2007. *Yhdistykset, instituutiot ja luottamus*. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 326. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.

Kasperson, Roger, Dominic Golding & Seth Tuler. 1992. "Social Distrust as a Factor in Siting Hazardous Facilities and Communicating Risks." *Journal of Social Issues* 48:4, 161–187.

Kivivuori, Janne, Mikko Aaltonen, Matti Näsi, Karoliina Suonpää & Petri Danielsson. 2018. *Kriminologia: Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Tallinna: Gaudeamus.

Kivivuori, Janne. 2008. *Rikollisuuden syyt*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kemppainen, Teemu, Henrik Lönnqvist & Martti Tuominen. 2014. ”Turvattomuus ei jakaudu tasan. Mitkä asuinalueen piirteet selittävät helsinkiläisten kokemaa turvattomuutta?” *Yhteiskuntapolitiikka* 79:1, 5–20.

Kemppainen, Teemu. 2016. ”Mitä asuinalue merkitsee koetun turvattomuuden ja sosiaalisen järjestyksen kannalta?” *Turvallisuus & riskienhallinta* 3. <http://hdl.handle.net/10138/308537> (Luettu 8.11.2020)

Kerttula, Timo. 2010. *Vartijat ja järjestyksenvalvojat julkisen vallan käyttäjinä*. Helsinki: Yliopistopaino. Väitöskirja.

Keskinen, Suvi, Aminkeng Atabong, Markus Himanen, Antti Kivijärvi, Uyi Osazee, Nirosha Pöyhölä & Venla Rousku. 2018. *The Stopped-Ethnic profiling in Finland*. Svenska social och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet. Notat 2. Helsinki.

Kolehmainen, Seppo. 2016. *Poliisihallitus: Tilastotietoa fn selontekoon 30.11.2016*. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2016-AK-99652.pdf> (Luettu 24.4.2020)

Korander, Timo. 2000. ”Turvallisuus rikollisuuden ja sen pelon vastakohtana.” Teoksessa *Inhimillinen turvallisuus*, toim. Pauli Niemelä & Anja Riitta Lahikainen, 177–218. Tampere: Vastapaino.

Korander, Timo. 2014. *Rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi. Tutkimus New Yorkin rikosentorjunnan uuskonservatiivi-mallista Suomessa*. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, 390. Turku: Painosalama oy. Väitöskirja.

Koskela, Hille. 2009. *Pelkokierre: pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta*. Helsinki: Gaudeamus.

Kouvo, Antti. 2014. *Luottamuksen lähteet. Vertaileva tutkimus yleistynyttä luottamusta synnyttävistä mekanismeista*. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, 381. Turku: Painosalama oy. Väitöskirja.

Kumlin, Staffan & Bo Rothstein. 2003. “Investing in social capital: the impact of welfare state institutions.” Annual Meeting of the American Political Science Association. https://www.researchgate.net/profile/Bo-Rothstein/publication/228700418_Investing_in_Social_Capital_The_Impact_of_Welfare_State_Institutions/links/544954a70cf244fe9ea2bf04/Investing-in-Social-Capital-The-Impact-of-Welfare-State-Institutions.pdf (Luettu 19.4.2021)

Kujala, Pietari, Johanna Kallio & Mikko Niemelä. 2018. “Income Inequality, Poverty and Fear of Crime in Europe.” *Cross-Cultural Research* 53:2, 163–185.

Kääriäinen, Juha. 2002. ”Rikollisuuden pelko kasvaa Itä-Helsingissä. Asuinalueiden erilaistuminen ja turvattomuuden kokeminen Helsingissä ja Espoossa vuosina 1997 ja 2001.” *Yhteiskuntapolitiikka* 67:3, 214–222. Helsinki: Stakes.

Kääriäinen, Juha. 2007. "Trust in the police in 16 European countries. A multilevel analysis." *European Journal of Criminology* 4, 409–435.

Kääriäinen, Juha. 2008. "Why Do the Finns Trust the Police?" *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 9, 141–159.

LaGrange, Randy & Kenneth F. Ferraro. 1989. "Assessing age and gender differences in perceived risk and fear of crime." *Criminology* 27:4, 697–720.

Laihin, Eija & Martti Tuominen. 2013. "Stadiin kuuluu pieni rosoisuus" Helsingin turvallisuustutkimus 2012." *Tutkimuksia* 2013: 4. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Lane, Jan-Eric. 2002. *New public management: an introduction*. Routledge.

Laurikainen, Heikki & Maija Nikkanen. 2020. *Turvassa 2019. Kansalaisuusturvallisuus Suomessa*. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK & Sisäministeriö. Helsinki: Savion Kirjapaino Oy.

Luhmann, Niklas. 2018. *Trust and power*. John Wiley & Sons.

Martela, Frank, Bent Greve, Bo Rothstein & Juho Saari. 2020. "The Nordic Exceptionalism: What Explains Why the Nordic Countries are Constantly Among the Happiest in the World." Teoksessa *World Happiness Report 2020*, toim. John Helliwey, Richard Layard, Jeffrey Sachs & Jan-Emmanuel De Neve, 128–140. <https://happiness-report.s3.amazonaws.com/2020/WHR20.pdf> (Luettu 23.4.2020)

McLeod, Saul. 2007. "Maslow's hierarchy of needs." *Simply psychology* 1, 1–8.

MyNewsdesk. 2017. "Suomalaiset toivovat lisää vartijoita – turvallisuuden tunne on heikentynyt." Avarn Security oy:n lehdistötiedote julkaistu 18.5.2017. <http://www.mynewsdesk.com/fi/avarn/pressreleases/suomalaiset-toivovat-lisaa-vartijoita-turvallisuuden-tunne-on-heikentynyt-1974720> (Luettu 18.5.2021)

Myllyniemi, Sami. 2012. "Osa 2: Yhteisöllisyys ja luottamus" Teoksessa *Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012*, toim. Sami Myllyniemi. Nuorisotutkimusseuran julkaisu 127, 34–46. Helsinki: Hakapaino.

Nikunen, Heli, Hille Koskela & Tülay Schakir. 2013. Valot, Varjot ja Vaarat. Tutkimus valaistuksen merkityksestä turvallisuuden tunteeseen puisto- ja asuinalueilla. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisu 2013:13. Helsinki: Kopio Niini oy.

Nerg, Päivi & Kimmo Himberg. 2018. "Sisäisen turvallisuuden haavoittuvuus." Teoksessa *Poliisiammattikorkeakoulun katsaus 2018*, toim. Vesa Muttilainen & Vesa Huotari. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 132, 11–14.

Newton, Kenneth. 2001. "Trust, social capital, civil society, and democracy." *International Political Science Review* 22:2, 201–214.

Niemelä, Pauli & Anja Riitta Lahikainen. 2000. *Inhimillinen turvallisuus*. Tampere: Vastapaino.

Niemelä, Pauli. 2000. ”Turvallisuuden käsite ja tarkastelukehikko.” Teoksessa *Inhimillinen turvallisuus*. Toim. Pauli Niemelä & Anja Riitta Lahikainen, 21–37. Tampere: Vastapaino.

Näsi, Matti, Maiju Tanskanen, Paula Haara, Esa Reunanen & Janne Kivivuori. 2018. ”Väkivallan kokemus ja rikostiedon lähteet.” *Katsauksia* 30. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.

Pain, Rachel. 2000. “Place, social relations and the fear of crime: a review.” *Progress in Human Geography* 24:3, 365–387.

Patomäki, Heikki. 2007. *Uusliberalismi suomessa: Lyhyt historia ja tulevaisuuden vaihtoehdot*. Helsinki: WSOY.

Poliisi. 2006. ”Poliisibarometri 2005.” *Poliisin ylijohdon julkaisusarja*.
https://www.poliisi.fi/tietoa_poliisista/julkaisut/prime101/prime140_fi.aspx?docID=25709 (Luettu 13.4.2020)

Poliisi. 2020a. ”Yksityinen turvallisuusala ja lupaviranomaiset.”
https://www.poliisi.fi/luvat/yksityinen_turvallisuusala (Luettu 25.4.2020)

Poliisi. 2020b. ”Poliisin eettinen vala.”
https://www.poliisi.fi/tietoa_poliisista/poliisin_eettinen_vala (Luettu 27.4.2020)

Poliisi. 2020c. ”Yksityisen turvallisuusalan korttihakemukset.”
https://www.poliisi.fi/yksityinen_turvallisuusala/yksityisen_turvallisuusalan_korttihakemukset (Luettu 29.4.2020)

Poliisi. 2020d. ”Yksityisen turvallisuusalan korttihakemukset.”
https://www.poliisi.fi/yksityinen_turvallisuusala/yksityisen_turvallisuusalan_korttihakemukset (Luettu 1.5.2020)

Poliisi. 2020e. ”Koulutus ja opiskelu.”
https://www.polamk.fi/amk/koulutus_ja_opiskelu (Luettu 2.5.2020)

Poliisiammattikorkeakoulu. 2016. ”Järjestyksenvalvojan koulutusmateriaali.”
https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwstructure/55774_JARJESTYKSENVALVOJAN_KOULUTUSMATERIAALI_2017.pdf?693b5b907f3cd488 (Luettu 2.5.2020)

Putnam, Robert. 1995. “Bowling Alone: America's Declining Social Capital.” *Journal of Democracy*, 65–78.

Reinboth, Susanna. 2019. ”Jari Aarnion 10 vuoden huometuomio pysyy voimassa: ”Poikkeuksellista häikäilemättömyyttä”, toteaa hovioikeus tuomiossaan.” *Helsingin Sanomat*. 27.6.2019. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006155245.html> (Luettu 19.4.2021)

Repo, Päivi & Minna Passi. 2018. ”Helsingin poliisi: Etnisen profiloinnin kitkemiseksi on tehty paljon töitä – tuoreen tutkimuksen mukaan pysäytykset ovat Suomessa yleisiä.” *Helsingin Sanomat*. 3.4.2018. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005627045.html> (Luettu 13.12.2020)

Rothstein, Bo. 2005. *Social traps and the problem of trust*. Cambridge: Cambridge University Press.

Rothstein, Bo & Dietlind Stolle. 2003. *Social capital, impartiality and the welfare state: An institutional approach*. New York: Palgrave MacMillan.

Rothstein, Bo & Eric Uslaner. 2005. "All for all: Equality, corruption, and social trust." *World Politics* 58, 41–72.

Rousku, Venla. 2018. "Mä tiedän, että osahan sitä kyllä tekee: Etninen profilointi yksityisellä turvallisuusalalla." Pro Gradu-tutkielma. Turun yliopisto.

Räsänen Pekka. 2003. "Eksistentiaalinen ja ontologinen epävarmuus. Riskiyhteiskunnan yksilölliset ja rakenteelliset ulottuvuudet." Teoksessa *Laman varjo ja nousun huuma*, toim. Olli Kangas. Edita Prima Oy: Helsinki, 25–48.

Saarikkomäki, Elsa. 2010. "Nuoriin kohdistuva kontrolli kyselytutkimusten valossa." *Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja* 106. Helsinki: Hakapaino oy.

Saarikkomäki, Elsa. 2017. *Trust in public and private policing: Young people's encounters with the police and private security guards*. Helsingin yliopisto. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Tutkimusraportteja 3. Helsinki: Unigrafia. Väitöskirja.

Santonen, Teemu & Jyri Paasonen. 2012. "Evaluating private security sector market perceptions in Finland." *Security Journal*, 1–22.

Seligman, Adam. 2000. *The problem of trust*. Princeton University Press.

Simmel, Georg. 1950. *The Sociology of Georg Simmel*. New York: Free Press.

Simmel, Georg. 1990. *The Philosophy of Money*. London: Routledge.

Sisäasiainministeriö. 2005. *Poliisin turvallisuusbarometri 2001* [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2005-04-05). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2053>

Sisäasiainministeriö. 2006. *Poliisibarometri 2005* [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2006-10-23). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2224>

Sisäasiainministeriö. 2012. *Poliisibarometri 2010* [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2012-03-07). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2708>

Sisäasiainministeriö. 2015. *Poliisibarometri 2014* [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2015-02-18). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3000>

Sisäministeriö. 2015. *Poliisibarometri 2014. Kansalaisten käsitykset poliisin toiminnasta ja sisäisen turvallisuuden tilasta*. Sisäinen turvallisuus. Sisäministeriön julkaisu 4. Helsinki: Sisäministeriö.

Sisäministeriö. 2018. ”Sisäministeriön tulevaisuuskatsaus. Suomesta maailman turvallisin maa.” *Valtioneuvoston julkaisusarja 12*. Helsinki.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160894/12_TUKA_SM_WE_B.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Luettu 19.4.2020)

Sisäministeriö. 2020a. *Osastot ja yksiköt. Poliisiosasto*.

<https://intermin.fi/ministerio/johto-ja-organisaatio/osastot-ja-yksikot> (Luettu 25.4.2020)

Sisäministeriö. 2020b. Vartijoiden ja järjestyksenvalvojen käyttö on lisääntynyt.

<https://intermin.fi/poliisiasiat/vartiointi-ja-jarjestyksenvalvonta> (Luettu 27.4.2020)

Tietoarkisto Aila. 2020. ”FSD3000 Poliisibarometri 2014.”

https://services.fsd.uta.fi/catalogue/FSD3000?tab=description&study_language=fi (Luettu 31.7.2020)

Tilastokeskus 2020. ”Johdatus tilastotieteeseen. Kiintiöpoiminta.”

https://tilastokoulu.stat.fi/verkkokoulu_v2.xql?course_id=tkoulu_tilaj&lesson_id=2&subject_id=14&page_type=sisalto (Luettu 2.10.2020)

Tuominen, Martti, Tuula Joronen & Eija Laihinen. 2014. ”... sanoi että näytän aivan***** ja alkoi solvaamaan. Maahanmuuttajataustaisten nuorten turvattomuuskokemukset Helsingissä.” *Tutkimuksia* 3. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2013. ”Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen

loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa.” *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje* 2012. Helsinki. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf (Luettu 21.4.2021)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. ”Ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019.” *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja* 3.

Helsinki.

https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf (Luettu 27.4.2021)

Tuovi. 2019. ”Sisäisen turvallisuuden tila. Turvallisuuden tunne ja avunsaanti.”

<https://sisäenturvallisuus.fi/turvallisuuden-tunne-ja-avunsaanti> (Luettu 7.11.2020)

United Nations. 2020. *World Happiness Report 2020*. <https://happiness-report.s3.amazonaws.com/2020/WHR20.pdf> (Luettu 23.4.2020)

Uslaner, Eric. M. 2002. *The moral foundations of trust*. Cambridge University Press.

Valtioneuvosto. 2018. ”Poliisin uusi strategia siirtää painopistettä ennaltaehkäisyyn.” *Tiedote* 146. Julkaistu 19.12.2018.

https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410869/poliisin-uusi-strategia-siirtaa-painopistetta-ennaltaehkaisyyn (Luettu 13.5.2020)

Valtioneuvosto. 2020. ”Poliisibarometri: suomalaisten luotto poliisiin on yhä vahva.”

Sisäministeriön tiedote 15.7.2020. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/poliisibarometri-suomalaisten-luotto-poliisiin-on-yha-vahva> (Luettu 12.12.2020)

Vuorensyrjä, Matti. 2016. ”Poliisi kansalaisten silmin: näkemykset operatiivisissa tehtävissä onnistumisesta ja luottamus poliisiin.” Teoksessa *Poliisin toimintaympäristö*, toim. Vesa Mutttilainen & Pauliina Potila. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 125, 172–179. Tampere: Juvenes Print.

Vuorensyrjä, Matti & Jenita Rauta. 2020. *Poliisibarometri 2020. Kansalaisten arviot poliisin toiminnasta ja Suomen sisäisen turvallisuuden tilasta*. Sisäministeriön julkaisuja 12. Helsinki: Sisäministeriö.

Vuorensyrjä, Matti & Monica Fagerlund. 2018. ”Poliisibarometri 2018. Kansalaisten arviot poliisin toiminnasta ja Suomen sisäisen turvallisuuden tilasta.” *Poliisiammattikorkeakoulun raportteja* 130. Tampere: Juvenes Print.

de Waard, Jaap. 1999. “The Private Security industry in International Perspective.” *European Journal on Criminal policy and Research* 7, 143 – 174.

Wilson, James & George Kelling. 1982. “Broken windows.” *Atlantic monthly* 249:3, 29–38.

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. 2002. *Poliisibarometri 2001 koodikirja*. <https://docplayer.fi/14116176-Fsd2053-poliisin-turvallisuusbarometri-2001-koodikirja.html> (Luettu 13.4.2021)

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. 2018a. *Poliisibarometri 2005 koodikirja*. <https://services.fsd.tuni.fi/catalogue/FSD2224/PIP/cbF2224.pdf> (Luettu 13.4.2021)

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. 2018b. *Poliisibarometri 2010 koodikirja*. <https://services.fsd.tuni.fi/catalogue/FSD2708/PIP/cbF2708.pdf> (Luettu 13.4.2021)

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. 2018c. *Poliisibarometri 2014 koodikirja*. <https://services.fsd.tuni.fi/catalogue/FSD3000/PIP/cbF3000.pdf> (Luettu 14.3.2021)

Lainsäädäntö ja hallituksen esitykset

Euroopan Unionin perusoikeuskirja. 2000.

HE 20/2002. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi turvallisuuden edistämistä yleisillä paikoilla koskevien säännösten uudistamiseksi.

HE 265/2004. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi järjestyksenvalvojista annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 22/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yksityisistä turvallisuuspalveluista sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Järjestyslaki. 612/2003.

Laki järjestyksenvalvojista. 533/1999.

Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista. 1085/2015.

Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista (kumottu). 282/2002.

Perustuslakivaliokunta. 2002. Esityslista 31/2002 vp.

Poliisilaki. 872/2011.

Suomen Perustuslaki. 731/1999.

Vartioimisliikeasetus (kumoutunut). 743/1983.

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. 1948.